
SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI
MIGRATIONSINSTITUTET
INSTITUTE OF MIGRATION

Tutkimuksia
Forskningsrapporter
Research Reports
No 2 - 1984

SIIRTOLAISUUDEN JA MAASSAMUUTON TUTKIMUS

Suomen muuttoliikkeiden pääpiirteet sekä selvitys
tutkimustilanteesta ja -tarpeesta

TURKU, FINLAND 1984

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI - MIGRATIONSINSTITUTET - INSTITUTE OF MIGRATION

Tutkimuksia

Forskningsrapporter

Research Reports

No 2 - 1984

SIIRTOLAISUUDEN JA MAASSAMUUTON TUTKIMUS

Suomen muuttoliikkeiden pääpiirteet sekä
selvitys tutkimustilanteesta ja -tarpeesta

TURKU 1984

ISSN 0780-8909
ISBN 951-9266-27-5

Turun yliopiston offsetpaino, Turku 1984

ESIPUHE

Suomesta on puuttunut siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimustilanteen selvitys, jossa kokonaisvaltaisesti tarkastellaan valmistuneita, tekeillä olevia ja suunniteltuja tutkimuksia sekä todetaan havaitut aukot tutkimuskentässä.

Nyt esitettävä selvitys perustuu osittain Siirtolaisuusinstituutin keväällä 1982 eri laitoksille ja tutkijoille lähettämän tiedustelun tuloksille. Itse selvityksen tekoon ryhdyttiin vuotta myöhemmin. Hankkeen on toteuttanut instituutin puolesta tutkimussihteeri Ismo Söderling. Instituutin valtuuskunta on kokouksessaan 27.4.1984 hyväksynyt tämän selvityksen.

Selvityksessä on keskitytty Suomessa tehtävään muuttoliiketutkimukseen. Myöhemmin on tarkoitus kartoittaa myös ulkomailla suoritettu ja käynnissä oleva suomalaiseen siirtolaisuuteen ja maassamuuttoon kohdistuva tutkimus. Samassa yhteydessä kartoitetaan myös kansainväliset yhteistyömahdollisuudet.

Raportin lopussa on aakkosellinen luettelo keskeisestä tutkimuskirjallisuudesta. Huomattavat erot lähteiden tasossa osoittavat, että eräitä muuttoliikkeen osa-alueita on tutkittu vähän.

Selvityksessä ei ole priorisoitu tutkimustarvetta. Tarkoituksena on vain osoittaa aukkoja tutkimuskentässä ja muuttoliiketutkijat voivat sitten oman kiinnostuksensa perusteella valita mieleisensä tutkimusaiheet. Myöhemmin instituutti aikoo kuitenkin tehdä suppean ja priorisoidun tutkimuspoliittisen ohjelman.

Suomen siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimusselvityksen nyt valmistuttua mieluisana tehtävänäni on kiittää tutkimussihteeri Ismo Söderlingiä ja hänen avustajaansa Pirkko Kuusistoa heidän suorittamastaan vaativasta työstä. Kiitän myös luonnoksesta lausunnon antaneita yhteisöjä ja tutkijoita sekä instituutin hallituksen ja valtuuskunnan jäseniä saadusta asiantuntevasta avusta.

On luonnollista, että selvitys ei ole täysin kattava, koska muuttoliiketutkimus on maassamme vireää ja laajenee koko ajan. Olisiikin toivottavaa, että lukijat esittäisivät selvitystyötä koskevat huomautuksensa ja lisäyksenä instituutille. Samoin tutkimustilannetta voidaan tarkastella Siirtolaisuusinstituutin vuosittain järjestämissä seminaareissa ja symposiumeissa. Tieto vanhenee kuitenkin nopeasti, joten vastaavanlainen perusteellinen kokonaisselvitys tulisi tehdä viimeistään viiden vuoden kuluttua.

Turussa 21.5. 1984

Olavi Koivukangas
Siirtolaisuusinstituutin
johtaja

SISÄLLYSLUETTELO

	TIIVISTELMÄ	I-XV
I	JOHDANTO	1
II	KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	3
	2.1. Muuttoliikkeitä koskevat käsitteet	3
	2.2. Tutkimuspolitiikkaan liittyvät käsitteet	5
III	SELVITYKSEN TAVOITTEET	7
IV	AIKAISEMMIN TAPAHTUNUT MUUTTOLIIKE	10
	4.1. Siirtolaisuus	10
	4.2. Maassamuutto	22
	4.3. Yhteenvedo	25
V	VALMISTUNEET, KÄYNNISSÄ OLEVAT TAI SUUNNITTEILLA OLEVAT TUTKIMUKSET	26
	5.1. Valmistuneet tutkimukset	27
	5.2. Käynnissä olevat tutkimukset	42
	5.3. Suunnitteilla olevat tutkimukset	51
VI	TUTKIMUSTARVE	53
	6.1. Muuttoliiketutkimukseen liittyvä teoreettinen ja metodologinen tutkimustarve	54
	6.2. Maassamuuttoa koskeva tutkimustarve	56
	6.2.1. Maassamuuton yleistutkimukset	56
	6.2.2. Kuntien sisäinen maassamuutto	58
	6.2.3. Kuntien välinen maassamuutto	59
	6.2.4. Siirtoväen asutustoiminta	60
	6.3. Siirtolaisuuteen liittyvä tutkimustarve	62
	6.3.1. Pohjoismainen siirtolaisuus	62
	6.3.2. Keski- ja Etelä-Euroopan siirtolaisuus	72
	6.3.3. Kaukosiirtolaisuus	72
	6.3.4. Suomeen suuntautuva siirtolaisuus	75
	6.3.5. Kohdemaittain erittelemätön siirtolaisuus ...	76
	6.4. Muuttoliiketutkimuksen yleisesitykset	79
VII	TUTKIMUSRESURSSIT	79
VIII	SELVITYKSEN TOTEUTUS JA SEURANTA	89
	LÄHTEET	91

TIIVISTELMÄ

Siirtolaisuusinstituutti pyrkii tämän selvityksen avulla tarjoamaan jäsentynyttä muuttoliiketutkimukseen liittyvää tietoa alan tutkijoille, suunnittelijoille ja yhteiskunnallisille päätöksentekijöille. Tavoitteena on, että julkaisua hyödynnettäisiin sekä kansallisessa että kansainvälisessä tutkimustyössä. Selvitys ei pyri olemaan - eikä se voisi sitä tieteen vapauden nimissä olla - mikään normisto tai ohjekirja tulevan muuttoliiketutkimuksen suuntaamiseksi.

Selvityksessä on kirjattu Suomessa aikaisemmin tehty ja tekeillä oleva tutkimus sekä esitellään keskeisimmät tämän hetkiset tutkimustarpeet. Esityksen lopussa tarkastellaan tutkimusresursseja, ts. niitä henkisiä ja aineellisia edellytyksiä, joita vaaditaan menestykselliseltä tutkimustoiminnalta.

Seuraavassa tarkastellaan selvityksen sisältöä muuttolajeittain, tieteenaloittain sekä hallinnonaloittain.

Muuttolajeittainen tarkastelu

Siirtolaisuus

Vaikka laajaa siirtolaisuutta Suomesta on tapahtunut jo 1800-luvulta lähtien, on siihen liittyvä tutkimustoiminta ollut maassamme vähäistä ja satunnaista ennen 1960-lukua. Ensiksi kiinnostuttiin kaukosiirtolaisuudesta, ja tutkimukset olivat historiatieteellisiä. Ruotsiin suuntautuneesta siirtolaisuudesta kiinnostuttiin laajemmin vasta 1970-luvulla suurten joukkomuuttojen jälkeen.

Tällä hetkellä on tekeillä useita kaukosiirtolaisuuteen liittyviä tutkimuksia. Tällaisista voidaan mainita Australiaan, Latalaiseen Amerikkaan ja Afrikkaan suuntautunutta siirtolaisuuttamme sel-

vittävät hankkeet. Turun yliopiston historian laitoksella taas tehdään yhteenvetoa Pohjois-Amerikkaan suuntautuneesta suomalaisesta muuttoliikkeestä.

Myös Suomen ja Ruotsin välistä siirtolaisuutta koskeva tutkimustoiminta on vireää. Laajimpana voidaan pitää Siirtolaisuusinstituutissa tehtävää paluumuutto-projektia, jossa tällä hetkellä tutkitaan Ruotsista Suomeen palanneiden lasten koulumenestystä ja sopeutumista.

Siirtolaisuustutkimuksemme merkittävänä puutteena voidaan pitää sitä, ettei Suomeen suuntautuneesta siirtolaisuudesta ole tehty tai tekeillä montakaan tutkimusta. Puutteena voidaan pitää myös sitä, että maassamme ei ole tehty siirtolaisuudestamme kertovaa kokonaisesitystä.

Tällä hetkellä tunnemme hyvin kaukosiirtolaisuuden lähtötekijät, tuloalueet ja paluuprosessin. Samoin on tutkimustietoa amerikkansuomalaisten ja australiansuomalaisten joistain elämänvaiheista ja järjestöistä. Kuitenkin edelleen puuttuu kattava sosiaalishistoriallinen esitys siitä, millainen oli suomalaisten muuttoprosessi ja elämänvaiheet sen jälkeen kun he olivat saapuneet uudelle mantereelle. Tutkimuksissa olisi kiinnitettävä huomiota alueelliseen ja sosiaaliseen liikkuvuuteen. Tutkimusote olisi poikkitieteellinen, ja tietoja olisi kerättävä myös haastattelemalla.

Ruotsin ja Suomen välisen siirtolaisuuden muuttoprosessi tunnetaan hyvin, joten tulevaisuudessa olisi keskityttävä tämän muuton erilliskysymysten selvittämiseen. Tällöin suurin huomio olisi kiinnitettävä ruotsinsuomalaisiin ja nimenomaan heidän elinolosuhteidensa tutkimiseen; tällä hetkellä ei ole käytettävissä ajankohtaista ja luotettavaa tietoa tämän minorigiteetin terveyteen, asumiseen, työhön, sopeutumiseen jne. liittyvistä tekijöistä. Tutkimus olisi laaja, ja sen kattavuuden kannalta olisi olennaista, että myös kansalaisuutensa vaihtaneet tulisivat mukaan tutkimukseen. Nykyisin kansalaisuutensa vaihtaneita ei voida tutkia, koska Ruotsissa vä-

estöä ei rekisteröidä kielen mukaan.

Ruotsinsuomalaisista on muodostumassa suuri ja pysyvä vähemmistö. Olisi tutkittava tämän minoriteetin kulttuurin nykytila ja tulevaisuus; olisi selvitettävä, missä määrin on olemassa omaleimaista ruotsinsuomalaista vähemmistökulttuuria. Samalla olisi tutkittava toisen ja kolmannen polven siirtolaisten suhde tähän kulttuuriin.

Vähemmistökulttuurin kehittymisen ja säilymisen yhtenä edellytyksenä on oma kieli. Siten lasten ja nuorten koulutukseen liittyvää tutkimustarvetta on korostettava.

Koulunkäynnin osalta olisi tarkasteltava myös toisen ja kolmannen polven siirtolaisten valikoitumista eri koulutushaaroihin ja ammattuurille. Samoin ruotsinsuomalaisten koulutuksen keskeytymisen syyt erityisesti lukiokoulussa olisi selvitettävä.

Ruotsissa voi siirtolaislapsi saada opetusta peruskoulussa joko suomenkielisessä, ruotsinkielisessä tai yhdistetyssä luokassa. Tällä hetkellä ei kuitenkaan riittävän hyvin tiedetä, mikä merkitys näillä eri luokkamuodoilla on lasten identiteettiin, kielitaitoon, koulumenestykseen, jatkokoulutukseen valikoitumiseen ja myöhempään urakehitykseen.

Futurologisella tutkimuksella olisi selvitettävä siirtolaisuuden ja siirtolaisten tulevaisuutta, esimerkiksi millaisia vaikutuksia ns. uudella teknologialla voi olla ruotsinsuomalaisten työuraan ja ammattikehitykseen. Maahanmuuttaneethan työskentelevät usein aloilla ja tehtävissä, jotka ovat helpoimmin korvattavissa koneilla ja roboteilla.

Tulevaisuuden tutkiminen edellyttää toki menneisyyden tuntemista, ja futurologisen tutkimuksen ohella olisi huolehdittava myös ruotsinsuomalaisen vähemmistön juurien selvittämisestä. Ruotsissa asuvien suomalaisten historian kirjoittaminen loisi perustan minoriteetin omaehtoisen kulttuurin kehittymiselle. Historian kirjoittaminen on laaja tehtävä, ja se olisi suoritettava yhteistyössä ruotsalaisten tutkijoiden kanssa.

Norjan ja Suomen väliseen siirtolaisuuteen liittyy myös huomattava tutkimustarvetta. Tällä hetkellä Norjassa asuvien suomalaisten määrästä, työtehtävistä ja elinolosuhteista ei ole tutkimustietoa. Samoin ei tunneta sitä, missä määrin Norjassa työskentelee ruot-

sinsuomalaisia.

Tulevaisuudessa Norjan öljynporaukset siirtyvät pohjoisille merialueille, ja tämä vaikuttaa luonnollisesti myös Pohjois-Suomen kehitykseen. Olisikin jo varhaisessa vaiheessa selvitettävä porausten mahdolliset seuraukset Lapin elinkeinoelämälle ja väestörakenteelle.

1960-luvulta lähtien siirtolaisuus Suomesta Keski- ja Etelä-Eurooppaan on ollut varsin vilkasta. Esimerkiksi Saksan liittotasavallassa asuu n. 10 000 suomalaissyntyistä. Espanjaan muuttaa nykyisin paljon eläkeläisiä, ja maassa olevien suomalaisten määrä kasvaa jatkuvasti. Näistä pienemmistä siirtolaisuusvirroista ei ole tutkimus- eikä tilastotietoja, joten tältä osin tiedontarve on suuri.

Myös Suomessa asuu siirtolaisia, vaikkakin heidän määränsä on sangen rajoitettu. Olisi kuitenkin tärkeää tuntea myös omassa maassamme asuvat ulkomaiset vähemmistöt, näiden kansalliset taustat, muuton syyt ja sopeutuminen. Samoin selvää tutkimustarvetta liittyy kantaväestön asenteiden tutkimista kohtaan: olisi selvitettävä suomalaisten suhtautuminen siirtolaisuuteen sekä täällä asuviin siirtolaisiin ja pakolaisiin.

Pohjoismaisen siirtolaisuuden osalta muuttajien rekisteröinti ns. pohjoismaisen muuttokirjan avulla tapahtuu tehokkaasti. Pohjoismaiden ulkopuolelle muuttaneista on sen sijaan ollut heikosti tilastotietoja saatavilla. 1.7. 1983 voimaan astuneen väestökirjaasetuksen muutoksen mukaan jokaisen ulkomaille muuttavan olisi täytettävä ns. maastamuuttoilmoitus, joka on saatavissa henkikirjoittajalta. Tietoisuus uudistuksesta on levinnyt heikosti, joten on syytä olettaa asetuksen muutoksen vaikutuksen jäävän heikoksi ilman lisäponnistuksia. Tulevan tutkimuksen kannalta olisi välttämätöntä, että maastamuuttoilmoituksiin perustuvat tilastot olisivat luotettavia.

Maassamuutto

Tähän mennessä valmistuneet maassamuuttotutkimukset ovat määrällisesti tarkasteltuna olleet varsin paikallisia. Tämä on luonnollista, koska yksityiset kunnat tai kuntaryhmät ovat olleet sangen kiinnostuneita alueillaan tapahtuneista muutoista. Valmistuneista kuntien välistä muuttoa selvittävistä haastattelututkimuksista vain yksi koskee koko maata.

Kuntien sisäistä muuttoa on tutkittu vähän. Samoin valmistuneissa tutkimuksissa on harvoin pohdittu maassamuuton teoreettisia lähtökohtia; yleensä tutkimuksissa on käytetty samoja teorioita ja viitekehyksiä kuin varsinaisissa siirtolaisuustutkimuksissakin. Käynnissä olevat maassamuuttotutkimukset poistavat valmistuttuaan eräitä edellä todettuja tutkimusaukkoja. Niinpä esimerkiksi maassamuuttotutkimuksen teoriaa ja metodologiaa selvitetään tällä hetkellä useissa yhteyksissä.

Tutkimustarpeesta keskeinen on maassamuuton historian kirjoittaminen. Tutkijoiden keskuudessa on vallinnut näkemuseroja mm. esi-industrialistisen ajan muuttoliikkeen suunnasta ja vilkkaudesta.

Vaikka tutkijoiden mielenkiinto kuntien sisäistä muuttoa kohtaan onkin lisääntynyt, ei vielä tunneta tarpeeksi hyvin tämän muuton prosessia yksilötasolla. Olisikin selvitettävä, miten tapahtuu tämän muuton valmistelu, muuttopäätöksen teko, itse muuttotapahtuma sekä millaiset ovat muuton seuraukset.

Kuntien sisäisen muuton muuttovirrat ovat myös tutkimatta; olisi selvitettävä esim. taajamien ja haja-asutusalueiden väliset muutot. Kaupungeissa taas olisi tutkittava niiden sisäiset muuttovirrat: tällöin olisi tarkastettava, miten esim. asunnon hinta, laatu ja asuinympäristö vaikuttavat kuntien sisäisten muuttojen suuntautumiseen.

Vaikka kuntien välinen maassamuutto tunnetaankin jo varsin hyvin, on siinä edelleen huomattavia tutkimusaukkoja. Tällä hetkellä ei

ole tietoa siitä, missä määrin maassamuuttoon liittyy paluumuuttoa. Samoin olisi tutkittava maassamuuton ketjuuntuminen ja muutosten sijoittuminen ihmisten eri elinvaiheisiin.

Aluepolitiikka on yksi voimakkaimmista muuttoliikettä säätelevistä yhteiskuntapolitiikan keinoista. Aluepolitiikan ja maassamuuton välisiä yhteyksiä ei kuitenkaan tunneta kovinkaan hyvin. Samalla olisi selvitettävä eri alueiden kehitystarpeet ja -edellytykset sekä niiden yhteydet muuttoliikkeeseen. Voidaan sanoa, että on varsin vähän tietoa siitä, milloin on edullista siirtää pääomaa ja milloin työvoimaa. On oletettavaa, että määrättyjen kehittymättömien alueiden tukeminen suhteessa tehtyihin investointeihin ei ehkä aina ole yhteiskunnallisesti edullista.

Kulttuurin muuttumisesta maassamuuttoprosessin yhteydessä on vähän tutkimustietoa; olisi selvitettävä tapojen, tottumusten ja murteiden muutoksia siirryttäessä alueelta toiselle. Kysymyksessä olisi pitkäaikainen seurantatutkimus.

Maassamuuttaneissa on lukuisia erityisryhmiä. Olisi tutkittava mm. eläkeläisten muuttoliikettä; tällä hetkellä ei ole tietoa siitä, missä määrin eläkeläiset muuttavat taajamiin parempien sosiaali- ja terveyspalvelujen pariin. Samoin aviopuolison ja lasten rooli muuttoliikkeessä on selvittämättä. Lapsethan ovat usein varsinaisia pakkomuuttajia.

Maassamuuton tulevaisuuteen liittyy erityistä tutkimustarvetta. Olisi luotava vaihtoehtoisia malleja tulevan maassamuuton suuntautumisesta ja voimakkuudesta. Tällöin olisi otettava huomioon ns. uuden teknologian vaikutus muuttoliikkeeseen; on oletettavaa, että tulevaisuudessa työpaikan vaihtoon liittyvä muuttotarve tulee vähenemään ja kotona tapahtuvan työskentelyn osuus lisääntymään.

Maassamuuton ennustettavuus paranisi, jos Tilastokeskuksen sekä kuu-
kausittaiseen että vuosittaiseen työvoimatutkimukseen liitettäisiin
mukaan kysymykset muuttohalukkuudesta ja mahdollisen muuton suun-
tautumisesta. Nykyisin tällaista tietoa ei ole saatavilla. Hankit-
tava tieto koskisi myös siirtolaisuutta.

Tieteenmukainen yhteenveto

Siirtolaisuus

Tehdyt siirtolaisuustutkimukset ovat olleet etupäässä historia- ja yhteiskuntatieteellisiä. Tieteiden välillä on ollut eroa kuitenkin siten, että historioitsijat ovat keskittyneet kaukosiirtolaisuuteen ja yhteiskuntatieteilijät taas Ruotsin ja Suomen väliseen siirtolaisuuteen. Ero on ymmärrettävä, koska näiden muuttoliikkeiden ns. joukkomuuttovaiheiden välillä on selvä ajallinen ero. Edellä mainittujen kahden tieteenalan lisäksi siirtolaisuustutkimusta on jonkin verran suoritettu kansatieteessä ja maantieteessä.

Myös kohdemaissa on ollut siirtolaisuuteemme liittyvää tutkimustoimintaa runsaasti. Ruotsissa on valmistunut viime vuosina paljon ruotsinsuomalaisia koskevia sosiologisia, lingvistisiä ja kasvatustieteellisiä tutkimuksia. Pohjois-Amerikassa on taas tehty useita historiatieteellisiä tutkimuksia. On mielenkiintoista havaita, että nämä ulkomaiset tutkimukset ovat usein samalta tieteenalalta kuin Suomessakin kyseisestä kohdemaasta tehdyt työt. Näin ollen lähtö- ja tuloalueilla tehdyt tutkimukset eivät välttämättä täydennä toisiaan.

Käynnissä olevien tutkimusten perusteella tarkasteltuna siirtolaisuustutkimus koskettaa yhä useampaa tieteenalaa. Yleistäen voidaan sanoa, että vain oikeus- ja lääketieteessä siirtolaisuustutkimus on edelleen vähäistä. Uutena piirteenä on havaittavissa sekin, että poikkitieteellisen tutkimuksen osuus on kasvanut. Esimerkkinä tällaisesta mainittakoon Siirtolaisuusinstituutissa käynnissä oleva paluumuutto-projekti, jossa paluulasten koulunkäyntiin liittyviä tekijöitä tutkitaan sosiologisin, psykologisin ja kasvatustieteellisin menetelmin. Seuraavassa tarkastellaan siirtolaisuuden tutkimustarvetta tieteenaloittain.

Yhteiskuntatieteellisen tutkimusotteen olisi lisääntyttävä kaukosiirtolaisuuden tutkimuksessa; Pohjois-Amerikassa ja Australiassa asuvien suomalaisvähemmistöjen nykyisestä sopeutumisesta, elinolosuhteista ja paluualttiudesta ei ole käytettävissä tutkimustietoa. Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen avulla olisi myös selvitettävä Keski- ja Etelä-Eurooppaan suuntautunut muuttoliike. Suomessa asuvien ulkomaalaisten kohdalla tutkimustarve on myös

huomattava. Samoin olisi selvitettävä suomalaisten asennoituminen tänne muuttaneisiin siirtolaisiin ja pakolaisiin.

Siirtolaisuusinstituutin paluumuutto-projektissa tutkitaan paluun lyhyen aikavälin vaikutuksia. Tulevaisuudessa olisi tutkittava kuitenkin myös paluuseen liittyvät pitkäaikaisvaikutukset sekä alueettä yksilötasolla.

Lähivuosina Norjan merkitys pohjoismaisessa yhteisössä kasvane, joten olisikin tutkittava, mitä Pohjois-Suomelle merkitsee Pohjois-Norjan kala- ja erityisesti öljyteollisuuden kasvava työvoimatarve.

Edellä on todettu, että tähän mennessä historiatieteellinen tutkimus on keskittynyt lähinnä kaukosiirtolaisuuteen. Näin ollen olisi luonnollista, että tulevaisuudessa historiantutkijoiden mielenkiinto kohdistuisi yhä enemmän myös pohjoismaiseen siirtolaisuuteen. Tällöin ruotsinsuomalaisten historian kirjoittaminen muodostaisi tärkeän ja vaativan tutkimuskohteen. Samoin itse muuttoliikkeen, eli Suomen ja Ruotsin välisen siirtolaisuuden historialliset vaiheet ovat vielä tutkimatta.

Kasvatustieteellinen tiedontarve kohdistuu lähinnä ruotsinsuomalaisiin. Olisi tutkittava, miten Ruotsissa asuvien suomalaisten valikoituminen eri koulutus- ja ammattiurille tapahtuu. Samoin olisi selvitettävä suomalaisten nuorten lukiokoulutuksen keskeytyksen syyt.

Ruotsissa asuvien suomalaisten lasten peruskoulun jälkeinen kieli-taito ja tiedontaso olisi myös tutkittava. Tällöin olisi erityisesti vakioitava opetustapa, ts. onko opetus tapahtunut suomenkielissä, yhdistetyssä vai ruotsinkielisessä luokassa.

Kasvatustieteellisen tutkimuksen olisi kohdistuttava myös aikuisiin, sillä heidän ammatillisesta jatko-, täydennys- ja uudelleen-koulutuksestaan ei ole tutkimustietoa.

Vaikka pääpaino kasvatustieteellisessä tutkimuksessa liittyykin ruotsinsuomalaisiin, niin on muistettava, että myös muissa siirtolaisuuden kohdemaissa esiintyy vastaavaa tiedontarvetta. Ongelma vain korostuu Ruotsissa, jossa on nykyisin 38 000 suomalaislasta peruskoulussa.

Kansatieteellisen tutkimuksen avulla olisi selvitettävä ruotsinsuomalaisen kulttuurin nykytila ja tulevaisuus; olisi selvitettävä, missä määrin voidaan puhua omaehtoisesta ruotsinsuomalaisesta

kulttuurista. Samalla olisi selvitettävä toisen ja kolmannen polven siirtolaisten suhtautuminen tähän kulttuuriin.

Oikeustieteellisenkin tutkimuksen kohdalla suurin tiedontarve liittyy ruotsinsuomalaisiin. Siirtolaisten parlamentaariseseen äänioikeuteen, pohjoismaiseen kansalaisuuteen, siirtolaislasten huostaanottoon, kansalaisuuden vaihtoon sekä pohjoismaisten sopimusten toimivuuteen liittyvät kysymykset vaatisivat tutkimista. Huomattava osa tutkimustarpeesta koskee kansainvälistä oikeutta ja oikeussosiologiaa.

Tällä hetkellä teologinen siirtolaisuustutkimus on vireää, sillä esimerkiksi Ruotsissa olevista noin 100:sta siirtolaisuustyötä tekevästä papista moni tekee myös alaan liittyvää tutkimustyötä. Siitä huolimatta olisi selvitettävä, mikä merkitys papeilla (ja yleensä kirkolla) on ollut siirtolaisten sopeutumiseen tuloalueilla. Tutkimuksen olisi liityttävä sekä kauko-että pohjoismaiseen siirtolaisuuteen.

Lääketieteellinen tutkimustarve on huomattava, sillä esimerkiksi sopeutumattomuuteen liittyvät monet tekijät, mm. mielenterveyteen ja alkoholismiin liittyvät, ovat tutkimatta. Lääketieteellisen tutkimuksen avulla olisi myös selvitettävä, missä määrin ja miksi ruotsinsuomalaiset käyttävät hyväkseen Suomen terveyspalveluja. Samalla olisi tutkittava ne mahdolliset lisähaitat, joita tällainen viivästynyt hoitoon hakeutuminen aiheuttaa.

Luonnontieteistä ainoastaan maantiede on suosinut siirtolaisuustutkimusta. Tällä hetkellä on vielä tutkimatta, missä määrin kaukosiirtolaisuuteen liittyy tuloalueella tapahtuvaa maassamuuttoa. Tässä yhteydessä on painotettava, että myös ruotsinsuomalaisten sisäisestä muutosta on vähän tietoa. Samoin ei tunneta vielä täysin Suomessa tapahtuneen maassamuuton yhteyksiä Ruotsiin suuntautuneeseen siirtolaisuuteen.

Siirtolaisuuteen liittyy myös poikkitieteellistä tutkimustarvetta. Yhtenä kiireellisimpänä tutkimustehtävänä olisi ruotsinsuomalaisten elinolojen selvittäminen. Elinolosuhteet koostuvat

seitsemästä eri osatekijästä, mm. asumisesta, terveydestä, työstä ja koulutuksesta. Tavoitteena olisi oltava, että jokaisen osatekijän tutkiminen muodostaisi oman osaprojektinsa. Kunkin projektin tutkijat olisivat kyseisen alan erikoiskoulutuksen saaneita. Loppuraportti muodostaisi synteetin osaraporteista. Projektin toteutus vaatisi tiivistä yhteistyötä ruotsalaisten tutkijoiden kanssa.

Maassamuutto

Valtaosa valmistuneista maassamuuttotutkimuksista on ollut yhteiskuntatieteellisiä. Tämän muuttoliikkeen kohdalla on esimerkiksi historiatieteen panos, verrattuna siirtolaisuustutkimukseen, ollut vähäinen. Tekeillä olevalle maassamuuttotutkimukselle on tunnusomaista, että muuton teoriaan ja metodologiaan liittyvät työt ovat lisääntyneet. Samoin on havaittavissa, että kansainvälinen yhteistyö myös tämän muuttoliikkeen lajin kohdalla on lisääntynyt.

Yhteiskuntatieteellisen maassamuuttotutkimuksen olisi paneuduttava erityisesti kuntien sisäisten muuttoprosessien selvittämiseen. Tämä on tärkeää, koska kyseiset muutot käsittävät kaikista maassamuutoista 2/3.

Taloustieteellisellä tutkimuksella olisi selvitettävä maassamuuton kansantaloudelliset yhteydet: olisi tutkittava, kumpi on edullisempaa, työvoiman vai pääoman siirtäminen. Samassa yhteydessä olisi selvitettävä aluepolitiikan ja maassamuuton todelliset yhteydet.

Maassamuuton erityisryhmät (eläkeläiset, opiskelijat, lapset, kariäärimuuttajat) ovat koko valtakunnan tasolla tutkimatta. Ei vielä tiedetä esimerkiksi sitä, paljonko vanhusten muuttoon liittyy haakeutumista lähemmäksi parempia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Demografia on sangen nuori tieteenala maassamme, joten siihen liittyvä tutkimus on vielä vähäistä. Demografisena tutkimuksena olisi selvitettävä mm. muuttoliikkeen ja muiden väestönmuutosten, so. syntyvyyden, kuolevuuden ja avioitumisen, välisiä yhteyksiä.

Historiatieteessä suurin tutkimustarve liittyy maassamuuttoon historian kirjoittamiseen. Kuten aikaisemmin on todettu, vallitsee historioitsijoiden välillä ristiriitaisuutta maassamme aikaisemmin tapahtuneen muuton suunnasta ja määrästä.

Kansatieteellisen tutkimuksen avulla olisi selvitettävä kulttuurien muuttumista maassamuuton yhteydessä. Tällöin olisi tutkittava tapojen, tottumusten, murteiden jne. sekoittumista maassamuuton yhteydessä.

Maassamuuttoon liittyy vähemmän lääketieteellistä tutkimustarvetta kuin siirtolaisuuteen, koska maan sisäisessä muutossa sopeutumiseen liittyvillä tekijöillä ei ole vastaavaa merkitystä. Kuitenkin eräisiin muuton marginaaliryhmiin liittyy myös alan tutkimustarvetta; esimerkiksi asuinpaikan vaihdon seurauksia lapsen tunne-elämälle ei ole maassamme juuri tutkittu. Samoin olisi selvitettävä, mitä vaikutuksia lapselle on siitä, että hän on perheessä lähes aina pakkomuuttajan asemassa.

Yhteenvedonomaaisesti voidaan sanoa, että maassamuuttoon liittyvä tutkimustarve koskee selvästi harvempia tieteenaloja kuin siirtolaisuus. Siten esimerkiksi oikeustieteellisen, teologisen ja kielitieteellisen tutkimuksen tarve on vähäinen.

Hallinnonaloittainen tarkastelu

Siirtolaisuus

Muuttoliikkeeseen liittyvää tutkimustarvetta on syytä tarkastella myös hallinnonaloittain. Näin yhteiskunnallisille suunnittelijoille ja päätöksentekijöille voidaan antaa kuva siitä, millaista muuttoliiketutkimusta heidän edustamansa alan piiriin kuuluu. Tarkastelu tapahtuu valtioneuvoston hallinnonaloittain; jako on kattava, koska kutakin yhteiskuntaelämän lohkoa vastaa jokin ministeriö. Seuraavan tarkastelun tarkoituksena ei ole esittää, mitä eri ministeriöiden olisi tutkittava. Sen sijaan tavoitteena on tuoda esille se, millaista tutkimustarvetta kunkin ministeriön edustamalla hallinnonalalla esiintyy.

Sisäasiainministeriön edustamaan hallinnon haaraan liittyy lähinnä Suomeen suuntautuvan siirtolaisuuden tutkiminen; aikaisemminhan on jo todettu, että Suomessa asuvista pakolaisista tai siirtolaisista ei ole käytettävissä tutkimustietoa paljoakaan. Tällöin olisi myös tutkittava suomalaisten asenteet maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin.

Asuntohallitus kuuluu sisäasiainministeriön alaisuuteen, ja sen osalta olisi selvitettävä paluumuuttajien asuntokysymys; tällä hetkellä ei tiedetä sitä, missä määrin Suomen vaikea asuntotilanne vaikuttaa ehkäisevästi paluumuuttoon.

Oikeusministeriön edustamaan hallinnonalaan kuuluvat lähinnä ruotsinsuomalaisten oikeudellista asemaa koskevat tutkimustarpeet. Olisi selvitettävä mm. kansalaisuuden vaihdon syyt ja seuraukset (myös Suomessa), siirtolaislasten huostaanotot ja parlamentaariseen äänioikeuteen liittyvät kysymykset.

Puolustusministeriön edustamaan hallinnonalaan kuuluvat siirtolais-
ten asevelvollisuuteen liittyvä tutkimustarve; olisi tutkittava, paljonko ruotsinsuomalaisia nuoria jättää suorittamatta asevelvollisuutensa Suomessa. Samalla olisi selvitettävä, missä määrin lähenevä asevelvollisuus vaikuttaa kansalaisuuden vaihtoon.

Opetusministeriön edustamaan hallinnonalaan liittyvä tutkimustoiminta on Ruotsissa ollut vilkasta ja monipuolista. Toisaalta aiheen aktuaalisuuden ja tärkeyden vuoksi tutkimustarvetta esiintyy jatkuvasti. Lasten ja nuorten koulutukseen liittyvät kysymykset vaativat suurimman huomion. On kuitenkin muistettava, että myös ruotsinsuomalaisen aikuisväestön koulutustilanteeseen liittyy huomattavaa tutkimustarvetta.

Opetusministeriön hallinnon haaraan kuuluu vielä ruotsinsuomalaisten kulttuuriin liittyvien kysymysten selvittäminen sekä ruotsinsuomalaisten historian kirjoittaminen.

Liikenneministeriön edustamalla hallinnon haaralla on huomattavaa tutkimustarvetta. Olisi selvitettävä ensinnäkin ruotsinsuomalaisten tiedonvälitykseen liittyvät kysymykset; ruotsinsuoma-

laisen omaehtoisen kulttuurin yhtenä tukipilarina on vähemmistön oman viestintäpolitiikan kehittäminen.

Koska ruotsinsuomalaiset ovat suurin nykyisistä ulkomailla asuvista vähemmistöistämme, on heihin liittyvä tutkimustarve myös suurin. Tällöin erityisesti useat sopeutumattomuudesta aiheuvat lieveilmiöt vaativat tutkimista. Toki on muistettava, että Pohjois-Amerikassa, Australiassa ja eräissä Keski-Euroopan maissa on myös varsin huomattavat suomalaiset minoriteetit, joiden nykyisistä elinolosuhteista ja sopeutumattomuudesta on samoin erittäin vähän tietoa. Näin ollen voidaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alaan liittyvää tutkimustarvetta pitää kaikkein suurimpana.

Yhteispohjoismaiset työmarkkinat ovat omalta osaltaan helpottaneet ja myös lisänneet Suomesta tapahtuvaa siirtolaisuutta. Työvoimahallinnon alaan kuuluen olisi selvitettävä työvoimatoimistojen nykyinen ja tuleva rooli pohjoismaisen siirtolaisuuden yhteydessä. Suomen ja Ruotsin välinen kanavointisopimus edellyttää, että muutot tapahtuvat työvoimatoimistojen kautta. Käytännössä näin tapahtuu vain joka kolmas muutto.

Maassamuutto

Aikaisemmin on jo todettu, että kuntien sisäisen muuton tutkimisen olisi lisääntyttävä tulevaisuudessa. Tällöin sisäasiain hallinnon (ja siellä erityisesti asuntohallinnon) intressipiiriin kuuluisi aihe, jossa selvitettäisiin asuntojen hin-
nanmuodostuksen, asuntojen tason ja asuinympäristön viihtyisyyden vaikutusta alueiden sisäisiin muuttovirtoihin. Samoin tähän hallinnonalaan kuuluu tutkimus, jossa selvitetään maassamuuton ja aluepolitiikan välisiä yhteyksiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan kuuluisi kuntien välisen muuton erityisryhmien tutkiminen. Tällaisista tutkimuskohteista mainittakoon vanhuksset, lapset ja opiskelijat.

Maassamuuton historian kirjoittaminen on tulevaisuudessa keskei-

nen tutkimustehtävä. Tutkimus liittyy opetusministeriön edustamaan hallinnon haaraan. Tähän samaan hallintoon liittyisivät myös ne kansatieteelliset tutkimukset, joilla selvitettäisiin kulttuurin muuttumista maassamuuton yhteydessä.

Tutkimusresurssit

Muuttoliiketutkimuksen menestyksellinen ja määrätietoinen toteuttaminen edellyttää toimivia organisaatioita ja hallintokoneistoja. Tällä hetkellä siirtolaisasioiden hoito valtionhallinnossamme on erittäin hajanaista johtuen lähinnä siirtolaisasiain neuvottelukunnan nykyisestä asemasta. Parannusta tähän merkitsisi neuvottelukunnan aseman vakinaistaminen asetuksella. Vakinaistaminen olisi perusedellytys siirtolaisuuspolitiikan pitkäjänteiselle suunnittelulle ja toteutukselle. Tällainen vakiintunut toiminta heijastuisi luonnollisesti myös siirtolaisuustutkimukseen.

Tällä hetkellä maassamme ei ole yhtään vakinaista päätoimista muuttoliiketutkijaa. On ilmeistä, että uusien virkojen saanti yliopistoihin on vaikeaa. Näin ollen keskeisimmäksi julkiseksi resurssilähteeksi jäänee Suomen Akatemia. Tältä osin olisikin pyrittävä pitkäjänteisiin ja laaja-alaisiin tutkimusprojekteihin, joissa olisi mahdollista suorittaa myös tieteellistä pätevoitymistä.

Muuttoliiketutkimuksen koordinaatio maassamme on heikko. Tässä yhteydessä on syytä korostaa Siirtolaisuusinstituutin merkitystä. Instituutin toimintamahdollisuudet paranevat tulevaisuudessa ratkaisevasti, kun se siirtyy tutkimusrekisterin ja -arkiston sekä kirjaston kohdalla ATK:n hyödyntämiseen.

Menestyksellinen muuttoliiketutkimus vaatii tutkijoilta monipuolista yhteistyötä. Kotimainen yhteistyö voi tapahtua mm. yhteisprojektien ja seminaarien muodossa. Yhteistyön kehittämistarve on suuri, sillä vieläkin esimerkiksi tutkijoiden välinen reviiiri-ajattelu on sangen yleistä.

Myös ulkomaisia yhteyksiä olisi lisättävä; voidaan sanoa, että

kaukosiirtolaisuuttamme tutkineet historioitsijat ovat parhaiten oivaltaneet ja hyödyntäneet kansainvälisen yhteistyön merkityksen. Tulevaisuudessa ulkomaista yhteistyötä olisi kehitettävä myös siten, että suomalaisille muuttoliiketutkijoille avautuisi mahdollisuus myös kolmansien maiden välisen muuttoliikkeen selvittämiseen. Tällaisen taitotiedon vienti vaikuttaisi pitkällä aikavälillä positiivisesti myös omaan tutkimustoimintaamme.

Menestyksellinen tutkimustoiminta edellyttää myös hyviä välineellisiä edellytyksiä. Näin ollen kirjastojen, arkistojen, erilaisen tietokantojen ja tieteellisten julkaisujen kehittämistä olisi jatkettava. Siirtolaisuusinstituutissa ilmestyvä 'Siirtolaisuus-Migration' -aikakauslehti on maassamme ainoa, joka on keskittynyt pelkästään muuttoliikkeeseen. Lehden tieteellistä ominaispainoa voitaisiin kasvattaa esimerkiksi siten, että siinä ilmestyvien tutkimusartikkeleiden osuutta lisättäisiin. Samoin lehdessä ilmestyvät tärkeimmät artikkelit voitaisiin toimittaa englanninkielisinä.

I JOHDANTO

Maassamme on tutkittu siirtolaisuutta jo lähes vuosisadan ajan.¹ Tunnusomaista suoritettulle muuttoliiketutkimustoiminnalle oli 1960-luvulle saakka satunnaisuus, suunnittelemattomuus ja vähäinen yhteistyö eri tutkijoiden välillä. Tutkimustilanne tältä osin parani selvästi, kun Turun yliopiston historian laitoksella aloitettiin ns. kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojekti v. 1963. Toisena merkittävänä edistysaskeleena voidaan pitää 1970-luvun alussa työvoimaministeriössä ollutta ns. siirtolaisuusprojektia. Molemmat projektit osoittavat, miten tutkimustoimintaa suunnittelemalla ja voimavaroja keskittämällä päästään hyviin tuloksiin. Nämä tutkimushankkeet keskittyivät kuitenkin vain määrättyihin siirtolaisuuden ongelma-alueisiin, joten projektit eivät kattavasti selvittäneet maamme siirtolaisuutta.

Siirtolaisuustutkimuksen edellytykset koko valtakuntaa ajatellen paranivat huomattavasti, kun siirtolaisasiain neuvottelukunta perustettiin v. 1970 ja Siirtolaisuusinstituutti v. 1974. Instituutin yhtenä tehtävänä on edistää maassamme tehtävää muuttoliiketutkimusta. Tämän selvityksen tekeminen on näin ollen luonnollinen jatko aikaisemmalle toiminnalle. Siirtolaisuusinstituutti haluaa täten omalta osaltaan parantaa monipuolisen ja ekspansiivisen muuttoliiketutkimuksen edellytyksiä sekä Suomessa että muualla.

Tässä julkaisussa määritellään ensiksi teemaan liittyvät käsitteet. Samoin ennen muuttoliikkeiden tutkimustarpeen tarkastelua (luvussa VI) luodaan katsaus aikaisempaan maassamme suoritettuun muuttoliiketutkimukseen, sillä varhaisemman muuttoliiketutkimuksen tuntemus on tulevaisuuden tutkimustoiminnan hahmottamisen edellytys. Tähän liittyen Siirtolaisuusinstituutissa on sen alusta lähtien rekisteröity suomalaiseseen muuttoliikkeeseen liittyvää tutkimus-

-----

¹ Esim. Tarkkanen, M.: Siirtolaisuudesta. Kansanvalistusseuran kirjasia 98. Helsinki 1896.
Peltonen, V.: Amerikkaan siirtymisestä. Kyläläisten kirjasia N:o 24. Porvoo 1900.

toimintaa. Huomattavaa edistystä tässä suhteessa merkitsivät vuonna 1978 julkaistu muuttoliiketutkimuksia koskeva bibliografia (O. Koivukangas ja S. Toivonen 1978) sekä vuonna 1982 tehty laaja tutkimuskartoitus. Viimeksi mainitulla selvitettiin jo tehtyjä, tekeillä olevia tai suunniteltuja tutkimuksia. Lomake lähetettiin lähes 500 yksityiselle tutkijalle tai tutkimusyhteisölle. Vastauksia saatiin 117, joten muuttoliiketutkimus on ajankohtainen varsin monessa kohteessa.¹

Tässä selvityksessä muuttoliike jaetaan siirtolaisuuteen ja maasamuuttoon, ts. kriteerinä on valtakunnan rajan ylitys. Kumpikin muuttoliikkeen muoto jaetaan vielä useisiin alalohkoihin, joita tarkastellaan lähemmin luvussa II.

Julkaisun lopussa (luvussa VII) tarkastellaan muuttoliiketutkimuksen kehittämisen kannalta välttämättömiä resursseja, sekä henkisiä että taloudellisia. Samassa luvussa pohditaan myös niitä käytännön esteitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat häiritsevästi tutkimustoiminnan kehitykseen (esim. tutkijoiden välisen yhteistyön puute, tutkimusten julkistamismahdollisuuksien heikkous jne.).

Tämä julkaisu ei pyri olemaan - eikä se voisi sitä tieteen vapauden nimissä ollakaan - mikään normisto tai ohjekirja tulevan muuttoliiketutkimuksen suuntaamiseksi. Selvitys tarjoaa sen sijaan jäsentynyttä tietoa muuttoliikkeen parissa toimiville tutkijoille, suunnittelijoille ja päätöksentekijöille mahdollisimman hyvään tulokseen pääsemiseksi. Selvitystä ei ole siis tarkoitettu vain instituutin oman tutkimustoiminnan kehittämiseen, vaan tavoitteena on, että sitä hyödynnettäisiin myös valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

-----
¹ Lukuun eivät sisälly tyhjänä palautetut lomakkeet.

II KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

2.1. Muuttoliikkeitä koskevat käsitteet

Muuttoliike jaetaan siis siirtolaisuuteen ja maassamuuttoon. Siirtolaisuudella tarkoitetaan yleensä henkilöiden tai henkilöryhmien vapaaehtoista ja pysyvää muuttamista toiseen maahan hankkiakseen siellä esimerkiksi toimeentulonsa. Edellisellä tavalla määriteltyinä siirtolaisuuskäsitteen ulkopuolelle jäisivät pakkotoimenpitein toteutettujen väestönsiirtojen seurauksena muuttaneet sekä poliittisten, uskonnollisten, rodullisten, kansallisten ym. vastaavien syiden vuoksi asuinmaansa jättäneet. Määritelmän mukaan siirtolaisuutena ei myöskään pidetä ulkomailla tapahtuvaa opiskelua, työharjoittelua tai määräaikaista työskentelyä. Tässä selvityksessä siirtolaisuus käsitetään kuitenkin väljästi, sillä perinteisen siirtolaisuusmääritelmän ulkopuolelle jäävien ryhmien (pakolaiset, opiskelijat jne.) muuttoon liittyy käytännössä hyvin paljon samalaista problematiikkaa kuin varsinaisilla siirtolaisillakin (vrt. komiteanmietintö 1980:63, 1). Siirtolaisuudella tarkoitetaan tässä:

Valtakunnan rajat ylittävää pysyvää tai pysyväisluontoista maasta- tai maahanmuuttoa, joka voi tapahtua vapaaehtoisesti tai pakkomuuttona.

Muuton katsotaan olevan pysyvää silloin kun henkilö rekisteröidään väestörekisteriin. Määritelmässä valtakunnanraja-käsite on nähtävä joskus sangen viitteellisenä. Niinpä vaikka Suomi kuului ennen vuotta 1809 Ruotsiin, kyseistä vuotta edeltävää Suomen ja Ruotsin välistä muuttoliikettä voidaan pitää siirtolaisuutena, sillä näiden alueiden välillä oli sangen voimakkaat kansalliset ja kielelliset erot. Kysymys on kuitenkin määrittelystä, sillä yhtä perustellusti muutto ennen vuotta 1809 oli valtakunnan sisäistä muuttoa.

Maassamuutto on valtakunnan rajojen sisällä tapahtuvaa pysyvää asunnonvaihtoa. Maassamuutolla on yleensä tarkoitettu kuntien

välistä muuttoliikettä, jossa muuton pysyvyyden kriteerinä on se, että siirtyessään kunnasta toiseen muuttajan (tai perheenpään) on ilmoitettava muutosta määrätyn ajan kuluessa väestörekisteriviranomaisille. Kunta on valittu alueyksiköksi, koska se on pienin alueellinen ja hallinnollinen yksikkö, josta muuttotietoja on perinteisesti ollut saatavilla.

Tässä julkaisussa sisällytetään maassamuuttoon myös kuntien sisäinen muuttoliike, sillä sen merkitys koko maassamuutossa on varsin huomattavaa. Niinpä 1980-luvun alussa maassamuuttaneita oli vuosittain n. 600 000, ja näistä n. 2/3 oli kunnan sisäisiä muuttajia. Kunnan sisäisen muuton huomioon ottamista puoltaa sekin, että useimmissa kunnissa on niiden laajuudesta johtuen mahdollisuus muuttoon, jossa on selviä kuntien välisen muuton piirteitä. Maassamuutolla tarkoitetaan tässä ohjelmassa:

Pysyvää asunnonvaihtoa, joka voi tapahtua joko kuntien välisenä tai kuntien sisäisenä muuttona.

Sekä maassamuuttoa että siirtolaisuutta tarkasteltaessa on huomattava, että muutto ei välttämättä edellytä kaikiilta perheeseen tai talouteen kuuluvilta omakohtaista päätöksentekoprosessia, joten samassa perheessä voi olla sekä pakko- että tavoitemuuttajia.

Seuraavassa tarkastellaan siirtolaisuuteen liittyvien termien sisältöä. Tarkastelun lähtökohtana on siirtolaisasiain neuvottelukunnan viides mietintö (kom.miet. 1980:63).

Siirtolainen = maastamuuttaja, maahanmuuttaja tai paluumuuttaja.
Käsite kattaa myös mukana seuraavat perheenjäsenet.

Maastamuuttaja = henkilö, joka muuttaa toiseen maahan asettuen sinne pysyvästi asumaan.

Maahanmuuttaja = maahan saapuva syntyperäinen ulkomaan kansalainen.

Ulkosuomalainen = ulkomailla asuva Suomen kansalainen. Samoin ulkosuomalaisena pidetään suomalaista syntyperää olevaa ulkomaan kansalaista, joka pitää itseään suomalaisena.

Paluumuuttaja = kotimaahan ulkomailta palaava ulkosuomalainen.
On huomattava, että myös maassamuuton yhteydessä voidaan puhua paluumuutosta.

Vierastyöläinen = syntyperäinen ulkomaan kansalainen, jolla ei ole vastaanottavassa maassa pysyvää oleskelu- ja työlupaa ja jonka vastaanottava maa katsoo oleskelevan maassa väliaikaisesti.

Siirtolaisuuspolitiikka = kaikki ne toimenpiteet, joilla julkiset viranomaiset pyrkivät vaikuttamaan maasta- tai maahanmuuttoon sekä paluumuuttoon.

Siirtolaispolitiikka = kaikki ne toimenpiteet, joita julkiset viranomaiset kohdistavat yksityisiin siirtolaisiin, so. maasta- ja maahanmuuttajiin sekä paluumuuttajiin.

Ulkomaalaispolitiikka = siirtolaispolitiikan osana käsittää ne toimenpiteet, joita julkiset viranomaiset kohdistavat maahanmuuttajiin ja maassa asuviin ulkomaalaisiin (koskee myös pakolaisia).

Siirtoväki = toisen maailmansodan yhteydessä pysyvästi kotiseudultaan oman maan rajojen sisäpuolelle muuttaneet. Lähtöalue on kuulunut joko luovutettuun tai vuokrattuun alueeseen.

2.2. Tutkimuspolitiikkaan liittyvät käsitteet

Suomessa on 1970-luvulta lähtien pyritty yhä enemmän jäsentämään ja suunnittelemaan tulevaa tutkimustoimintaa. Tällaista kehitystyötä on tapahtunut koko valtakunnan¹ tai erillisten tutkimusyhteisöjen puitteissa.² Näin ollen tutkimuksen suunnitteluun käytettävä käsitteistö on varsin tunnettua ja yleisesti hyväksyttyä.

Valtion tiedeneuvoston mukaan tiedepolitiikka on se politiikan osa, jolla pyritään seuraaviin sangen yleisiin tavoitteisiin:

- määritellään tieteellisen tutkimus- ja kehitystyön tavoitteet
- luodaan keinot, joilla nämä tavoitteet saavutetaan

-----
¹ Esimerkiksi Valtion tiedeneuvosto 1979; Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö 1982.

² Esimerkiksi eri korkeakoulujen tutkimuspoliittiset ohjelmat; Suomen Akatemian lähiajan toimintasuunnitelma. Helsinki 1981.

- kohdistetaan voimavaroja tutkimuksen eri lohkoille yhteiskunnan kehittämiseksi ilmenevän tutkimustarpeen mukaisesti, sekä
- edistetään tutkimustulosten hyväksikäyttöä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tutkimuspolitiikalla tarkoitetaan samaa kuin tiedepolitiikalla, joskin sen näkökulma on suppeampi. Niinpä tutkimustavoitteiden määrittely sekä tutkimustulosten hyväksikäytön edistäminen voi kuulua tiedepolitiikkaa ahtaammin rajatun tutkimuspolitiikan piiriin vain silloin kun ko. toiminta liittyy suoranaisesti tutkimukseen (vrt. Helsingin yliopiston tutkimuspoliittinen ohjelma vuodelta 1977, s. 1).

Tiedepolitiikan ja siten myös tutkimuspolitiikan toteutus on yhteydessä kahteen kysymykseen:

- a) kuka määrittää yhteiskunnallisesti tärkeät ongelmat?
- b) kuka määrittää tutkittavissa olevat ongelmat?

Tässä muuttoliiketutkimusta koskevassa selvityksessä sovelletaan Aarnion näkemystä:

"On ilmeistä, että ensiksi mainittuun kysymykseen annettava vastaus ei voida uskoa tiedeyhteisölle. Sillä ei ole muusta yhteiskunnasta poikkeavaa valmiutta luokitella yhteiskunnallisesti relevantteja asioita tärkeysjärjestykseen tai sanoa ylipäätään, mikä on olennaista ja mikä ei. Tiedeyhteisössä jäsen voi luonnollisesti yhteiskunnan jäsenen ominaisuudessa osallistua tämänkaltaiseen keskusteluun - ja ehkä hänen pitääkin osallistua. Mutta päätöksenteko ei ole tiedeyhteisön asia. Se kuuluu demokraattisesti valituille elimille. Asia muuttuu toiseksi, kun kysytään, kuka päättää tutkittavista ongelmista. Sellainen tiedepolitiikka ei voi olla itse tiedekäsitetä loukkaamatta mahdollinen, että tiedeyhteisön ulkopuolelta määrätään, mitä saa tutkia ja mitä ei, taikka mitä pitää tutkia. Yhteiskunnallisesti relevantti ongelma ei ole sama kuin (tieteellinen) ongelma."

(A. Aarnio 1982, 3)

Tutkimustehtävien laadun mukaan harjoitettava tutkimustoiminta voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- a) Perustutkimukseen, jolla tarkoitetaan omaperäistä uuden tieteellisen tiedon etsintää ilman ensisijaista pyrkimystä nimenomaisiin käytännöllisiin tavoitteisiin ja sovellutuksiin.
- b) Soveltavaan tutkimukseen (tavoitetutkimukseen), jolla tarkoitetaan tiettyyn käytännön tavoitteeseen tai sovellutukseen tähtäävää ja perustutkimuksen tuloksille rakentuvaa omaperäistä tiedon etsintää.
- c) Kehittämistyöhön, jolla tarkoitetaan toimintaa, jonka päämääränä on tutkimustulosten avulla saavuttaa uusia ja parannettuja tuotteita, tuotantovälineitä tai -menetelmiä ja palveluja.

Menetelmissä korostetaan asianmukaisesti tieteelliseen tutkimukseen liittyviä toiminnan systemaattisuuden ja tiedon uutuuden vaatimuksia - koulutus, komiteatyö, tietojen keruu ja tallentaminen sekä teollinen laaduntarkkailu eivät ole kehittämistoimintaa.

(I. Niiniluoto 1980, 13-14)

Tässä selvityksessä tarkastelun painopiste on kohdissa a ja b.

III SELVITYKSEN TAVOITTEET

Tällä muuttoliiketutkimuksen tilaa ja tarvetta kartoittavalla selvityksellä on useita tavoitteita:

1. Valmistuneen ja käynnissä olevan tutkimuksen kirjaaminen auttaa saamaan kokonaiskuvan, joka vaaditaan suunniteltaessa tulevaa tutkimustoimintaa. Tähän liittyen Siirtolaisuusinstituutti suoritti v. 1982 muuttoliikkeitä koskevan valtakunnallisen tutkimustiedustelun.

2. Suunnitellun tutkimuksen kirjaamisella pystytään saamaan kokonaisnäkemys vallitsevasta tutkimusmielenkiinnosta. Tämä vaihe on myös tehty edellä mainitun tiedustelun yhteydessä.
3. Tutkimustyön suunnitelmallisuuden lisääminen. Vastatessaan kyselyyn laitokset ja tutkijat ovat joutuneet ottamaan kantaa tulevan tutkimustoiminnan painopistealueisiin. Tiedustelun suorittamishetkellä vallinneet näkökannat heijastuvat synteessä tässä selvityksessä.
4. Laitosten välisen yhteistyön lisääminen. Selvitykseen on pyritty keräämään mahdollisimman kattavat tiedot niistä laitoksista ja tutkijoista, jotka ovat tehneet tai tekevät parhaillaan muuttoliiketutkimusta. Tällöin tämän julkaisun avulla eri tutkijat ja yhteisöt voivat löytää yhteisiä intressejä, mikä saattaa johtaa tutkimusyhteistyöhön tai järkevään työnjakoon.
5. Tiedonkulun parantaminen tutkimusyhteisöistä ulospäin. Esittäessään tutkimuksensa laajuuden ja suuntautumisen ympäröivälle yhteiskunnalle pyrkivät tutkimusyhteisöt vaikuttamaan resurssien saamiseen sekä budjettien että projektirahoitusten kautta.
6. Resurssien lisätarpeen selvittäminen. Tämän selvityksen luonnollisena tavoitteena on vaikuttaa lisäävästi alan tutkimustoiminnan resursseihin. Jos ja kun näitä lisäresursseja myönnetään, voidaan niitä kanavoida tässä esitettäviin tutkimusaukkoihin.
7. Olemassa olevien resurssien käytön tehostaminen. On luonnollista, että tutkimustulosten määrän kasvu ei ole yhteydessä vain lisäresursseihin, vaan myöskin jo olemassa olevien resurssien tehokkaampaan käyttöön. Tutkimustoiminnan tehostaminen onkin tämän raportin eräs tärkeimpiä tavoitteita, sillä lisäresursseja on esimerkiksi uusina tutkijavirkoina tai vastaavina tunnetusti vaikea saada.

8. Valtakunnalliseen ja kansainväliseen työnjakoon vaikuttaminen. Selvityksen avulla eri tutkimusyhteisöt ja tutkijat pääsevät selville toistensa tutkimustyön suuntautumisesta. Tämä vähentää päällekkäistä tutkimusta ja toisaalta täyttää tehokkaammin tutkimusaukkoja.

Tämä selvitys ei ole eikä se saa olla tutkimuksen suuntaamiseen vaikuttava normisto - jo yksistään tieteen arvovapaus sotii tätä näkökulmaa vastaan. Voidaan sanoa, että esimerkiksi korkeakoulu-tutkijaa on miltei mahdotonta saada tutkimaan sellaista aihetta, joka ei häntä kiinnosta. Hänellä on luonnollisesti oltava tutkimuksen vapaus. Ja jos hänet resursseja tarjoamalla saataisiinkin myöntyväiseksi, tutkimus ei välttämättä olisi kovin tuloksekasta.

Näin ollen tämän kartoituksen merkitys ei olekaan suurin tutkimustoimintaa säätelevänä tekijänä vaan sen merkitys korostunee nimenomaan yleisten tutkimusmahdollisuuksien lisääjänä.

Tutkimustoimintaa säätelevien tutkimuspoliittisten tavoiteohjelmien yhtenä keskeisenä tavoitteena on tulevan tutkimustarpeen kartoittaminen ja uusien painopistealueiden esittäminen. Tällöin tulee kysymykseen eri tutkimusalueiden tai teemojen mahdollinen priorisointi. Tässä selvityksessä ei priorisointia suoriteta, vaan tutkimustarpeet esitetään luvussa VI ilman painotuksia muuttoliikkeen lajin ja tieteenalan mukaan.

Toinen prioriteetti-kysymys liittyy perustutkimuksen ja sovelta-
van tutkimuksen väliseen dilemmaan. Tämän julkaisun tekoon liit-
tyvästä kyselystä ilmeni, että tulevaisuudessakin painotetaan
(tai tunnetaan tarvetta painottaa) soveltavaa tutkimusta. Tällai-
sen tutkimuksen liialliseen painottamiseen liittyy kuitenkin sel-
viä haittoja; pitkällä aikavälillä pelkällä soveltavalla tutkimuk-
sella on sangen vähän annettavaa tutkimuksen parissa toimiville.

IV AIKAISEMMIN TAPAHTUNUT MUUTTOLIIKE

4.1. Siirtolaisuus

Siirtolaisuusvirtojen ja syntyneiden suomalaisten vähemmistöjen tunteminen on välttämätön edellytys tarkasteltaessa tulevaa tutkimustoimintaa ja sen painopistealueita. Seuraavassa suoritetaan ensiksi yleistarkastelu ja sen jälkeen näkökulmaa syvennetään siirtolaisuuden eri alueille. Tarkasteluajanjaksoksi tässä luvussa on valittu vuodet 1880-1982 siksi, että alkuvuosiin sijoittuvat ensimmäiset maastamme poispäin suuntautuneet rekisteröidyt joukkomuutot.

Suomesta on tapahtunut maastamuuttoa vuosisatojen ajan. Ensimmäiset järjestelmällisemmät siirtolaisuutena pidettävät muutot ovat tapahtuneet jo 1300-luvulla. Aluksi muutot suuntautuivat luonnollisesti Ruotsiin, jonne suomalaisia sitoivat sekä kauppa- että valtioyhteydet. Ruotsin valtakunnan levittyä Viroon, muutti sinne myös suomalaisia. On arvioitu, että esim. vuonna 1637 Virunmaan paikallisesta väestöstä suomalaisia oli noin 20 % (vrt. V. Niitemaa 1975, 5). Venäjälle ei suuntautunut paljoakaan muuttoa ennen 1800-lukua, päinvastoin idästä päin tapahtuneet sotimiset pakottivat useissa tapauksissa itäsuomalaisia siirtymään länteen.¹ Tosin Stolbovan rauhan jälkeen vuonna 1617 suomalaista asutusta levisi itään, lähinnä Käkisalmen lääniin. Tämä muutto oli kuitenkin valtakunnan sisällä tapahtuvaa.

1880-luvun toisella puoliskolla alkoi varsinainen joukkomuuton luonteen saanut siirtolaisuus USA:han. Vuosien 1880 ja 1924 välisenä aikana muutti maastamme Pohjois-Amerikkaan lähes 380 000 suomalaista. Näistä palasi n. 20 %. Seuraava suurempi siirtolaisuus alkoi toisen maailmansodan jälkeen, jolloin yli 400 000 suomalaista on muuttanut Ruotsiin.

-----

¹ Poikkeuksiakin luonnollisesti oli. Ruotsin vallan alaisuuteen liitetyt ortodoksiset karjalaiset joutuivat 1800-luvulla luterilaisen papiston käännytystyön kohteeksi. Karjalaiset eivät alistuneet tähän vaan muuttivat suurin joukoin pois. Yksistään 30-vuotisen sodan ja Kaarle X Kustaan sodan aikana karjalaisia on arvioitu muuttaneen itään noin 30 000 henkeä (V. Niitemaa 1975, 5-6).

Edellä mainittujen kahden Suomen siirtolaisuuden päävirran lisäksi on tapahtunut vielä pienempiä muuttoja; USA:n rajoitettua maahanmuuttoaan vuonna 1924 suuntautui suurehko muuttovirta 1920- ja 1930-luvuilla (ja osin vielä 1950-luvulla) Kanadaan. Tämän jälkeen tuli kaukosiirtolaisuuden kohdemaaksi Australia, jossa on nykyisin n. 13 000 suomalaissyntyistä tai heidän jälkeläistään. Edellä mainittujen muuttojen lisäksi on myös Keski-Eurooppaan suuntautunut kahden viimeisen vuosikymmenen aikana suurehkona pidettävää muuttoliikettä. Niinpä Saksan liittotasavallassa on n. 10 000 ja Isossa-Britanniassa n. 5 000 suomalais-syntyistä. Heistä noin 70 % on naisia. Sivulla 12 olevassa kartassa esitetään päämuuttovirrat.

Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus

Suomesta Ruotsiin suuntautuneessa siirtolaisuudessa on tarkastelu-ajanjaksolla (1880-1982) havaittavissa kaksi selvää nousukautta. Ensimmäinen sijoittui aivan tarkastelujakson alkuun, sillä 1880-luvulla Ruotsiin suuntautunut siirtolaisuus oli selvästi voimakkaampaa kuin edellisellä vuosikymmenellä. Niinpä Vaasan läänistä¹ otettiin 1870-luvulla vuosittain keskimäärin 1 262 passia Ruotsiin kun 1880-luvulla vastaavasti 1 797 (H. Wester 1979, 15).

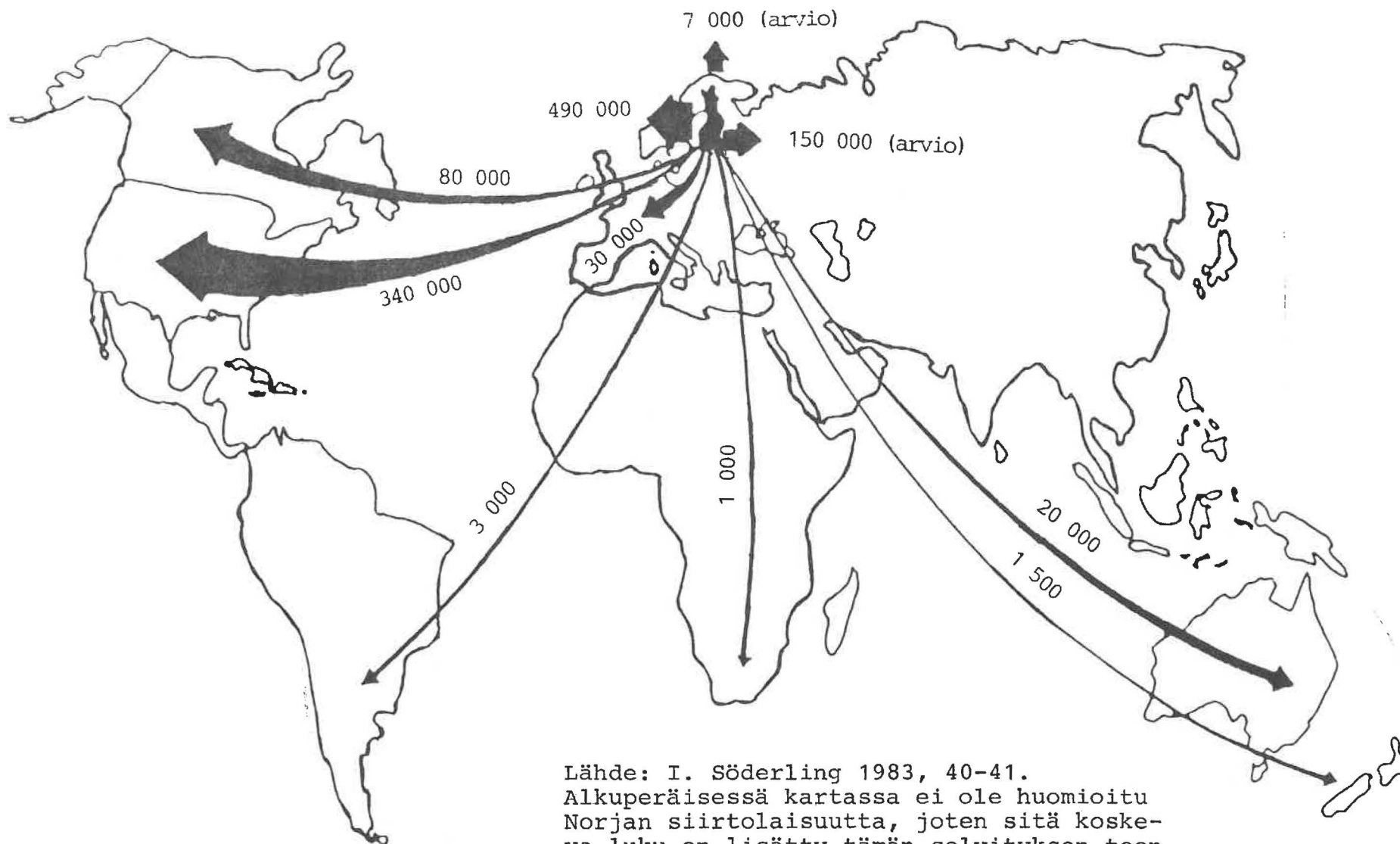
Suurin osa 1880-luvulla Ruotsiin muuttaneista siirtyi Länsi-Norrlandiin, Sundsvalliin ja Härnösandiin (B. Åkerblom 1971, 217-218). Tämä oli seurausta vetotekijöistä, sillä kyseisille alueille oli syntynyt voimakasta sahateollisuutta, jossa tarvittiin työvoimaa.

Tähän 1800-luvun siirtolaisuuteen liittyi Suomen puolelta myös voimakkaita työntötekijöitä. Niinpä Vaasan läänissä syntyvyys oli 1800-luvun loppupuolella suuri. Kuolevuuden samanaikaisesti vähetessä oli luonnollinen lisääntyminen voimakasta, josta taas seurasi mm. tilojen pilkkomista. Tilakokojen pienentyessä osasta tiloista tuli elinkelyvottomia, ja tämä vaikutti osaltaan lisäävästi lähtömuuttoalttiuteen.

-----

¹ Vaasan lääni oli keskeinen lähtöalue Ruotsiin suuntautuneessa siirtolaisuudessa 1800-luvulla. Westerin mukaan Ruotsiin vuosina 1861-1891 muualta kuin Vaasan läänistä otettujen passien määrä oli vähäinen (H. Wester 1979, 12).

Kartta 1. Suomen siirtolaisuus vuoteen 1982 mennessä

Lähde: I. Söderling 1983, 40-41.
Alkuperäisessä kartassa ei ole huomioitu Norjan siirtolaisuutta, joten sitä koskeva luku on lisätty tämän selvityksen teon yhteydessä.

Maatalouteen liittyi myös toinen työntävä tekijä: 1800-luvun lopulla maatalous teknistyi ja muuttui samalla karjatalousvaltaiseksi. Tämä merkitsi työvoimatarpeen vähenemistä ja samalla maastamuuton lisääntymistä.

1890-luvulla siirtolaisuus Ruotsiin väheni huomattavasti. Tähän vaikutti lähinnä kaksi tekijää; ensinnäkin Ruotsissa alkoi saha-teollisuuden lama, joka vähensi työvoiman kysyntää. Toisaalta Amerikan veto kasvoi jyrkästi, sillä uuden mantereen maine rikkauksien lähteenä kantautui yhä useammin myös Suomeen.

Vuosisadan alun ja toisen maailmansodan välisen ajan muuttoliike Suomesta Ruotsiin oli sangen vähäistä. Erityisryhmänä voitaneen mainita kansalaissodan jälkeen Ruotsiin siirtyneet poliittiset pakolaiset. Osa näistä jatkoi matkaansa Pohjois-Amerikkaan tai Neuvostoliittoon, mutta osa jäi edelleen Ruotsiin.

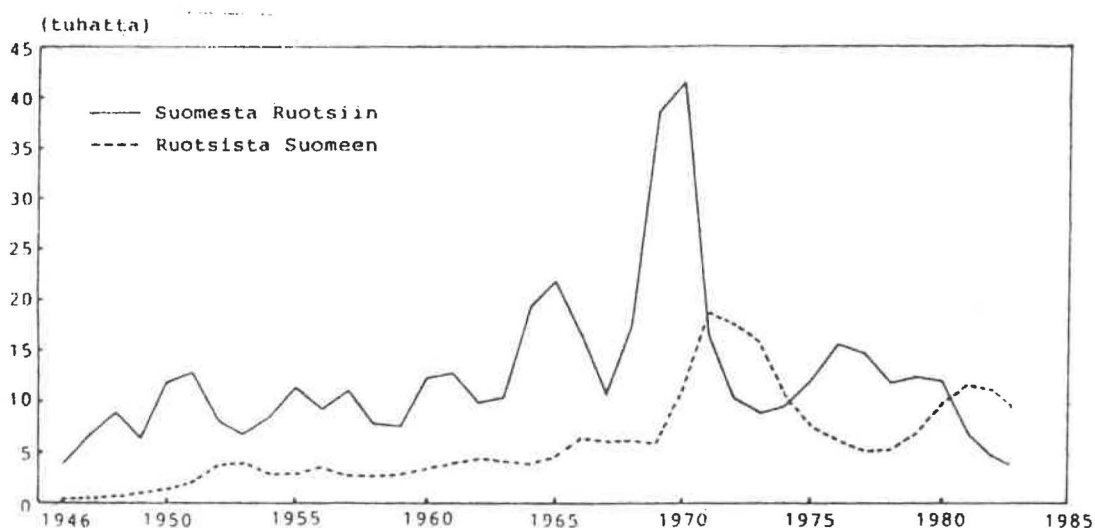
1920-luvulla ei muuttota Ruotsiin juuri ilmennyt, sillä voimakkain lähtömuutto maassamme suuntautui Pohjois-Amerikkaan, ensin USA:han ja vuoden 1924 jälkeen enenevässä määrin Kanadaan ja osin Australiaan.

Toinen maailmansota merkitsi käännettä Ruotsiin suuntautuneessa muuttoliikkeessä. Sodanaikaiset muuttajaryhmät olivat varsin poikkeuksellisia, sillä lahden taakse siirrettiin 70 000 sotilasta, 4 500 sotainvalidia ja 55 000 evakuoitua (kysymyksessä ei siis ollut siirtolaisuus termin tieteellisen tulkinnan mukaan. Näitä ryhmiä ei ole otettu myöskään huomioon kartassa 1). Varsinkin sotilasten muutto oli merkittävää, sillä heistä katsotaan joka kymmenennen jääneen Ruotsiin (osa palasi vielä sodan jälkeen).

Kokonaisuutena ottaen voidaan arvioida, että vuosien 1880-1940 välisenä aikana muutti maastamme pysyvästi Ruotsiin n. 22 000 henkilöä.

Toisen maailmansodan jälkeen siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin on ollut selvästi suurempaa kuin sotaa edeltävänä aikana. Jos siis vuosien 1890-1940 välisenä aikana Ruotsiin muutti Suomesta kaikkiaan n. 22 000 henkeä (keskim. 550 vuodessa), niin vuosien 1946-1982 välisenä aikana muuttaneita on ollut peräti 467 000 (keskim. 12 600 vuodessa). Siirtolaisuus on siis siirtynyt aivan uudelle tasolle volyymin perusteella tarkasteltuna.

Kuvio 1. Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus vuosina 1946-83.

Lähde: Korkiasaari 1983, 42; vuoden 1983 luvut on lisätty tämän selvityksen teon yhteydessä.

Kuviosta 1. ilmenee, että siirtolaisuuden voimakas kasvu alkoi 1960-luvun alussa ja jatkui nousujohtoisena seuraavan vuosikymmenen vaihteeseen. Huippuvuosi oli 1970, jolloin 41 538 henkeä muutti Suomesta Ruotsiin.

Tälle 1960-luvun suurelle muuttoliikkeelle voidaan esittää useita kotimaahan liittyviä syitä. Ensinnäkin elinkeinorakenteen voimakas muutos maataloudesta teollisuuteen vapautti maaseudulta työvoimaa. Huomattavin osa maaseudulta muutosta suuntautui luonnollisesti maassamuuttona kaupunkeihin. Etelä-Suomen vaikea asunto-tilanne kanavoi kuitenkin osan muutosta Ruotsiin.

Toisena lähtömaahan liittyvänä tekijänä, joka on myös yhteydessä elinkeinorakenteen muutokseen, voidaan pitää suurten ikäluokkien

tulemista työkään. Vuosien 1945-49 ikäluokissa oli keskimäärin 20 000 henkeä enemmän kuin välittömästi niitä edeltävissä ikäluokissa, joten viiden vuoden sisällä tuli työmarkkinoille yhteensä noin 100 000 uutta työnhakijaa.

Kolmantena, joskin vähemmän selvitettyinä tekijänä voidaan pitää vuoden 1967 devalvaatiota, joka merkitsi Ruotsin nimellispalkkoihin 31 %:n korotusta Suomen markoissa laskettuna. On vaikea arvioida, kuinka moni todella teki päätöksensä tämän "rahailuusion" vallassa, mutta sen psykologinen merkitys on ollut varmasti suuri.

Edellä mainitut motiivit olivat yhteydessä Suomen työntö-tekijöihin. On luonnollista, että ne eivät sellaisenaan riitä selittämään lähtömuuttoa. Toteutuneen muuton määrän kannalta on oleellista, että Ruotsin olosuhteet samanaikaisesti olivat suotuisat vastaanottamaan maahanmuuttajia. Ruotsissa olikin 1960-luvun lopulla erittäin voimakas taloudellinen nousukausi, ja voimakkaan kotimaahan suuntautuneen investointipolitiikan seurauksena Ruotsissa oli suuri työvoimapula. Tätä työvoimavajausta oli helppo tyydyttää suomalaisella työvoimalla, sillä yhteispohjoismaisten työmarkkinoiden ansiosta vuodesta 1954 lähtien suomalaisten liikkuminen on ollut esteetöntä.

Kokonaisuutena ottaen voidaankin sanoa, että Suomen ja Ruotsin välisessä muutossa viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana lähtömuutto Suomesta on ollut selvemmin yhteydessä Ruotsin avoimiin työpaikkoihin kuin Suomen työttömyyteen (kts. seuraavalla sivulla olevaa korrelaatiotaulukkoa). Muuttajien ammatti- ja koulutusrakenteet ovat myös muuttuneet siten, että nykyisin muuttajista noin puolet on toimihenkilöitä, kun taas 1970-luvun alussa heitä oli vain joka viides. Siirtolaisasiain neuvottelukunnan periaatemietinnön mukaan on suomalaista syntyperää olevien määrä Ruotsissa 1980-luvun alussa n. 400 000, joista Suomen kansalaisia on noin 170 000.

Taulukko 1. Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus, korrelaatio-tarkastelu. Tulostus on tehty vuosien 1966-1981 aikasarjojen perusteella.

	Suomen työttömyys	Ruotsin työttömyys	Ruotsin avoimet työpaikat	Suomen avoimet työpaikat
lähtömuutto Suomesta	-.253	-.462	.526	-.316
paluumuutto Suomeen	-.891	-.618	-.348	.456
nettomuutto (lähtömuutto- paluumuutto)	.057	.626	-.577	.442

Lähde: Söderling 1982, liite III

Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan

Edellä todettiin Ruotsiin muuttaneen viimeisen sadan vuoden aikana n. 490 000 suomalaista. Pohjois-Amerikkaan suuntautunut siirtolaisuus on ollut lähes yhtä suurta, sillä kaikkiaan on lähti-jöitä ollut n. 409 000. Pohjoismaisittain tarkasteltuna kaukosiirtolaisuutemme ei ole ollut poikkeuksellisen suurta. Kun Suomesta muutti Pohjois-Amerikkaan ennen ensimmäistä maailmansotaa n. 330 000 ihmistä, lähti Ruotsista 1 100 000 ja Norjasta 750 000 henkeä. Vain Tanskasta lähti suunnilleen saman verran muuttajia kuin Suomesta (kts. R. Kero 1974, 47; K. Virtanen 1979, 23).

Pohjois-Amerikan siirtolaisuutemme selvä huippu sijoittui vuosien 1900-1919 väliselle ajanjaksolle, sillä tuona aikana muutti yli 230 000 suomalaista uudelle mantereelle. Eiten lähtijöitä oli vuonna 1902 eli n. 23 000 henkeä. Suomen muuttoliike poikkeaa tältä osin muiden Pohjoismaiden siirtolaisuudesta, jossa suurin huippukausi oli 1880-luvulla.

Taulukko 2. Suomesta Pohjois-Amerikkaan v. 1880-1981 muuttaneet

Aika	Suomesta lähteneet
1880-1899	83 000
1900-1919 ^{a)}	231 000
1920-1939	64 400
1940-1959	21 400
1960-1981	9 400
Muuttaneita yht.	409 200

Suomalaiset sijoittuivat Yhdysvalloissa suurimmaksi osaksi keskilännen valtioihin. Niinpä vuonna 1920 asui USA:n 150 000:sta suomalaissyntyisestä 30 100 Michiganin ja 29 100 Minnesotan valtiossa. Näissä osavaltioissa oli huomattavia kupari- ja rautakavoksia, jotka tarvitsivat paljon työvoimaa. Samoin suomalaisia muutti näille alueille työskennelläkseen puuteollisuuden parissa (A. Kostiainen 1978, 19).

Pohjois-Amerikan siirtolaisuudestamme n. 80 % suuntautui Yhdysvaltoihin, joten seuraavassa tarkastelussa Kanada jää vähäisemmälle huomiolle.

Myös kaukosiirtolaisuudessa on nähtävissä sekä lähtö- että tuloalueeseen liittyviä yhteiskunnallisia ja alueellisia tekijöitä. Tällaisia yleisiä selittäjiä tässä samoin kuin edellä tarkastellun Ruotsin siirtolaisuuden kohdalla voidaan käyttää parhaiten vain tulkittaessa todellisten joukkomuuttojen syitä. Silloin kun siirtolaisuus on suhteellisen tasaista, kuten Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus oli 1950-luvulla, on vaikea esittää yhteiskunnallisia tulkintoja jo tapahtuneelle tasaiselle muutolle. Täl-

-----

a) Kyseisestä 20 vuoden luokituksesta ei käy selville, että siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan oli vuosina 1915-1919 sangen vähäistä.

löin muuttajien motiivit ovat yksilöllisempiä ja riippumattomampia yleisistä yhteiskunnallisista ja alueellisista taustatekijöistä.

Tarkasteltaessa lähtöalueeseen liittyviä tekijöitä on keskityttävä lähinnä Pohjanmaahan, josta lähti noin puolet maamme kaukosiirtolaisista. Toisaalta Pohjanmaan kohdalla edellä mainitut yleiset yhteiskunnalliset taustatekijät olivat selvimmin havaittavissa muuttoon vaikuttavina tekijöinä.

Tärkein muuttoalttiutta luova tekijä oli suhteellisen liikaväestön¹ syntyminen Pohjanmaalle 1800-luvun lopulla. Tätä liikaväestöä muodostui ensinnäkin voimakkaan syntyvyyden ansiosta; suuria 1800-luvun siirtolaisuusvirtoja edeltäneinä 70 vuotena Etelä-Pohjanmaan asukasluku lisääntyi 172 % kun koko Suomen vastaavasti vain 130 %. Toinen liikaväestöä synnyttänyt tekijä liittyi perimiseen, sillä usein vanhimman pojan perittyä tilan joutuivat toiset sisäruukset hakemaan elantonsa muualta. Kolmantena liikaväestöä synnyttäneenä tekijänä voidaan pitää torpparilaitosta. Metsän arvon lisääntyminen sahateollisuuden nousun myötä aiheutti sen, että uusia torpparisopimuksia ei juuri enää tehty. Talolliset halusivat saada itse tuoton metsistään. Niinpä Etelä-Pohjanmaalla oli 1800-luvun lopulla 10 000 torpparia, mutta 20 vuotta myöhemmin (samalla vuosisadalla) enää vain 3 500.

Toinen siirtolaiseksi lähtöön vaikuttanut kotimaan tekijä oli elinkeinorakenteen muutos, joka oli erityisen voimakas Pohjanmaalla. Perinteiset elinkeinot, so. tervanpoltto ja laivanrakennus, menettivät merkityksensä. Uusia teollisuuslaitoksia ei tullut tilalle, koska perinteiset raaka-ainevarat oli käytetty loppuun aikaisemmissa agraari-elinkeinoissa. Voidaan oikeutetusti sanoa, että tämä elinkeinorakenteen jyrkkä muutos oli selvässä yhteydessä ns. liikaväestötekijöihin.

-----
¹ Absoluuttinen liikaväestö on seurausta ihmisten lukumäärän kasvamisesta maan luonnollisten rikkauksien yli. Suhteellisen liikaväestön syntyminen on taas seurausta epäsuhteesta, joka aiheutuu väestön ja sen tarpeiden kasvamisesta yli maan tuottavuuden ja resurssien (kts. käsitteestä lähemmin: O.K. Kilpi 1917, 51-54; The Determinants and Consequences of Population Trends. UN Publications 1973, 45-47).

Edellä tarkasteltujen liikaväestö- ja elinkeinorakennetekijöiden lisäksi on myös muita lähtöalueeseen liittyviä tekijöitä. Tällaisista voidaan mainita seuraavat: venäläistämistoimenpiteet, tietoisuus Amerikan rikkauksista (osin väritettynäkin) ja pohjalais-ten yleinen muuttohalukkuus. Tällaisten tekijöiden vaikutusta on luonnollisesti vaikea mitata, mutta aika ajoin niillä on ollut huomattavakin merkitys. Niinpä Etelä-Pohjanmaalla vuonna 1902 kutsuntaan joutuneita oli 2 544, mutta kutsunnoista pois jääneitä oli peräti 1 857 (A-L. Toivonen 1963, 129). Tokoin mukaan huomattava osa näistä kutsuntoja vältelleistä oli siirtynyt Amerikkaan (O. Tokoi 1953, 183-184).

Edellä tarkastellut lähtömaan tekijät eivät sellaisenaan olisi yksinään pystyneet aiheuttamaan syntyneitä joukkomuuttoja, elleivät tuloalueen vetävät tekijät olisi olleet samanaikaisesti vaikuttamassa. Niinpä ensimmäiset suuret siirtolaisuusvirrat Suomesta Pohjois-Amerikkaan liittyivät oleellisesti USA:ssa 1800-luvun lopulla alkaneeseen taloudelliseen nousukauteen. Terästeollisuuden kehitys oli voimakasta ja kaivokset raaka-aineiden tuottajina tarvitsivat lisätyövoimaa, jota jopa värvättiin Suomesta. H. Jerome on todennut tutkiessaan Amerikan maahanmuuttoa kokonaisuutena, että suurina Amerikkaan suuntautuneina muuttovuosina tulosiirtolaisuuden määrälliset vaihtelut johtuivat ennen kaikkea Yhdysvaltojen taloudellisista suhdanteista (H. Jerome 1926, 65-66). Suomesta tapahtunut siirtolaisuus ei noudattanut tässä suhteessa poikkeusta (vrt. A-L. Toivonen 1963, 313. Havainto on saman suuntainen kuin Ruotsiinkin suuntautuneessa myöhäisemmässä siirtolaisuudessa, vrt. tämän selvityksen korrelaatiotulosta taulukossa 1).

Vetävien ja työntävien tekijöiden lisäksi on huomattava myös se, että ns. väliintulevien esteiden merkitys muutossa väheni 1900-luvun lopulla huomattavasti. Uudet laivalinjat helpottivat lähtömuuttoa. Toisaalta laivayhtiöiden välillä vallinnut kova kilpailu piti matkakustannukset kohtuullisina.

Kanadan ja Yhdysvaltojen siirtolaisuus liittyvät historiallisesti läheisesti toisiinsa. Kun USA rajoitti maahanmuuttoaan vuonna 1924, tuli Kanadasta pääkohde Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautuneelle siirtolaisuudelle. Johtuen siis myöhemmin tapahtuneesta muuttoliikkeestä on Kanadassa nykyisin enemmän elossa olevia suomalaissyntyisiä kuin Yhdysvalloissa. Vuoden 1971 väestölaskennan mukaan Kanadassa oli 60 000 Suomessa syntynyttä. Samaan aikaan suomalaisia oli USA:n puolella n. 46 000. Nämä vähemmistöt eroavat lukumääränsä lisäksi myös siten, että kanadansuomalaisten keski-ikä on alempi kuin Yhdysvalloissa asuvien suomalaisten (Koivukangas 1975 a, 21). Viimeisimmät väestötiedot USA:sta ovat vuodelta 1980. Tuolloin suoritettussa väestölaskennassa todettiin maassa olevan 615 872 suomalaisperäistä asukasta. Näistä 267 902 ilmoitti olevansa joko suomalaisia tai polveutuvansa suomalaisista vanhemmista. 347 970 henkeä ilmoitti vuorostaan, että he osittain polveutuvat suomalaisista.

On selvää, että USA:ssa ja Kanadassa olevien suomalaisten vähemmistöjen erilainen ikärakenne edellyttää jonkin verran myös toisistaan poikkeavia tutkimustehtäviä ja tutkimusasetelmia.

Suomen ja Australian välinen siirtolaisuus

Ensimmäiset suomalaiset siirtolaiset tulivat Australiaan jo 1800-luvun puolivälissä. Vasta 1800-luvun lopulla alkoi laajempi siirtolaisuus, ja sekin lähinnä laivoistaan karanneiden merimiesten toimesta. Voimakkaimmillaan siirtolaisuus oli 1950- ja 1960-luvulla, jolloin Australian valtio jopa taloudellisesti tuki maahanmuuttoa.

Koivukankaan mukaan vanhojen siirtolaisten rivit ovat nopeasti harvenemassa, ja vuoden 1971 väestönlaskennassa mukana olleet 10 000 Suomessa syntynyttä henkilöä olivat "valtaosaltaan alle 50-vuotiaita, ts. australiansuomalaisten ikäpyramidi on vyötäröltään paksu". (O. Koivukangas 1975 a, 23).

Vuoden 1971 väestölaskennan mukaan 71 % suomalaisista töissä olevista miehistä ja 35 % naisista kuului ammattitaitoiseen työväestöön. Miehet toimivat erityisesti talonrakennusalalla, sillä Koivukankaan mukaan joka kolmas australiansuomalainen oli kirvesmies (O. Koivukangas 1975 a, 23).

Suomalainen siirtolaisuus eräisiin muihin maihin

Pohjois-Amerikkaan, Ruotsiin ja Australiaan suuntautuneen siirtolaisuutemme ohella muuttoliikettä on tapahtunut useisiin muihin-kin maihin. Vanhemman ajan siirtolaisuudesta on syytä korostaa Venäjälle tapahtunutta muuttoliikettä. On esitetty arvio, että pääasiassa Suomen autonomian kauteen ajoittuvan itäisen siirtolaisuuden tuloksena noin 150 000 suomalaista on muuttanut Venäjälle ja jäänyt sinne pysyvästi (V. Niitemaa 1975, 7).

Kaukaisin viime aikojen muuttokohteista on ollut Uusi-Seelanti, jossa on n. 300 suomalaista, valtaosa sinne 1950-luvulla siirtyneitä. Sen sijaan suuruudeltaan sangen huomattavia muuttokohteita ovat olleet Saksan liittotasavalta (10 000 suomalaissyntyistä), Iso-Britannia (5 000) ja Tanska (2 000).

Yhteistä näille viime aikojen "pienille" kohdemaille on se, että niihin suuntautunutta siirtolaisuutta on tutkittu vähän. Samoin Suomen viranomaisten mielenkiinto on ollut näihin maihin muuttaneita kohtaan sangen niukka. Tämä voi olla seurausta osittain myös siitä, että siirtolaiset ovat hyvin pystyneet sopeutumaan tulomaan oloihin.

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin Saksan liittotasavaltaan suuntautunutta siirtolaisuutta; kyseisen siirtolaisuuden seurauksena maassa on Keski-Euroopan suurin suomalaisten siirtolaisvähemmistö.

Vuonna 1979 julkaistun tilaston mukaan SLT:ssa oli 9 077 Suomen kansalaista ja n. 1 000 - 2 000 kansalaisuutensa vaihtanutta. Suomalaiset ovat muuttaneet sinne pääosin 1960-luvulla. Vaikka Saksassa oli tuolloin jo voimakas taloudellinen ekspansio, ei suomalaisia voida pitää gastarbeiter -siirtolaisina.

Suomalaiset ovat menneet etupäässä kieliharjoittelijoiksi Saksaan, jossa he sitten ovat avioituneet kantaväestöön kuuluvien kanssa. Saksansuomalaisista onkin 75 % naisia ja heidän keski-ikänsä oli vuonna 1978 n. 30 v. (Vrt. O. Tuomi-Nikula 1981, 22).

Suomalais-saksalaisissa perheissä yleensä suomalaisvaimo puhuu hyvin maan kieltä, kun taas saksalainen aviomies ei puhu vaimonsa

äidinkieltä. Siksi kotikielenä on saksa. Koska lapset käyvät saksalaista koulua, jää suomen kielen oppiminen äidin aktiivisuuden varaan.

Yleisenä käsityksenä on, että suomalaiset ovat verrattaen hyvin sopeutuneet saksalaiseen yhteiskuntaan ja elämänmuotoon. Asiasta ei ole kuitenkaan tehty tutkimuksia. (O. Tuomi-Nikula 1981, 26)

4.2. Maassamuutto

Maassamuutolla tarkoitetaan pysyväisluontoista asuinpaikan vaihtoa kotimaassa. Perinteisesti maassamuutolla on tarkoitettu kunnan rajan ylittävää muuttoa. Yhteiskunnan jäsentymisen ja monipuolistumisen myötä on tullut tarpeelliseksi reskisteröidä myös kuntien sisäiset muutot. Tällaisten tietojen tallentamiseen Tilastokeskus ryhtyi vuonna 1975. Tulokset osoittavatkin uuden keruumenetelmän tärkeyden, sillä kaikista maassamuutoista n. 2/3 tapahtuu kuntien sisällä.

Historiantutkijoiden kesken vallitsee jonkin verran erimielisyyttä siitä, missä määrin maassamuuttoa on tapahtunut teollistumista edeltäneenä aikana. H. Waris on sosiaalihistorioitsijana esittänyt, että vielä 1800-luvun puolivälissä suomalainen yhteiskunta oli joka suhteessa paikallaan pysyvä, staattinen:

"Kaupungistuvassa yhteiskunnassa elämme jatkuvan ja kiihtyvän muuttuvuuden keskellä. Staattisuus, paikallaanpysyvyys, seisahtaneisuus oli ominaista viime vuosisadan puolella sekä kaupungille että maaseudulle." (H. Waris 1968, 47)

Vastakkaisen mielipiteen ovat esittäneet mm. A. Rosenberg (1966), E. Jutikkala (1975) ja E. Markkanen (1983). Heidän mukaansa esi-industrialistisessa yhteiskunnassa muutettiin varsin vilkkaasti. Jutikkala esitti esimerkkinä tuekseen Ruotsin Uppsala-Näsin kuntaa koskevan tutkimuksen, jonka mukaan vuosina 1881-85 vain 45 % kunnan väestöstä pysyi paikallaan (E. Jutikkala 1975, 18). Suomen ja Ruotsin vertaaminen on kuitenkin vaikeaa, sillä Ruotsissa poistettiin maassamuuton rajoitukset jo vuonna 1846, Suomessa täysin vapaa maassamuutto sallittiin vasta n. 30 vuotta myöhemmin (vrt. R. Lento 1951, 44).

R. Lento edustaa Wariksen ja Jutikkalan näkemyksiin verrattuna kompromissia. Hänen mukaansa maassamuuttoa oli toki tapahtunut jo ennen 1870-lukua, jolloin viimeiset muuton esteet poistettiin. Kuitenkin vasta tuon ajankohdan jälkeen tapahtuneet yhteiskunnalliset tekijät (mm. maakysymys, teollistuminen) loivat painetta Lennon mukaan suurelle maassamuutolle (R. Lento 1951, 42-43).

Maassamuuttoakin koskeva tarkastelu aloitetaan vuodesta 1880. Kyseisenä vuonna alkoi Suomessa myös maassamuuton rekisteröinti, sillä sitä koskeva keisarillinen julistus oli annettu edellisenä vuonna (R. Lento 1951, 27).

Kuntien välisen maassamuuton suhteellinen (o/oo keskiväkiluvusta) ja absoluuttinen kehitys vuosien 1881-1982 välisenä aikana on ollut huomattava.¹ Kun 1880-luvulla asuinkuntaa vaihtaneita oli keskimäärin 20 o/oo keskiväkiluvusta, on vastaavia muuttajia nyt suhteellisesti tarkasteltuna kaksinkertaisesti (taulukko 3).

Taulukko 3. Kuntien välinen maassamuutto Suomessa v. 1881-1982

aika	kunnasta muuttaneita keskimäärin vuodessa	o/oo keski- väkiluvusta
1881-1890	44 431	20.1
1891-1900	61 596	24.3
1901-1910	74 405	25.6
1911-1920	84 637	25.9
1921-1931	99 333	28.1
1932-1939	130 392	34.4
1940-1945	183 487	49.3
1946-1950	146 679	37.5
1951-1955	160 395	38.7
1956-1960	183 876	42.0
1961-1965	216 359	47.9
1966-1970	222 300	48.2
1971-1975	233 611	50.1
1976-1980	193 567	40.7
1981-1982	194 265	40.4

¹ Kuntien välisen maassamuuton tarkastelussa on otettava huomioon se, että kuntien lukumäärä on selvästi vähentynyt tarkastelu-ajanjakson aikana. Näin ollen harventuva kuntaverkko luonnollisesti vaikuttaa omalta osaltaan kuntien väliseen muuttoon tilastollisesti vähentävästi.

Lennon (1951) tutkimus antaa monipuolisen kuvan niistä demografisista, taloudellisista ja yhteiskunnallisista kehitysilmiöistä, jotka ovat vaikuttaneet pitkällä aikavälillä väestön liikkuvuuden lisääntymiseen Suomessa ennen toista maailmansotaa. Demografisista tekijöistä Lento pitää tärkeänä sitä, että muuttoaltteimman ikäluokan (15-49-vuotiaiden) osuus väestöstä kasvoi huomattavasti vuosien 1890-1940 välisenä aikana. Myös avioliittoisuuden nousu demografisena tekijänä oli vaikuttamassa maassamuuton vilkkauteen. Maassamuuttoa lisäävistä taloudellisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä Lento mainitsee maaseudun irtaimen väestön kasvun, muuttovapautta rajoittavien säädösten kumoamisen, elinkeinovapauden esteiden poistamisen, tehdasteollisuuden synnyn, liikenteen kehittymisen, kaupunkien merkityksen kasvamisen sekä maatalouden alalla tapahtuneet työvoimaa vähentävät innovaatiot (R. Lento 1951, 38-59).

Maassamuuton lyhyen ajan vaihteluja tutkiessaan Lento havaitsi suhdannevaihtelujen ja maassamuuton välillä selvän yhteyden (R. Lento 1951, 116-144). I. Söderling (1983) on tutkimuksessaan myös todennut, että suhdannetekijöillä on edelleen vaikutusta kuntien välisen muuton kehitykseen. Niinpä vuonna 1974 alkanut kansainvälinen lama heijastui välittömästi Suomenkin talouselämään ja sitä kautta myös muuttovilkkauteen; taloudellisesti heikompina aikoina työpaikan vaihtoprosessi vähenee, sillä ihmiset haluavat pitää mieluummin vanhan vakituisen työpaikkansa kuin spekuloida paremmin palkatulla mutta työsuhteeltaan epävarmemmalla työpaikalla (I. Söderling 1983, 37).

Vaikka 1970-luvulla kuntien välinen muuttoliike väheni, niin samanaikaisesti kuntien sisäinen muuttoliike kasvoi. Näin ollen suhdannetekijöillä ei ollut vaikutusta niinkään maassamuutnon koko volyymiin vaan muuton sisäiseen rakenteeseen.

Maassamuuttoa tutkittaessa on huomattava, että muuttoliikkeen yhteiskunnalliset taustatekijät ovat luonnollisesti voimakkaasti sidoksissa aluetason tekijöihin. T. Purolan mukaan "taloudellisen ja

yhteiskunnallisen kehityksen mukana tapahtuvan muuttoliikkeen vilkastumisen ohella onkin maassamuuton tutkimuksessa oma mielenkiintonsa sillä, miten sen voimakkuus jonakin aikana vaihtelee alueittain ja mihin tekijöihin tämä vaihtelu näyttää liittyvän" (T. Purola 1964, 6). Onkin selvää, että 1950- ja 1960-luvulla tapahtunut elinkeinorakenteen muutokseen liittynyt maassamuutto (ja siirtolaisuus) koetteli voimakkaimmin ns. kehitysalueitä. Kuitenkin muuttotappiot näiden läänien kohdalla alkoivat selvästi vähetä 1970-luvulla. Osa näistä entisistä muuttotappiolääneistä (mm. Vaasan lääni) alkoivat saada jopa muuttovoittoa (I. Söderling 1983, 38).

4.3. Yhteenveto

Edellä on tarkasteltu muuttoliikkeitä kohdemaan ja muuton luonteen (siirtolaisuus/maassamuutto) mukaan. Vaikka tarkastelutapa onkin erillinen, on kuitenkin huomattava, että muuttoliikkeissä on aina yhteisiä piirteitä. Niinpä vaikka Ruotsiin ja Pohjois-Amerikkaan suuntautuneiden siirtolaisuuksien huippukohdat ovat ajallisesti varsin etäällä toisistaan, muistuttavat ne toisiaan monella tavalla. Siten molempien muuttoliikkeiden taustalla Suomessa on ollut elinkeinorakenteen muutos ja sitä kautta ns. liikaväestön syntyminen. Amerikan siirtolaisuuden yhteydessä tämä liikaväestö syntyi mm. maanomistusolojen seurauksena, kun taas Ruotsin siirtolaisuuden huippuvuodet selittyvät osin suurten ikäluokkien työhöntulolla.

Kummassakin siirtolaisuudessa on myös marginaalisia muuttajaryhmiä, joiden merkitys lyhyellä aikavälillä saattoi nousta merkittäväksi. Pohjois-Amerikan siirtolaisuudessa merkittävä erityisryhmä syntyi kutsuntoja pakoilevista ja Ruotsin siirtolaisuudessa taas opiskelijoista.

Sekä Ruotsiin että Pohjois-Amerikkaan muodostui suurempien muuttovirtojen seurauksena lähes yhtä suuret suomalaiset vähemmistöt. Kaukosiirtolaisuuden osalta aika on tehnyt tehtävänsä ja suomalaiset ovat pääosin sopeutuneet valtakulttuuriin. Sen sijaan ruotsin-suomalaisen vähemmistön tulevaisuus lienee erilainen, sillä Ruotsin

valtion siirtolaisuuspolitiikan tavoitteena ei ole sulauttaminen. Toisaalta myös ruotsinsuomalaisten järjestöllinen toiminta on vilkasta ja ylläpitää sekä kehittää ruotsinsuomalaista kulttuuria. Ruotsinsuomalaisen vähemmistön toimintaedellytysten turvaaminen vaatii sekä suomalaisilta että ruotsalaisilta viranomaisilta tehokkaita ja edistyksellisiä uudistustoimenpiteitä. Tällaisten toimenpiteiden edellytyksenä on usein aktiivinen tutkimustoiminta.

V VALMISTUNEET, KÄYNNISSÄ OLEVAT TAI SUUNNITTEILLA OLEVAT TUTKIMUKSET

Luvussa II todettiin tämän muuttoliikkeiden tutkimusselvityksen keskeisenä tavoitteena olevan aikaisemmin tapahtuneen tutkimustoiminnan kartoittaminen. Tämä on välttämätöntä tulevan tutkimuksen kehittämiseksi, sillä aikaisempien tulosten, tutkimusasetelmien tai teorioiden tuntemus auttaa uuden tutkimuksen suunnittelussa ja/tai uusien tulosten analysoinnissa.

Aikaisemmin suoritettun tutkimuksen esittelyssä keskitytään vain tärkeimpiin ja keskeisimpiin tutkimuksiin, sillä esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutin tutkimusrekisterissä on 1 400 sellaista nimikettä, jotka on julkaistu vuoden 1978 jälkeen.

Tarkastelu tapahtuu jälleen muuton lajin ja muuton suuntautumisen mukaan. Tarkastelu koskee lähinnä Suomessa ilmestyneitä julkaisuja.¹

-----

¹ Siirtolaisuuttamme koskevaa julkaisutoimintaa on tapahtunut luonnollisesti myös maamme ulkopuolella. Niinpä esim. K. Virtasella oli väitöskirjassaan 74 sellaista lähdettä, jotka koskivat Suomen siirtolaisuutta. Näistä 32 % oli julkaistu ulkomailla (K. Virtanen 1979). R. Kerolla oli vastaavia lähteitä 50 ja niistä ulkomailla julkaistuja 34 % (R. Kero 1974).

5.1. Valmistuneet tutkimukset

Siirtolaisuutta koskevat yleisesitykset

Ensimmäiset siirtolaisuutta koskevat kirjoitukset ilmestyivät jo 1800-luvun puolella, aluksi sanomalehtikirjoituksina, mutta pian myös tieteellisinä julkaisuina. Ensiksi mainituista voidaan mainita A. Leinosen suomalaisten Amerikassa oloa kuvaavat kirjoitukset Oulun Wiikko-Sanomissa vuodelta 1876. Jälkimmäisistä voidaan todeta M. Tarkkasen kirjoitus "Siirtolaisuudesta" vuodelta 1896. Myös A. Hjeltin artikkeli "Suomen siirtolaisuusliikkeestä" Yhteiskunnallisessa Aikakauskirjassa (1905) on syytä mainita tässä yhteydessä.

Vasta parikymmentä vuotta myöhemmin ilmestyi ensimmäinen varsinainen tutkimus (O. Kilpi 1917). Tutkimus "Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous" oli perusteellinen selvitys siihen mennessä tapahtuneesta siirtolaisuudesta. Tutkimuksen kantavuutta kuvannee hyvin se, että lähes 40 vuotta myöhemmin ilmestyneessä A.-L. Toivosen (1963) valtamerentakaisista siirtolaisuutta koskevassa väitöskirjassa Kilven teos oli eräs päälähteistä. Kilven julkaisun heikkoutena voitaneen pitää sitä, että hän näki suomalaisen siirtolaisuuden nimenomaan pohjalaisena ongelmana. Tutkimuksessaan hän ei paneutunut lainkaan kysymykseen, missä voimakkaan ja heikon siirtolaisuuden alueellinen raja kulki tai oliko tällaista rajaa olemassakaan (vrt. R. Kero 1982, 34).

Toisen huomattavan tutkimuksen teki I. Teijula vuonna 1924. Työ liittyi samanaikaisesti istuneen siirtolaisuuskomitean toimintaan. Teijula selvitti siirtolaisuuden sosiaalisia syy- ja seuraussuhteita.

Kaikki edellä mainitut siirtolaisuuden yleisjulkaisut koskivat Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta, sillä tämä muuttoliike eli tai oli juuri elänyt suurimman kukoistuksensa julkaisujen ilmestymisaikoihin. O.K. Kilven tutkimuksen jälkeen seurasi pitkä tauko ennen kuin seuraavat siirtolaisuutta koskevat yleisjulkaisut ilmestyivät. 1960-luvulla Ruotsiin suuntautuneen siirtolaisuuden elpyminen sai tutkijat jälleen pohtimaan

muuttoliikkeen yleisiä taustatekijöitä. Tällaisista uudemman ajan ensimmäisistä tutkimuksista on syytä mainita O. Järvenpään tutkimus (1965) "Siirtolaisuutta Suomesta". Tutkimuksessa selvitettiin Suomen siirtolaisuuden ja taloudellisten tekijöiden välisiä yhteyksiä vuosien 1945-1960 välisenä aikana. Julkaisutoiminta kasvoi edelleen 1970-luvulla. Laaja Ruotsin siirtolaisuus oli sysäyksenä sekä henkisten että aineellisten tutkimusresurssien lisäämiselle. Ensimmäisessä vaiheessa ilmestyi yleisiä selvityksiä, joissa luotiin taustaa tuleville erityisprojekteille. Tällaisista yleisesityksistä on syytä mainita siirtolaisasiain neuvottelukunnan mietintä (kom.miet. 1972:B 119) sekä siirtolaisuustutkimusten koordinoitiryhmän selvitys siirtolaisuustutkimusten lähtökohdista (työvoimaministeriön siirtolaisuustutkimuksia 2, Helsinki 1973). Näiden heikkoutena voitaneen pitää sitä, että yleisnimistään huolimatta julkaisut oli tarkoitettu pohjustamaan Ruotsiin suuntautuneen siirtolaisuuden tutkimista ja olivat siten alueellisesti suhteellisen rajattuja.

Muina siirtolaisuuteen liittyvinä yleisteoksina voidaan mainita Siirtolaisuusinstituutissa julkaistu koonnos ulkosuomalaisuuskonferenssin esitelmistä (toim. M-L. Kalhama 1975). Raportissa selvitettiin monipuolisesti eri maihin suuntautuneen siirtolaisuuden syitä ja seurauksia. Samoin julkaisussa perehdyttiin eri maissa asuvien suomalaisten assimiloitumiseen. Monipuolisuus on toisaalta usein tällaisen hyvänkin seminaarijulkaisun heikkous, sillä esitelmät ovat usein irrallisia, teemaltaan joskus varsin kaukana yleisotsikosta jne. Samoin puutteena voidaan pitää sitä, että tällaisista seminaarijulkaisuista puuttuu synteesiin pyrkivä yhteenveto ja tulosten koonnos.¹

Kansainvälisen taloudellisen yhteistyöjärjestön OECD:n puitteissa on kussakin jäsenmaassa tehty vuosittain maan siirtolaisuudesta

-----

¹ Torontossa v. 1979 pidetyssä Finn Forum -seminaarissa käsiteltiin samaa teemaa kuin vuoden 1975 ulkosuomalaisuuskonferenssissäkin. Finn Forumin esitelmät on julkaistu kaksiosaisena teoksena (Finnish Diaspora I ja II, ed. M. Karni 1981).

vuosiraportti. Suomea koskevat raportit on tehnyt A. Majava. Näissä julkaisuissa on lähtö- ja tulomuuttotilastojen lisäksi selvitetty myös eri maissa asuvien suomalaisvähemmistöjen kokoa, Suomen harjoittamaa siirtolaisuuspolitiikkaa sekä siirtolaisuuden ja taloudellisen tilanteen välisiä yhteyksiä. Raportit antavat hyvää perustietoa tapahtuneesta muuttoliikkeestä ja ne mahdollistavat myös muihin lähteisiin perustuvat jatkotutkimukset.

Viimeisimpänä yleisteoksena voidaan pitää P. Laaksosen ja P. Virtarannan toimittamaa "Ulkosuomalaisia" (1982). Teos pohjautuu jälleen eri kirjoittajien artikkeleihin, jolloin sen yhtenäisyys kärsii. Samoin heikkoutena on se, että ruotsinsuomalaisia edustavat kirjassa Värmlannin suomalaiset eivätkä suinkaan maassa nykyisin asuvat 400 000 suomalaissyntyistä ja heidän jälkeläistään.

Yhteenvedonomaaisesti voidaan sanoa, että Suomessa ei ole toistaiseksi kirjoitettu tai toimitettu koko siirtolaisuuttamme koskevaa yleisesitystä, jossa monipuolisesti tarkasteltaisiin eri maihin suuntautuneita muuttoja sekä pohdittaisiin näiden muuttoliikkeiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Tältä osin on tosin parannusta mahdollisesti tulossa, sillä Turun yliopiston historian laitoksella on aloitettu sarjan "Suomen siirtolaisuuden historia" kirjoittaminen. Kolme ensimmäistä osaa (joista kaksi on jo ilmestynyt) käsittelevät Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuuttamme. Historian kirjoittajat toivovat, että he voisivat myöhemmin julkaista myös ne osat, joissa tarkastellaan muualle kuin Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta (R. Kero 1982, 8).

Amerikan siirtolaisuutta koskevat tutkimukset

Edellä todettiin ensimmäisten ns. siirtolaisuuden yleisjulkaisujen keskittyneen Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteen. Ensimmäisenä varsinaisena uutta mannerta koskevana julkaisuna Suomessa voidaan

pitää Y. Koskisen artikkelia "Suomalaiset Delawaren siirtokunnissa Pohjois-Amerikassa" (1863): 1800-luvun loppuun mennessä julkaisu- toiminta laajeni huomattavasti, mutta varsinaisia tieteellisiä tutkimuksia ei ilmestynyt. Tilanne oli Suomessa samansuuntainen koko 1900-luvun alun; pääosa kirjallisuudesta koostui erilaisista muistelmista tai sitten suppeista artikkeleista (vaikka vuonna 1917 julkaistu Kilven teos Suomen siirtolaisuusoloista olikin lähtökohdiltaan yhteydessä Amerikan siirtolaisuuteen, on sitä tässä ohjelmassa tarkasteltu aikaisemmin yleisteosten yhteydessä). Vasta 1930-luvulla ilmestyivät Suomen ensimmäiset Amerikan siirtolaisuuteen liittyvät tieteelliset julkaisut. Kaksi ensimmäistä tutkimusta olivat aihepiiriltään lähellä toisiaan. O. Linnoila (1933) selvitti laudatur-tutkielmassaan Matti Kurikan yhteiskunnallista ja valtiollista taustaa kun taas M. Halminen (1936) tutki Sointulan, Kalevan Kansan ja Kanadan suomalaisten historiaa.

Myös 1940-luvulta voidaan mainita kaksi teosta. Ne koskivat vuoro- staan Yhdysvaltoihin suuntautunutta siirtolaisuutta. R. Engelberg (1944) tarkasteli teoksessaan amerikansuomalaisten keskinäistä yhteyttä kun taas J. Lyytinen (1947) tutki Yhdysvaltojen suhtautumista siirtolaisiin.

Tässä yhteydessä on toki mainittava, että Yhdysvalloissa on S. Ilmonen tutkinut ansiokkaasti sinne siirtyneiden suomalaisten historiaa. Hän on julkaissut aiheesta useita tutkimuksia (mm. S. Ilmonen 1919, 1923, 1926).

1950-luvulla ei Suomessa juuri tutkittu Pohjois-Amerikan siirtolaisuutta. Seuraavalla vuosikymmenellä ilmestyi ensimmäinen siirtolaisuutta koskeva väitöskirja maassamme, kun A-L. Toivonen tutki Etelä-Pohjanmaan Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta (A-L. Toivonen 1963). Julkaisussa on erinomaisella tavalla selvitetty ne sosiaali-historialliset tekijät, jotka sekä tulo- että lähtömaassa ovat vaikuttaneet siirtolaisuuden syntyyn.

Toivosen tutkimuksen valmistumisen aikoihin alkoi Turun yliopiston historian laitoksella ns. kaukosiirtolaisuusprojekti, joka otti tehtäväkseen selvittää Suomen ja Pohjois-Amerikan välistä siirtolaisuutta. Projekti on toiminut kaksikymmentä vuotta ja sen laadul-

lista ja määrällistä saavutusta voidaan pitää hyvänä. Projektin puitteissa on valmistunut neljä väitöskirjaa, kuusi lisensiaattitutkielmaa ja n. 40 laudatur-tutkielmaa. Tämän lisäksi ovat laitoksen tutkijat julkaisseet vielä huomattavan määrän muuta tieteellistä kirjallisuutta. Samoin projektiin kuuluvat ovat osallistuneet erilaisten seminaari- ja juhlaulkaisujen toimittamiseen (esim. Niitemaa et al. 1976).

Projektissa ovat tähän mennessä ilmestyneet seuraavat väitöskirjat:

- R. Kero (1974) selvitti Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautunutta siirtolaisuutta. Näin hän laajensi Toivosen väitöskirjan tutkimustehtävän koskemaan koko maata.
- A. Kostiainen (1978) tutki amerikansuomalaista kommunismia osana etnistä radikalisoitumista
- K. Virtanen (1979) selvitti amerikansuomalaisten paluumuuttoa ja siihen liittyviä tekijöitä
- A. Pilli (1982) tutki kanadansuomalaista lehdistöä ja sen roolia etnisenä tiedonvälittäjänä.

Turun yliopiston kaukosiirtolaisuusprojekti on hyvä esimerkki siitä, miten hanke hyvin suunnitteleamalla ja voimavarat keskitämällä päästään hedelmälliseen lopputulokseen. Kritiikkinä voidaan kuitenkin esittää, että tutkimushankkeen osatyöt ovat varsin laajalta alueelta ja siten muodostavat sangen epäyhtenäisen kokonaisuuden. Tähän on tosin tulossa parannusta laitoksella parhailaan kirjoitettavan "Suomen siirtolaisuuden historia" -sarjan toimesta. Tässä vaiheessa kolmiosaiseksi suunnitellusta sarjasta on ilmestynyt kaksi ensimmäistä: R. Keron kirjoittamassa julkaisussa "Suomen siirtolaisuuden historia I" esitetään Suomesta Pohjois-Amerikkaan tapahtuneen muuton yleispiirteet paluumuuttoa lukuunottamatta. Sarjan toisessa osassa (A. Kostiainen ja A. Pilli 1983) perehdytään amerikansuomalaisten aatteelliseen toimintaan.

Turun yliopiston kaukosiirtolaisuuden tutkijat ovat myös muussa tutkimustoiminnassaan hyödyntäneet siirtolaisuustutkimuksesta saamaansa kokemusta. R. Kero (1983) on tutkinut, miten Pohjois-Amerikan suomalaiset toimivat tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa. A. Kostiainen (1983) on taas kirjoittanut Santeri Nuortevan elämäkerran, jossa on valotettu tämän tunnetun poliitikon toimintaa mm. Yhdysvalloissa siirtolaisten parissa.

Myös suomenruotsalaisten amerikansiirtolaisuudesta on ilmestynyt kattava selvitys, kun Anders Myhrman julkaisi aiheeseen liittyvän historiallisen tutkimuksensa vuonna 1972.

Vaikka tässä muuttoliikkeiden tutkimus selvityksessä keskitytäänkin Suomessa ilmestyneen tutkimuskirjallisuuden tarkasteluun, niin on syytä painottaa, että myös USA:ssa ja Kanadassa on tehty ja tehdään edelleen ansiokasta siirtolaisuuteemme kohdistuvaa tutkimustyötä. Useimmalla näistä tutkijoista on suomalainen tausta tai suomalaiset juuret. Tällaisista tutkijoista voidaan mainita aikaisemmin esitetyn S. Ilmosen lisäksi mm. J. Wargelin, J. Kolehmainen, A. Holmio, Y. Raivio, W.A. Hoglund, D. Ollila, A. Puotinen, M. Karni, G. London, S. Sariola, M. Jalava ja V. Lindström-Best.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteen kohdistuva tutkimustoiminta on laajentunut huomattavasti sitten 1960-luvun alun.

Tällä hetkellä tunnemme hyvin kaukosiirtolaisuuden lähtötekijät, tuloalueet ja paluuprosessin. Samoin tutkimustietoa on amerikan-suomalaisten eri elämänvaiheista tai yksittäisistä järjestöistä. Kuitenkin edelleen puuttuu kattava sosiaalihistoriallinen esitys siitä, millainen oli suomalaisten muuttoprosessi ja elämänvaiheiden jälkeen kun he olivat saapuneet uudelle mantereelle. Tutkimuksen olisi oltava poikkitieteellinen ja tietoja olisi, mikäli mahdollista, kerättävä myös haastattelemalla. Toisena puutteena Pohjois-Amerikkaa koskevassa suomalaisessa tutkimustoiminnassa on se, että Kanadassa asuvat suomalaiset ovat jääneet sangen vähäiselle huomiolle. Havainto on sitäkin valitettavampi, koska Kanadassa on elossa olevia ensimmäisen polven siirtolaisia enemmän kuin Yhdysvalloissa.

Ruotsin siirtolaisuutta koskevat tutkimukset

Ruotsiin suuntautunutta siirtolaisuutta koskeva kirjallisuus voidaan kohteensa puolesta jakaa kahteen osaan. Ensimmäisen vaiheen tutkimuskirjallisuuden kohteena ovat olleet Suomesta ennen vuotta 1809 lähteneet. Tämä etupäässä Värmlannin siirtolaisiin kohdistuva tutkimustoiminta oli virkeintä ennen toista maailmansotaa. Tätä

muuttoa kohtaan osoitettu mielenkiinto oli selvästi suurempaa Ruotsissa, mutta myös Suomessa ilmestyi eräitä perusteellisia tutkimuksia. Näistä mainittakoon V. Wallinin teos "Metsäsuomalaiset Ruotsissa" (1898) ja V. Salmisen julkaisu "Skandinavian metsäsuomalaisten vaiheet" (1909). Valtaosa tutkimuksistamme, jotka koskivat autonomian aikaa edeltävää siirtolaisuutta Ruotsiin, on julkaistu lyhyehköinä artikkeleina eri historiatieteellisissä aikakauskirjoissa (esim. K. Melander 1939). 1980-luvulla tätä Ruotsin vallan aikana tapahtunutta siirtolaisuutta on tutkittu erittäin vähän. Ainoina viittauksina voidaan mainita "Ulko-suomalaisia" -teoksessa olevat Talven ja Laukkasen artikkelit (1982). Nykyinen vähäinen mielenkiinto selittyy osittain sillä, että historiantutkijat ovat enemmän kiinnostuneet kaukosiirtolaisuudesta. Yhteiskuntatieteilijät taas keskittyvät pohjoismaisen muuttoliikkeen tämän päivän ongelmien tutkimiseen.

Toisen vaiheen tutkimuskirjallisuus koskettelee toisen maailmansodan jälkeen tapahtunutta siirtolaisuuttamme Ruotsiin. Vaikka siirtolaisuus oli sängen vilkasta jo 1940- ja 1950-luvuilla, ei tuona aikana valmistunut montaakaan tutkimusta; Siirtolaisuusinstituutin bibliografiassa (O. Koivukangas ja S. Toivonen 1978) on 1950-luvulta neljä julkaisua. Näistä kaksi on tieteellistä, ja molemmat käsittelevät sota-ajan lastensiirottoja (Bruun, E. & Stålberg, A.; Jalo, M.). Molemmat julkaisut ovat vuodelta 1950).

1960-luvulla Ruotsiin kohdistuva tutkimustoiminta oli edelleen varsin vähäistä. Tosin V. Koirasen tutkimukset (1961, 1966) ruotsinsuomalaisten assimiloitumisesta antoivat uutta tietoa 1950-luvulla tapahtuneesta muuttoliikkeestä. Myös E. Aspin julkaisu (1968) oli ensimmäisiä sosiologisia tutkimuksia tästä uudesta siirtolaisuudesta. 1960-luvun lopulla käynnistettiin kuitenkin toimenpiteet, jotka mahdollistivat seuraavan vuosikymmenen alussa suurten tutkimushankkeiden aloittamisen.

1970-luvulla olikin Ruotsin siirtolaisuuteen kohdistuvassa tutkimustoiminnassa varsinainen korkeasuhdanne, sillä tapahtunut joukkomuutto antoi useita kimmokkeita tutkimustyön aloittamiselle.

Työvoimaministeriön suunnittelema ja rahoittama siirtolaisuustutkimusprojekti sai tehtäväkseen muuttajien määrän ja rakenteen ohella selvittää myös muuttoliikkeen rakenteelliset edellytykset (muuttopainetta luovat tekijät) sekä maastamuuton syntyyn vaikuttavat tekijät (A. Majava 1977, 61). Projekti tuotti 1970-luvulla kaikkiaan 15 tutkimusta, joista kolme esitettiin myöhemmin lisen-siaattitutkielminä eri yliopistoissa.

Raporteista oli ilmeistä hyötyä yhteiskunnalliselle päätöksenteolle ja suunnittelulle. Niinpä julkaisuja hyödynnettiin mm. siirtolaisiasiain neuvottelukunnan mietinnöissä. Välillisenä vaikutuksena oli se, että osaprojektien myötä mielenkiinto muuttoliiketutkimusta kohtaan levisi laajalle alueelle. Välillisenä positiivisena seurauksena voidaan pitää myös sitä, että kotimaisten yhteyksien lisäksi tutkijat saattoivat projektiin liittyvissä kansainvälisissä seminaareissa luoda myös ulkomaisia kontakteja.

On selvää, ettei 1970-luvun tutkimustoiminta rajoittunut yksinomaan työvoimaministeriöön ja sen eri projekteihin, vaan tutkimustoimintaa virisi toki muuallakin. Niinpä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksella selvitettiin siirtolaisuuteen liittyviä yksilötason taloudellisia seurauksia (C. Edgren 1974; R. Wiman 1975) ja Helsingin yliopiston sosiologian laitoksella tutkittiin Ruotsissa asuvien suomalaisten sopeutumista ja mielenterveysongelmia (esim. E. Haavio-Mannila 1974; M. Jaakkola 1976).

Siirtolaisuusinstituutti edisti omalta osaltaan Ruotsin siirtolaisuuden tuntemusta järjestämällä Ruotsiin muuton ongelmia käsitelleen seminaarin (toim. A. Munter 1978).

1970-luvun tutkimustoiminnassa oli sen laajuudesta huolimatta myös eräitä heikkouksia. Useimmat tutkimukset (usein olosuhteiden pakosta) selittivät jo tapahtunutta muuttoliikettä. Samoin heikkoutena voidaan pitää sitä, että teoreettinen pohdinta jäi tuolloin sangen vähäiseksi.

1980-luvulla on tutkimusten teoreettisiin lähtökohtiin ja toisaalta tulosten aktuaalisuuteen kiinnitetty suurta huomiota. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita Siirtolaisuusinstituutissa valmistunut paluumuuttotutkimus (J. Korkiasaari 1983).

Tutkimuksen aihe oli varsin ajankohtainen. Samoin julkaisussa

käytettiin Suomessa vähän tunnettua menetelmää, ns. kluster-analyysiä, jonka avulla saatiin uusi ja entistä luotettavampi muuttajien demografinen luokittelu. Teorian korostuminen 1980-luvun tutkimuksissa ilmenee siitäkin, että Ruotsin siirtolaisuuteen liittyvien väitöskirjojen ja lisensiaattitutkielmien lukumäärä on jatkuvasti kasvusuunnassa. Tässä yhteydessä mainittakoon K. Lasonen (1981) tutkimus siirtolaisoppilaista Ruotsin koulujärjestelmässä ja R. Rönholmin lisensiaattitutkielma siirtolaisoppilaista kahden kulttuurin välissä (1982). 1980-luvulla tapahtunutta erikoistumista korostaa Siirtolaisuusinstituutin näyttely, joka kuvaa Ruotsin ja Suomen välillä kautta aikojen tapahtunutta muuttoliikettä. Näyttelyä varten on toimitettu julkaisu, jossa tutkijat selvittävät eri aikoina tapahtuneita muuttoja ja niiden taustoja (toim. O. Koivukan- gas 1980).

Edellä tarkasteltu Ruotsin siirtolaisuuteen liittyvä suomalainen tutkimuskirjallisuus on suurelta osin keskittynyt vain itse muuttoliikkeen selvittämiseen, joten varsinaisen Ruotsissa asuvan suomalaisen vähemmistön tutkiminen on jäänyt vähäiseksi. Sen sijaan ruotsalaiset ja ruotsinsuomalaiset tutkijat ovat olleet tässä suhteessa erittäin aktiivisia, ja he ovat erityisesti tutkineet siirtolaislasten koulumenestykseen ja kielen kehitykseen liittyviä tekijöitä. Samoin suurta mielenkiintoa on tunnettu eri asuntoalueille sijoittuneiden siirtolaisryhmien sopeutumista kohtaan. Voidaan sanoa, että Ruotsissa tapahtuva tutkimustoiminta on keskittynyt eräisiin korkeakouluihin. Tällaisista mainittakoon mm. Göteborgin yliopiston sosiologian ja filologian laitokset, Linköpingin opettajakorkeakoulu ja Uppsalan yliopiston humanistinen tiedekunta.

Tulevaisuudessa eräs tärkeimmistä tutkimustehtävistä on selvittää ruotsinsuomalaisten elintasoja ja elinolosuhteita. Tämä tutkimus-hanke toteutuessaan laajentaisi samalla suomalaisten ja ruotsalaisten tutkijoiden välistä yhteistyötä.

Valmistuneet muuta siirtolaisuutta koskevat tutkimukset

Sivulla 12 olevasta kartasta havaittiin, että Venäjälle suuntautunut siirtolaisuus on ollut erittäin vilkasta autonomian aikana. Vaikka kartassa esitetty siirtolaisten lukumäärä (150 000) onkin vain

arvio, niin se antaa kuitenkin viitteen muuton laajuudesta.¹ Itään päin suuntautunutta muuttoliikettä koskeva tutkimuskirjallisuus voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne tutkimukset, jotka käsittelevät ennen itsenäisyyttämme tapahtunutta muuttoa. Toinen ryhmä koostuu siitä kirjallisuudesta, jossa tarkastellaan Suomesta itsenäisyyden jälkeen muuttaneita (yleensä he olivat poliittisia pakolaisia). Viimeisen tutkimusryhmän muodostavat Pohjois-Amerikasta Neuvostoliittoon 1930-luvulla tapahtunutta siirtolaisuutta selvittävät julkaisut.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvia tutkimuksia (so. muuttoa Suomesta Venäjälle selvittäviä) on sangen vähän. Perusteoksina pidettävät M. Engmanin (1975, 1978, 1983) ja S. Jungarin (1972) tutkimukset ovat lähes ainoat koko siirtolaisuutta, sen syitä, laajuutta ja suuntautumista selvittävät työt. Tosin julkaisut laajuudestaan johtuen ovat varsin kattavia. Kuitenkin edelleen puuttuu perusteellinen yleisesitys autonomian aikaa edeltäneestä muuttoliikkeestä (Virtaranta on tosin tutkinut Tverin karjalaisten elämää, mutta tutkimuksen lähtökohta ja tutkimusasetelma on enemmänkin kansa- kuin historiatieteellinen, kts. P. Virtaranta 1962).

Autonomian aikaisista siirtolaisuustutkimuksista viimeisin on M. Engmanin väitöskirja Pietarin suomalaisista (1983). Työ on jatkoa kirjoittajan aikaisemmin valmistuneelle yleistutkimukselle. Myös A. Juntusen väitöskirja (1983) avaa mielenkiintoisen näkökulman kuvatessaan suomalaisten vankien karkoituksia Siperiaan. Kysymyksessä on kuitenkin hallintomenettelyyn perustuva väestön siirto eikä sitä ole siten pidettävä varsinaisena siirtolaisuutena.

Ulkomailla on myös tutkittu autonomian aikaista siirtolaisuuttamme. J. Screen on selvittänyt suomalaisten upseereiden palvelua Venäjän armeijassa (J. Screen 1976).

Itsenäistymisen jälkeisestä muuttoliikkeestä Venäjälle on varsin paljon kirjallisuutta, josta suurin osa kuitenkin on muistelmateoksia tai

---

¹ M. Engmanin mukaan Venäjällä oli vuonna 1880 n. 40 000 suomalaisen passin haltijaa (M. Engman 1978, 48).

vastaavia. Tämän muuttoliikkeen osalta voidaan mainita A. Ylärakolan kirja Edward Gyllingistä Itä-Karjalan suomalaisena rakentajana (1976). Samalta vuodelta oleva L. Levasen tutkielma suomalaisten kulttuuriharrastuksista Neuvosto-Karjalassa vuosien 1920-39 aikana on myös syytä mainita tässä yhteydessä.

Myös kolmannesta itään suuntautuneesta muutosta eli suomalaisten siirtolaisuudesta Amerikasta Neuvostoliittoon on yllättävän paljon tutkimustietoa. Tutkimustoiminta alkoi varsin vilkkaana 1970-luvulla ja jatkuu edelleen (tätä ennen oli luonnollisesti ilmentynyt paljon muistelmateoksina tai pamfletteina pidettäviä julkaisuja). R-L. Hovi tutki amerikansuomalaisten maanviljelyskommuunreja (1971) ja osuuskuntia (1969) Neuvostoliitossa. Hänen jälkeensä W. Copeland (1973) selvitti lyhyessä artikkelissaan tapahtuneen muuton pääpiirteitä. Myös R. Keron julkaisu vuodelta 1975 on luettavissa kyseistä siirtolaisuutta selvittävien yleiskatsausten joukkoon. Kero on jatkanut sittemmin teeman syventämistä, ja hänen tutkimuksensa Pohjois-Amerikasta Neuvostoliittoon tapahtuneesta tekniikan viennistä on viimeisin tämän alan tutkimuksista (1983).

Tutkimustoiminnan laajentamisen ja syventämisen yhtenä esteenä on se, etteivät Neuvostoliiton arkistot ole tarpeellisessa määrin avautuneet tutkijoiden käyttöön.

Australiaan suuntautunut siirtolaisuus oli varsin huomattavaa 1950- ja 1960-luvuilla. Sen sijaan tutkimusvastuu on ollut sangen harvojen harteilla. Ensimmäisenä tieteellisenä suomalaisena julkaisuna on pidettävä K. Nauklerin (1926) ja Nauklerin ym. (1926) kirjoituksia Australian suomalaisista. Seuraavat tieteelliset julkaisut ilmestyivät vasta 1970-luvun alussa V. Niitemaan ja O. Koivukankaan toimesta. Niitemaa selvitti australiansuomalaisten järjestötoimintaa vuosisadan alussa (1971). Koivukangas tutki vuorostaan sekä ennen (1974) että jälkeen (1975 b) toisen maailmansodan tapahtunutta siirtolaisuutta.

Yleishuomiona voidaan esittää, että tähänastiset tutkimukset selvittävät kattavasti Australiaan tapahtuneen muuton historialliset yhteydet. Sen sijaan siellä asuvien n. 10 000 suomalaisen ja heidän jälkeläisensä tämän päivän elinolosuhteista on sangen vähän tutkimustietoa.

Uutta-Seelantia koskeva tutkimuskirjallisuus on vähäistä. Vaikka ilmestyneet julkaisut ovatkin suppeita, antavat ne jokseenkin kattavan kuvan sikäläisten siirtolaisten elinolosuhteista.

S. St. Martin on aikakauslehtiartikkelissaan tutkinut kahdella eri paikkakunnalla asuneiden suomalaisten viihtymistä (1975). M. Grönfors on perehtynyt samaan teemaan hieman syvällisemmin ja laajemmin (1982). Uuden-Seelannin siirtolaisuus on lukumääräisesti ollut vähäistä ja em. artikkelit tyydyttävät kyseiseen siirtolaisuuteen liittyvän yleisen tiedontarpeen. Kuitenkin yksityiskohtainen historiallinen tutkimus suomalaisten siirtolaisuudesta ja asutuksesta Uudessa-Seelannissa puuttuu.

Norjaan suuntautuneesta siirtolaisuudesta on paljon tutkimustietoa sikäli, että ruijansuomalaisten eli kveenien muuttoliike tunnetaan jo hyvin. Suomessakin tätä erikoista muuttoliikettä on tutkittu jo kauan. Perusteoksena tässä suhteessa voidaan pitää S. Paulaharjun teosta "Ruijan suomalaisia" (1928, 556 s.). Maassamme ilmestyi tämän jälkeen suhteellisen tasaisesti kveenejä koskevia tutkimuksia, vaikkakin on luonnollista, että Norjassa tutkimusmielenkiinto oli vielä suurempaa. Tutkimustoiminta on edelleen vilkastunut, ja mikä ilahduttavinta, toiminta tapahtuu tiiviissä yhteistyössä norjalaisten tutkijoiden kanssa. Laajentuneen yhteistyön seurauksena Rovaniemellä pidettiin vuonna 1980 kveeni-seminaari, johon liittyvä julkaisu on ilmestynyt Siirtolaisuusinstituutissa v. 1982 (toim. M-L. Kalhama). Suurimpana puutteena Norjan siirtolaisuuden tutkimuksessa on se, että nykyisestä muuttoliikkeestä on olemassa vähän tutkimustietoa. Puute on tosin korjautumassa.

Tanskassa asuu nykyisin n. 2 000 suomalaista. Lukumäärää voidaan pitää sängen vähäisenä ottaen huomioon sen, että molemmat maat kuuluvat yhteispohjoismaisiin työmarkkinoihin.

Tapahtuneen siirtolaisuuden yleispiirteet on kuitenkin kartoitettu, kun G. Björkmanin tutkielma valmistui v. 1977. Edellisen lisäksi on erityistutkimuksia suoritettu mm. Tanskaan siirretyistä sotilapsista.

Keski-Eurooppaan, lähinnä Saksan liittotasavaltaan ja Isoon-Britanniaan on muuttanut useita tuhansia suomalaisia. Muuttajat ovat olleet erittäin kielitaitoisia, joten näiden siirtolaisten sopeutumisprosessi ja muuton motiivit poikkeavat varsin paljon esim. Ruotsiin muuttaneiden vastaavista.

Näiden maiden suomalaisista siirtolaisista on vähän tutkimustietoa. Eräät artikkelit (O. Tuomi-Nikula 1981; V. Kennedy 1982) antavat kuitenkin aiheen olettaa, että myös Keski-Eurooppaan suuntautunutta siirtolaisuutta olisi syytä tutkia hieman syvällisemmin.

Suomalaista siirtolaisuutta on suuntautunut myös Etelä-Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan. Varsinkin jälkimmäiseen maanosaan on syntynyt suomalaisia siirtokuntia, joita kohtaan tutkijat ovat tunteet mielenkiintoa. V. Lunnasvaara on selvittänyt artikkelissaan erään tällaisen siirtokunnan (Colonia Finlandesan) vaiheita jo vuonna 1932. Kesti kuitenkin yli 40 vuotta ennen kuin O. Lähteenmäki selvitti perusteellisemmin Suomesta Etelä-Amerikkaan tapahtuneen siirtolaisuuden (1975).

E. Kuparinen on omassa laudatur-tutkielmassaan (1978) perehtynyt Suomesta Etelä-Afrikkaan suuntautuneeseen siirtolaisuuteen. Hänen ja O. Lähteenmäen tutkimukset on tehty Turun yliopiston yleisen historian laitoksella. Myös S. Rytönen on kirjoittanut artikkeleita mm. suomalaisten lähetyssaarnaajien siirtolaisuudesta Etelä-Afrikkaan (S. Rytönen 1984).

Valmistuneet maassamuuttotutkimukset

Maassamuuttotutkimus on koko 1900-luvun ajan ollut aktiivista. Tutkimustoimintaan liittyy kuitenkin piirteitä, joiden perusteella se poikkeaa paljon siirtolaisuustutkimuksesta. Tutkimustoiminnalla on sangen niukasti selvitetty maassamuuton historiaa; ei ole vielä kukaan yleispätevää tietoa menneinä vuosisatoina tapahtuneista muuttoliikkeistä. A. Rosenberg (1966) on väitöskirjassaan tutkinut Uudenmaan muuttoliikkeen historiallisia lähtökoh-
tia, mutta hänenkin tutkimuksensa alkuvuosi on suhteellisen myöhäinen eli 1821. Y. S. Koskimies (1963) on tutkinut Jokioisissa

tapahtunutta liikkuvuutta vuosina 1678-1709. Hänenkin tutkimustehdänsä on siis sekä alueellisesti että ajallisesti varsin rajattu. On oletettavaa, että useiden eri korkeakoulujen yhteistyönä aloitettu projekti 'Muuttoliike ja sosiaalinen muutos' tuo valaistusta aikaisemman maassamuuton vilkkaudesta. Projektista on valmistunut tähän mennessä mm. V. Rasilan julkaisu: "Teollistumiskauden muuttoliikkeet" (V. Rasila 1983; kts. projektista lisää tämän selvityksen s. 49). On huomattava, että eräissä paikallishistorioissa on usein tarkasteltu myös maassamuuttoa. Tällaisista mainittakoon esimerkiksi Raision (R. Mäntylä 1965), Säskylän (R. Nurminen 1970) ja Viitasaaren (E. Markkanen 1983) paikallishistoriat.

Maassamuuttotutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää myös sitä, että se oli erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla varsin paikallista. Havainto on sangen ymmärrettävä, koska perinteisesti maassamuuttoa on pidetty kunnanrajan ylittävää asunnonvaihtoa, ja tällöin juuri kunnat ovat olleet erityisen halukkaita tietämään omasta tilanteestaan tässä suhteessa. Tyypillinen tällainen tutkimus oli A. Munterin läntisen Uudenmaan ruotsinkielisten kuntien lähtömuuttoa selvittänyt tutkimus (1983).

Vaikka paikallistutkimuksia onkin toisen maailmansodan jälkeen ilmestynyt eniten, on tutkimustehtävältään ja näkökulmaltaan laajojakin tutkimuksia ilmestynyt. Ensimmäisenä tällaisena on pidettävä R. Lennon väitöskirjaa vuodelta 1951; tutkimuksessaan Lento selvitti vuosien 1880-1939 välisenä aikana tapahtuneen maassamuuton alueelliset ja yhteiskunnalliset yhteydet. Hänen tutkimuksensa jälkeen on ilmestynyt vielä neljä väitöskirjaa. 1960-luvulla T. Purola selvitti maassamuuton vilkkautta (1964), O. Kultalahti muuttamista sosiaalisena ilmiönä (1972), S. Hakamäki maaseudulle suuntautunutta muuttoa (1978) ja J. Vainio saariston muuttoliikettä (1981).

Viimeisin ns. alueellisesti laajoista tutkimuksista on I. Söderlingin julkaisu maassamuuttaneiden muuttoprosesseista (1983). Tutkimus on poikkeuksellinen sikäli, että se on ensimmäinen haastatteluille perustuva maassamuuttotutkimus, jossa perusjoukon muodostivat kaikki tiettyinä poikkileikkaushetkenä kunnasta toiseen siirtyneet.

Maassamuuton perusteoksina on pidettävä myös kahta Siirtolaisuusinstituutissa ilmestynyttä seminaarijulkaisua (Koivukangas et al.

1976; Koivukangas et al. 1982). Molemmat julkaisut ovat laajoja ja tarjoavat taustatietoa maassamuuttoon liittyvistä tekijöistä tutkijoille, suunnittelijoille ja yhteiskunnallisille päätöksentekijöille. Maassamuuton teoriaa lähinnä aluerakenteen kannalta ovat selvittäneet tutkimuksissaan mm. M. Saari Tampereen yliopistossa (1980) ja P. Rannikko Joensuun korkeakoulussa (1981).

Eräissä julkaisuissa on tiettyjen alueiden muuttoliikkeitä tarkasteltaessa huomio kiinnitetty sekä maassa- että maastamuuttoon. Tällaisista voidaan mainita J. Hakalan maantieteellinen väitöskirja muuttoliikkeestä sosiaalisena indikaattorina Etelä-Pohjanmaalla (1970) sekä Keron et al. (1978) tutkimus Toholammin väestön muuttoliikkeestä amerikansiirtolaisuuden alkuvaiheissa. Myös A. Naukkarinen on tarkastellut muuttoliikettä Pohjois-Suomen väestönkehitystä koskevassa väitöskirjassaan (1969).

Tähän asti suoritettun maassamuuttotutkimuksen yhtenä puutteena voidaan pitää sitä, että siinä on liikaa keskitytty kuntien väliseen asunnonvaihtoon. Tämä muodostaa kuitenkin vain kolmanneksen koko maassamuutosta, joten tutkimuskohteen uudelleen suuntaamiseen on todella aihetta. Kuntien sisäisestä muutosta on toki valmistunut tutkimuksia, mutta useimmat niistä ovat varsin suppeita. Esimerkkinä kuntien sisäistä muuttoa selvittävistä tutkimuksista voidaan mainita L. Oulasvirran selvitys Tampereen kaupungin sisäisestä muutosta (1980) ja H. Summan tutkimus pääkaupunkiseudun vastaavasta muutosta (1982).

Toisena maassamuuttotutkimukseen liittyvänä heikkoutena voidaan pitää sitä, että vaikka alaan liittyvää tutkimustietoa onkin paljon, on suurin osa tutkimuksista ollut varsin puhtaita raportteja, eli teoriataustan ja viitekehysten luomiselle ei ole omistettu niiden vaatimaa huomiota. Poikkeuksena voitaneen mainita L. Hautamäen tutkimukset vuodelta 1969 ja 1971 ja O. Kultalahden tutkimus v. 1972, joissa esitettiin mm. uusia metodisia näkökulmia maassamuuton tutkimiseksi. Ongelma on tosin vähitellen tiedostettu yhä yleisemmin, ja eräät tutkijat Joensuussa (mm. P. Rannikko ja P. Vartiainen), Tampereella (M. Saari), Helsingissä (A. Ekholm ja S. Laaksonen) sekä Turussa (I. Söderling) pyrkivät omalla tutkimuspanoksellaan poistamaan puutetta tältä osin.

Suomessa asuvia ulkomaalaisia koskeva tutkimuskirjallisuus

Suomeen suuntautuneesta siirtolaisuudesta (tässä yhteydessä ei tarkoiteta paluusiirtolaisuutta) on sangen vähän tutkimustietoa. Tulos on luonnollinen, koska maassamme asuva ulkomaalaisvähemmistö on pohjoismaisittainkin ajateltuna erittäin pieni.

Suurin osa Suomessa asuvia ulkomaalaisia koskevasta tutkimuskirjallisuudesta koostuu suppeista artikkeleista. Näissä on tarkasteltu yleensä jotain maassamme asuvaa yksittäistä etnistä vähemmistöä. Tyypillisenä tällaisena voidaan pitää E. Lehtovaaran artikkelia Turun Historiallisen Arkiston julkaisussa; kirjoituksessaan hän selvitti Turun asujamistoon kuuluvat ulkomaalaiset vuoden 1827 palon ja itämaisen sodan välisenä aikana (Lehtovaara 1936). Yleisen valtakunnallisen tilastoinnin parantuminen 1950-luvun alussa loi edellytykset luotettavammille analyyseille. Tässä suhteessa merkittävänä voidaan pitää A. Raivion kirjoitusta "Ulkomaisten kansalaiset vuosina 1949-1954" (1955). M. Tapio tarkasteli vastaavaa tilannetta omassa artikkelissaan 20 vuotta myöhemmin (1974).

1970-luvulla Suomi otti vastaan Chilestä 182 pakolaista, ja osittain työvoimaministeriön rahoittamana suoritettiin tutkimus näiden siirtolaisten sopeutumisesta (T. Niemelä 1980). Julkaisua voidaan pitää ainoana Suomeen suuntautunutta siirtolaisuutta koskevana varsinaisena tutkimuksena.

5.2. Käynnissä olevat tutkimukset

Yleisteokset

Turun yliopiston historian laitoksella v. 1982 aloitettua Suomen siirtolaisuuden historiaa voidaan nimensä puolesta pitää siirtolaisuuden yleisteoksena. Valmiina olevat kaksi osaa keskittyvät Suomen ja Pohjois-Amerikan väliseen siirtolaisuuteen. Myöhemmin

on tarkoitus julkaista osat myös muualle kuin Pohjois-Amerikkaan suuntautuneesta siirtolaisuudesta.

T. Valkosen johdolla on käynnistynyt pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnan kustantamana sosiologinen muuttoliiketutkimus. Vaikka projekti paljolti keskittyykin pääkaupunkiseudun maassamuutto-tilanteen selvittämiseen, voidaan hanke lukea myös yleisteokset-nimikkeen alle, sillä tutkijoiden yhtenä päätavoitteena on yleisen muuttoliikkeen viitekehysten tai selitysmallin luominen. Saatua tuloksia pyritään soveltamaan rakennettaessa muuttoliikkeen liittyvää tietokantaa.

J-P. Vikman tutkii Tampereen yliopiston psykologian laitoksella siirtolaisuutta elämänprosessina sekä siirtolaisuuden ongelmatilanteiden yhteyksiä eri elämänvaiheisiin. Tutkimusasetelma on yksilöpsykologinen ja osa hankkeesta tehdään yhteistyössä Siirtolaisuusinstituutin kanssa. H. Hakovirta tutkii Tampereen yliopiston poliittisen tutkimuksen laitoksella teemaa "Kansainväliset muuttoliikkeet ja kansainväliset konfliktit". Projekti on maassamme harvinainen sikäli, että meillä ei ole yleensä tunnettu mielenkiintoa kolmansien maiden muuttoliikkeitä kohtaan.

Toinen tamperelaistutkija I. Leveelahti selvittää kansantaloustieteen laitoksella muuttoliikkeen taloudellisten tekijöiden välisiä vuorovaikutuksia. Tutkimusote on ekonometrinen.

Käynnissä olevat Pohjois-Amerikan siirtolaisuustutkimukset

Aikaisemmin on jo todettu, että Turun yliopiston yleisen historian laitoksella on ollut 20 vuotta käynnissä laaja kaukosiirtolaisuusprojekti. Tutkimushankkeessa on menossa mielenkiintoinen kehitysvaihe, sillä toisaalta tutkijat pyrkivät kokoamaan saamiaan tuloksiaan yhteen kokonaiskuvan saamiseksi tapahtuneesta siirtolaisuudesta (esim. R. Kero 1982). Toisaalta tapahtuu myös erikoistumista, sillä tutkimuskohdetta syventämällä on haluttu paneutua tämän muuttoliikkeen erityispiirteisiin. Syventävästä tutkimuksesta mainittakoon R. Keron tutkimus suomalaisten siirtolaisten viemästä

teknisestä kehityksestä Amerikasta Neuvostoliittoon (1983) sekä A. Kostiaisen tutkimus Santeri Nuortevan toiminnasta mm. Pohjois-Amerikassa (1983). Vaikka tutkimustarvetiedustelu ei kaukosiirtolaisuusprojektin osalta pystykään antamaan tietoa siinä käynnissä olevista tutkimuksista, on siis tiedossa, että siirtolaisuushistorian kaksi ensimmäistä osaa saavat jatkoa. Myös kaukosiirtolaisuuteen liittyviä laudatur-tutkielmia tehdään laitoksella tälläkin hetkellä.

Oulun yliopiston maantieteen laitoksella U. Varjo tutkii suomalaisen maaseutuasutuksen syntyä ja kehitystä Thunder Bayn alueella Pohjois-Ontariossa Kanadassa. Tutkimushanke on ainoa Suomessa tekeillä olevista tutkimuksista, jossa selvitetään Kanadaan suuntautunutta siirtolaisuutta. Sen sijaan Kanadassa suomalaisiin kohdistunut tutkimustoiminta on sangen vilkasta. Niinpä esimerkiksi E. Laine kirjoittaa parhaillaan kanadansuomalaisten historiaa. V. Lindström-Best taas tutkii mm. naisten roolia kaukosiirtolaisuudessa.

H. Wasastjärna on kirjoittamassa teossarjaa amerikansuomalaisten elinoloista. Sarjan ensimmäisen osan nimi on "Sydämen ääni ja velvollisuus. Amerikansuomalaisten suhde entiseen kotimaahansa".

Tutkimustarvetiedustelun tulosten mukaan on tekeillä kaksi amerikansiirtolaisuuteen liittyvää kielitieteellistä tutkimusta. L. Rinkinen Jyväskylässä tutkii englannin- ja suomenkielen "puhtautta" amerikansuomalaisten keskuudessa. P. Virtaranta on taas tekemässä tutkimusta amerikansuomesta, "fingelskasta". Tutkimukseen on tarkoitus liittää myös sanasto-luettelo. Tutkimus ilmestyy valmistuttuaan Siirtolaisuusinstituutin julkaisusarjassa.

Vain yksi teologinen tutkimus on käynnissä; J. Heikkinen tutkii yhteistyössä Kirkon tutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan (apul.prof. P. Raittila) kanssa amerikansuomalaisten kirkollista järjestäytymistä tutkimushankkeessaan "Suomi-Synodin historia". On tosin huomattava, että M. Heikkilän valmisteilla olevassa teoksessa "Opetusministeriön historia 1869-1917" on myös jakso siirtolaisten sielunhoidosta. Tutkimusta teh-

dään Helsingin yliopiston kirkkohistorian laitoksella. J. Pentikäinen tutkii Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksella amerikansuomalaisten kulttuuri-identiteettiä ja maailmankuvaa. Hänen tarkoituksenaan on selvittää myös amerikansuomalaisten etnistä folklorea.

Kokonaisuutena ottaen voidaan sanoa, että kaukosiirtolaisuustutkimuksemme ainakin Pohjois-Amerikan kohdalla elää eräänlaista suvanto- tai murrosvaihetta. Onkin oletettavaa, että Turussa Siirtolaisuusinstituutissa 5.-8.9. 1984 pidettävä Finn Forum -seminaari antaa uusia viitteitä ja luo uusia näköaloja Pohjois-Amerikan siirtolaisuudesta kiinnostuneille tutkijoille.

Käynnissä olevat Ruotsin siirtolaisuuden tutkimukset

Suurin käynnissä olevista tutkimushankkeista on Siirtolaisuusinstituutissa tehtävä Ruotsista Suomen koulujärjestelmään palanneita oppilaita koskeva tutkimus. Hankkeessa selvitetään oppilaiden koulumenestys ja sopeutuminen. Tutkimus on suoraa jatkoa vuonna 1982 aloitetulle paluumuuttoprojektille, jossa tutkija J. Korkiasaarelta on ilmestynyt jo yksi tutkimus (1983). Käynnissä oleva jatkotutkimus tehdään yhteistyössä ruotsalaisten kanssa. Loppuraportin olisi aikataulun mukaan oltava valmiina keväällä 1985. Projektin aineistosta on erotettu useita laudatur-tutkielmien aiheita. Niissä selvitetään mm. paluoppilaiden koulumenestystä ja sopeutumista sekä alueelliselta että yksilöpsykologiselta kannalta.

Myös P. Toukomaan Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksella tutkii koulukysymyksiä. Hänen mielenkiintonsa kohteena ovat kuitenkin ruotsinsuomalaisten koulukysymykset ja identiteetti. Samassa korkeakoulussa J-P. Vikman tutkii (osittain yhteistyössä Toukomaan kanssa) siirtolaislapsia paluumuuton yhteydessä. Myös Vikmanin tutkimuksessa koulukysymyksillä on keskeinen rooli.

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella T. Hujanen tutkii parhaillaan ruotsinsuomalaisten Suomi ja Ruotsi -kuvaa. Samalla laitoksella suoritetaan myös muuta siirtolaisuustutkimusta, sillä mm. L. Brandt ja A. Jokinen-Virta ovat kummatkin omalla tahollaan perehtyneet ruotsinsuomalaisten tiedonvälitykseen.

Joensuun korkeakoulussa K. Antikainen tekee tutkimusta suomalaisien sotilaiden muutosta Ruotsiin. Tähän teemaan liittyviä tutkimuksia maassamme on tehty jo useitakin.

M. Jaakkola on jo 1970-luvun alusta lähtien tutkinut Ruotsissa asuvia suomalaisia ja suomalaisseuroja. Hän on julkaissut aiheesta useita raportteja, viimeisin on vuodelta 1983. Nykyisin hän tutkii Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliittoon kuuluvia paikallisseuroja. Tutkimus kuuluu Tukholman yliopiston Centrum för Invandringsforskning -laitoksen projektiin. Hanke päättyy elokuussa 1985.

Åbo Akademin historian laitoksella oli tutkimustarvetiedustelun suorittamisen aikaan käynnissä kaksi Suomen ja Ruotsin väliseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta. J. Aminoff tutkii Suomesta Ruotsiin tapahtunutta pakolaisuutta ja Y. Jungner taas alueellisia muuttovirtoja ("Befolkningsrörligheten i Karlebynejden"). Teologisia tutkimuksia on tekeillä useitakin. H. Ahonen Kirkon tutkimuslaitoksella selvittää ruotsinsuomalaisten parissa tehtävää kirkollista työtä. M. Hartikainen ja A. Mäkinen tekevät yhteistä laudatur-tutkielmaa Södertäljessä asuvien suomalaisvanhusten hengellisistä tarpeista. Tutkimustyön suunnittelu ja käytännön toteutus on tehty yhteistyössä Siirtolaisuusinstituutin kanssa.

Tutkijoiden ja tutkimuslaitosten ohella Ruotsin siirtolaisuutta koskevaa selvitystyötä tehdään myös valtionhallinnon eri portaisissa. Keskusvirastojen osalta voidaan mm. todeta, että sosiaali- ja terveysministeriössä tehdään alaan liittyvää kartoitusta; esimerkiksi ns. SFINKS-yhteistyö suomalaisten ja ruotsalaisten sosiaaliviranomaisten kesken tuottaa jatkuvasti uusia selvityksiä.

Kokonaisuutena ottaen Ruotsin siirtolaisuutta koskeva tämän hetkinen tutkimuksemme on varsin monipuolista ja vireää: eri tieteenalat ja useat eri korkeakoulut ovat kiinnostuneet tutkimustoiminnasta. Ilahduttavana havaintona voidaan pitää sitä, että yhä suu-

rempi osa tutkimuksesta tehdään yhteistyössä ruotsalaisten kanssa tai jopa paikan päällä Ruotsissa: suorat yhteydet Ruotsissa asuviin tutkijoihin ja itse siirtolaisiin antavat luonnollisesti varmemman pohjan varsinaisille tulosten tulkinnoille ja johtopäätösten teolle.

Käynnissä olevat muuta siirtolaisuutta koskevat tutkimukset

Aikaisemmin on jo todettu, että eniten suomalaisia siirtolaisia Keski-Euroopassa on Saksan liittotasavallassa. Näistä on kuitenkin sangen vähän tutkimustietoa. Tilanteeseen on tulossa jonkin verran korjausta, sillä O. Tuomi-Nikula tekee STL:ssa tutkimusta suomalaisten siirtolaisten viihtymisestä. Tutkimus tehdään Münsterin yliopistossa.

Suomessa M-L. Kalhama selvittää maastamme Saksan liittotasavaltaan tapahtuneen siirtolaisuuden syntyä ja kehitystä. Tutkimus perustuu yleisiin tilastolähteisiin.

Tanskassa asuu noin 2 000 suomalaista siirtolaista. Tästä muutto-
liikkeestä tekee E. Paukkala lisensiaattitutkielmaa Turun yliopiston sosiologian laitoksella. Tutkimusta varten on haastateltu n. 300 tanskansuomalaista.

Norjassa asuu myös useita tuhansia suomalaisia, osa heistä on siirtynyt sinne Ruotsista. Tätä nykypäivän siirtolaisuutta ei Suomessa juuri tällä hetkellä tutkita. Opiskelija Eeva-Liisa Pirinen selvittää Pohjois-Norjan kalateollisuudessa työskentelevien suomalaisten elinolosuhteita. Tutkielma kuuluu osana Tampereen yliopistossa suoritettavaan sosiaalihuoltajatutkintoon. Norjassa on Finnmarkin korkeakoulussa aloitettu (osittain yhteistyössä norjansuomalaisten tutkijoiden kanssa) projekti, jossa selvitetään Pohjois-Norjassa asuvien suomalaisten työolot ja elinolosuhteet.

Toisaalta Suomessa on käynnissä useallakin taholla kveeneihin kohdistuvaa tutkimustoimintaa. S. Onnela Oulun maakunta-arkistosta kirjoittaa parhaillaan kveenien historiaa. Hän keskittyy erityisesti 1800-luvun Ruijan siirtolaisuuteen. Turun yliopiston kulttuurientutkimuksen laitokselta L. Sarressalo on mukana norjalais-suomalaisessa projektissa, jossa kartoitetaan mm. kveenien jäljellä

olevaa kansanperinnettä ja sen säilymisen edellytyksiä (projekti: "Pohjois-Norjaan suuntautuneen siirtolaisuuden vaikutus kalotin etniseen karttaan". Hankkeen rahoituksesta vastaavat Suomen Akademia ja NAVF). H. Paunonen Tampereen yliopistosta taas tutkii kveenien kielioloja yhdessä M. Aikion ja Anna-Riitta Lindgrenin kanssa.

Itään suuntautuneesta muutosta on tekeillä yksi tutkimus: A. Kostainen tutkii Suomesta Neuvostoliittoon 1930-luvulla tapahtunutta laitonta muuttoa. Tutkimusta tehdään Turun yliopiston historian laitoksella.

Australiaan kohdistuva tutkimustoiminta keskittyy edelleen Siirtolaisuusinstituuttiin, missä O. Koivukankaan valmisteilla oleva tutkimus "Suomalaiset Australiassa vuosina 1770-1947" kuuluu yhteispohjoismaiseen Australian-siirtolaisuuden tutkimusprojektiin. Myös kielitieteilijät ovat kiinnostuneet Australiassa asuvista siirtolaisista. Joensuun korkeakoulussa T. Nicholsson on käynnistämässä tutkimusta, jossa selvitetään mm. siirtolaisten puutteellisen kielitaidon yhteyksiä sopeutumiseen.

Myös eräitä pienempiä kaukosiirtolaisuuskohteita tutkitaan parhaillaan. O. Lähteenmäki selvittää edelleen Suomesta Etelä-Amerikkaan suuntautunutta muuttoliikettä sekä sen seurauksena syntyneitä suomalaisia siirtokuntia. E. Kuparinen taas on laajentanut tutkimustehtävänsä siten, että nykyisin hän tutkii kaikista Pohjoismaista Etelä-Afrikkaan ennen ensimmäistä maailmansotaa muuttaneita. Sekä Lähteenmäen että Kuparisen tutkimukset tehdään Turun yliopiston historian laitoksella.

Suomessa asuvia siirtolaisia on tutkittu varsin vähän, eikä nykyinen tutkimustilanne tältä osin ole paljoakaan valoisampi.

R. Tanzi-Albi tutkii Turun italialaista siirtokuntaa ja L. Nykänen suomalaisten suhtautumista juutalaisiin 1930-luvulla. Molemmat tutkielmat tehdään Turun yliopistossa Suomen historia -oppiaineessa. Myös asutustoimintaa (joka ei ole varsinaista muuttoliikettä) tutkitaan nykyisin varsin laajasti. Joensuun ja Jyväskylän yliopistojen yhteistyönä on käynnistetty laaja sodan jälkeistä asutustoimintaa Suomessa selvittävä projekti, jossa tutkitaan asutustoiminnan vaikutuksia nykyaikaan saakka. Samoin tavoitteena on selvittää Suomen asutustoimintatietouden hyväksikäyttömahdollisuuksia.

Turun yliopiston kansatieteenlaitoksella kerätään myös folkloristista perusaineistoa siirtoväen identiteettikuvan tutkimiseksi.

Käynnissä olevat maassamuuttotutkimukset

Aikaisemmin todettiin, että maassamme ei ole paljoakaan tutkimustietoa varhaisimmasta, historiallisesta maastamuutosta. Tässä suhteessa eri korkeakoulujen yhteistyönä tehtävällä projektilla "Muuttoliike ja sosiaalinen muutos" lienee paljon uutta annettavaa. Projektia tehdään Turun (P. Virrankoski, E. Vainio), Tampereen (V. Räsila) ja Helsingin (Y. Kaukiainen) yliopistoissa. Tutkimusote on sosiaalihistoriallinen. Projektin julkaisuutoiminnasta, kts. lähemmin tämän selvityksen s. 40).

Maassamuuton historiaa selvittää myös V. Saloheimo tutkimuksessaan "Itä-Suomen liikkuvuus 1600-luvun Käkisalmen läänin, Savon ja Venäjän kesken". Tutkimusta tehdään Karjalan tutkimuslaitoksella Joensuussa.

P. Rannikko jatkaa Joensuussa Karjalan tutkimuslaitoksella maassamuuttoon liittyvää tutkimustoimintaansa. Tällä hetkellä hän selvittää muuttoliikkeen ja alueellisten elinolosuhde-erojen välisiä yhteyksiä. Tampereen yliopiston aluetieteen laitoksella tehdään O. Kultalahden johdolla tutkimusta muuttoliikkeen ohjautumismekanismien muutoksista Pohjoismaissa toisen maailmansodan jälkeen. J. Maulan johtamassa projektissa Tampereen teknillisessä korkeakoulussa selvitetään Hämeen läänin kaupunkien väestönkehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Projektin tutkijana toimii M. Saari. I. Söderling jatkaa Siirtolaisuusinstituutissa valmistunutta maassamuuttotutkimustaan. Hän tutkii parhaillaan maassamuuton teoreettisia lähtökohtia ja pyrkii selvittämään, miten yksilö-, alue- ja yhteiskuntatason tekijät muodostavat maassamuuton kokonaisuuden. M. Ranki tutkii samaa aineistoa ja tekee laudatur-tutkielmaa haja-asutusalueiden ja taajamien välisestä muutosta.

Kaikki edellä luetellut maassamuuttotutkimukset koskevat kuntien tai läänien välistä maassamuuttoa. Myös kuntien sisäistä muuttoliikettä selvittäviä tutkimuksia on käynnissä. Aikaisemmin yleistutkimuksissa mainittu T. Valkosen johdolla tehtävä YTV-projekti

keskittyy pääkaupunkiseudun sisäisen muuton selvittämiseen.¹ Tähän samaan projektiin liittyy myös H. Summan Teknillisessä korkeakoulussa (yhteiskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksessa) tekemä kaupunkien sisäistä liikkumista selvittävä tutkimus.

M. Keurulainen tutkii lisensiaattityössään Jyväskylän maalaiskunnan sisäistä muuttoliikettä. Tutkimus tehdään Vaasan korkeakoulun talousmaantiede -oppiaineessa.

Käynnissä olevien maassamuuttotutkimusten luettelo osoittaa, että kysymyksessä ovat varsin suuret ja perustavaa laatua olevat tutkimukset. Samalla on havaittavissa myös se, että kuntien välistä ja kuntien sisäistä muuttoliikettä selvittävien tutkimusten määrällinen epäsuhta on käynyt pienemmäksi; yhä yleisemmin esimerkiksi tiedostetaan, että toimivan kuntasuunnittelun edellytyksenä on myös kuntien sisäisen muuton tuntemus.

Mikäli tarkastellaan kaikkia käynnissä olevia tutkimuksia (sisältää siis sekä siirtolaisuus- että maassamuuttotutkimukset) yhdessä, havaitaan muuttoliiketutkimusta suoritettavan lähes jokaisessa korkeakoulussamme. Puutteena voidaan pitää kuitenkin sitä, että tutkimustoiminta on keskittynyt lähes yksinomaan humanistisiin ja yhteiskuntatieteellisiin oppiaineisiin. Tällainen rajautuminen antaa muuttoliikkeestä varsin suppean ja yksipuolisen kuvan. Ilmeinen tosiseikka kuitenkin on, että esimerkiksi sopeutumattomuustekijät siirtolaisuuden ja maassamuuton yhteydessä sisältävät runsaasti esimerkiksi lääketieteen alaan liittyviä tutkimustehtäviä. Toisaalta kansalaisuuden vaihtoon, pakolaisuuteen, siirtolaisuutta koskevien sopimusten seurantaan jne. liittyvät kysymykset koskevat taas oikeustieteilijöitä. Tältä osin tutkimustehtävien monipuolistamistarve on ilmeinen.

-----

¹ Projektin pääraportti julkaistiin 1984; kts. lähdeluettelosta Valkonen, T., Martelin, T. ja Summa, H.: Muuttoliikkeen ja... (1984 a). Välittömästi tämän jälkeen em. tutkijat julkaisivat pääraportista suppeahkon yhteenvedon (T. Valkonen et al. 1984 b). Samoin H. Summan toimesta on ilmestynyt kirjallisuuskatsaus muuttoliikkeeseen liittyvistä tekijöistä (kts. H. Summa 1984).

5.3. Suunnitteilla olevat tutkimukset

Tutkimustarvetiedustelussa kysyttiin myös tietoja suunnitteilla olevista tutkimuksista. Vastauksia tältä osin saatiin varsin rajoitetusti. Voidaan olettaa, että kaikki eivät halunneet vielä paljastaa ehkä kauankin suunnittelemaansa hanketta; reviiri-ajattelu on varsinakin yliopistotutkijoiden keskuudessa vielä varsin yleistä. Toisaalta on ehkä haluttu välttää suunnitelmien julkituomista siksi, että rahoitus- tms. seikat ovat olleet vastaushetkellä vielä järjestyttömiä.

Seuraavassa eräitä keskeisimpiä, lähinnä tutkimustarvetiedustelun perusteella saatuja teemoja eri muuttokohteiden mukaan tarkasteltuna.

Siirtolaisuuteen liittyviä yleistutkimuksia ei ole montakaan suunnitteilla. Suomenruotsalaisia koskevana yleistutkimuksena on pidettävä N. Holmin et al. suunnittelemaa tutkimusta suomenruotsalaisten muuttohalukkuuden ja uskonnollisuuden välisistä yhteyksistä.

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos ja Siirtolaisuusinstituutti suunnittelevat yhdessä siirtolaisten tiedonvälitykseen ja informaatioon liittyvää projektia. Samalla on tarkoitus selvittää, miten siirtolaisuuskysymykset ovat heijastuneet sanomalehdistössämme eri aikoina. Projekti on tarkoitus jakaa kahteen osaan siten, että Siirtolaisuusinstituutissa keskitytään ennen toista maailmansotaa edeltäneeseen problematiikkaan ja Tampereella taas tämän ajanjakson jälkeiseen. Tutkimushanke on kansainvälinen ja sen syntysanat lausuttiin Tampereella kesällä 1983 järjestetyssä seminaarissa, Kokoontumiseen otti osaa 15 maata, ja tarkoitus on, että kukin maa tekee oman kansallisen projektin. Kolmen vuoden kuluttua on tarkoitus kokoontua vertaamaan saatuja tuloksia. Tutkimushankkeen alun on rahoittanut UNESCO.

Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteen liittyvistä suunnitelmista on syytä mainita ensinnäkin V-P. Isomäen tutkimussuunnitelma Seinäjokisten/Etelä-Pohjalaisten piikojen muuttohalukkuudesta Pohjois-Amerikkaan. Naistutkimusta suunnittelee myös V. Aromaa-Kaskinen, sillä hänen tulevan lisensiaattitutkielmansa työnimi on "Amerikan-

suomalaisen naisen ja naisasialiikkeen historia maailmansotien välisenä aikana".

H. Wasastjärnan suunnitelmissa on jatkaa amerikansuomalaisten kotimaan suhteita käsitellyttä tutkimustaan.

Tässä yhteydessä on painotettava, että vaikka Pohjois-Amerikan siirtolaisuutta koskevia tutkimussuunnitelmia on tässä mainittu vain kolme kappaletta, niin on selvää, että alan voimakkaissa tutkimuskeskuksissa (esim. Turun yliopiston historian laitoksella) suunnitellaan jatkuvasti joko yksityisesti tai isommissakin puitteissa kaukosiirtolaisuuteen liittyvää tutkimustoimintaa. Näin ollen tämän laitoksen rooli myös tulevaisuudessa tulee olemaan keskeinen Pohjois-Amerikan siirtolaisuustutkimuksessamme.

Ruotsiin suuntautuneesta siirtolaisuudesta on suunnitteilla (ja on ilmeisesti jo aloitettukin) useita tutkimuksia. Siirtolaisuusinstituutti teki aloitteen syksyllä 1983 ruotsinsuomalaisten historian kirjoittamisesta. Aloite esitettiin ensimmäisen kerran virallisesti Ruotsissa Tukholman suomalaisen seurakunnan 450-vuotishuhlien yhteydessä pidetyssä seminaarissa.

A. Lång Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksella aikoo tutkia Ruotsista palanneiden oppilaiden äidinkielen valmiuksia ja taitoja. Tutkimushanke tehtäneen ainakin osittain yhteistyössä Siirtolaisuusinstituutin paluumuuttoprojektin kanssa.

Varsin uutena aluevaltauksena voidaan pitää A. Laitisen ja T. Kyn-täjän oikeustieteellistä suunnitelmaa suomalaisten siirtolaisten oikeudellis-sosiaalisen aseman tutkimisesta (miksi esim. siirtolaislapsia huostaanotetaan huomattavasti enemmän kuin kantaväestöön kuuluvien lapsia?). Tutkimus on suunniteltu tehtäväksi Turun yliopiston julkisoikeuden laitoksella.

P. Kavén aikoo tutkia valtio-opillisesti viime sodan aikaisiin lastensirtoihin liittyvät tavoitteet ja tavoitteiden toteutumiset. Tutkimus tehtäisiin Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella.

Muuta siirtolaisuutta kohtaan on tunnettu varsin vähän tutkimustarvetta. I. Serran tarkoituksena on tutkia australiansuomalaisten keskuudessa kieleen liittyvän opiskelumotivaation lisäämistä sosiaalipsykologisin ja suggestiopedagogisin keinoin.

Maassamuuttoa koskevia tutkimussuunnitelmia on useita. M. Satri Lahden kaupunkisuunnitteluvirastosta aikoo tutkia Lahden kaupunkiseudun väestönmuutoksia. Samassa yhteydessä on tarkoitus selvittää asuntotuotannon ja muuttoliikkeen vaikutukset Lahden väestörakenteeseen.

Uutena aluevaltauksena voidaan pitää M. Sillanpään suunnitelmaa tutkia synnyttäneiden terveydentilaa muuttoalueilla. Tutkimus tehtäisiin Turun yliopiston kansanterveystieteen laitoksella. Oulun yliopiston maantieteen laitoksella U. Varjo ja E. Bylund suunnittelevat vertailevan tutkimuksen suorittamista Tornionjokilaakson kylien kehityksestä. Hanke olisi yhteistyöprojekti Oulun ja Uumajan yliopistojen maantieteen laitosten kesken. Kysymyksessä ei ilmeisestikään olisi puhtaasti maassamuuttotutkimus. Lopuksi voidaan todeta, että Rovaniemen työvoimapiirissä suunnitellaan tutkimusta työvoiman alueellisesta liikkuvuudesta ja työvoimavirtojen ohjattavuudesta.

Kokonaisuutena ottaen suunnitelmat antavat ainakin viitteen siitä, että muuttoliiketutkimus on leviämässä jonkin verran myös humanististen ja yhteiskuntatieteellisten oppiaineiden ulkopuolelle. Toisaalta suunnitelmien vähäisyys on selvänä osoituksena siitä, että pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus ovat sangen tuntematon käsite maamme muuttoliiketutkijoille tai tutkimusta harrastaville yhteisöille tällä hetkellä. Tältä osin olisi toivottavaa, että tämä selvitys loisi edellytykset nykyistä jäntevämpään tutkimusten suunnitteluun eri tutkimuslaitoksissa.

VI TUTKIMUSTARVE

Seuraavassa esitettäviin tutkimustarpeisiin on päädytty kahdella tavalla: (1) lukemalla muuttoliiketutkimuksista tutkijoiden esittämät tutkimustarpeet, (2) vertaamalla tämän hetken muuttoliikkeitä suoritettuihin tai tekeillä oleviin tutkimuksiin. Mikäli

jotain keskeistä ongelmaa ei ole tutkittu tai ei parhaillaan tutkita, on esitetty sitä koskeva tutkimustarve. Nämä valintakriteerit koskevat sekä perus- että soveltavaa tutkimusta.

6.1. Muuttoliiketutkimukseen liittyvä teoreettinen ja metodologinen tutkimustarve

Muuttoliikettä koskeva teorianmuodostus on jäänyt varsin vähäiseksi, joten siirtolaisuuden ja maassamuuton teoreettinen tarkastelu on ensiarvoisen tärkeää. Tähänastisista kansainvälisistäkin esityksistä vain harvat täyttävät teorialle asetettavat vaatimukset. Niinpä esimerkiksi Leen (1966) "teoria" luettelee suuren joukon tekijöitä, jotka ovat yhteydessä muuttoprosessiin. Leen esityksestä ei kuitenkaan käy selville, mikä on erikseen tuloalueen, lähtöalueen ja väliintulevien esteiden rooli toteutuneissa muuttoissa. Leen teoria on myös tyypillinen muuttoliiketeoria sikäli, että sitä on sovellettu erilaisiin muuttoliikeilmiöihin pohtimatta tarkemmin eri muuton lajien erityispiirteitä.

Tulevat teoreettiset pohdinnot olisi suunnattava siten, että ensinnäkin tutkittaisiin yhden yleisen muuttoliiketeorian soveltuvuutta muuttoliiketutkimukseen. Toiseksi olisi kiinnitettävä erityistä huomiota sektorikohtaisten muuttoliiketeorioiden kehittämiseen; olisi pohdittava tieteenaloittain maassamuuttoon (kunnan sisäinen ja kuntien välinen muutto) ja siirtolaisuuteen (lähtö- ja paluumuutto) liittyviä tekijöitä ja niiden perusteella luotava tutkimuksen kulkua ohjaavia teorioita.

Koska maassamuutto edeltää usein siirtolaisuutta, on teoreettisissa pohdinnoissa tarkasteltava myös tällaista ketjumuuttoa.

Seuraavassa esitetään tieteenaloittain muuttoliiketeorioihin liittyvää kehitystarvetta:

- sos.tieteet/
demografia: Teoria muuttoliikkeen, väestönmuutosten ja yhteiskunnan muutoksen välisistä yhteyksistä
- psykologia: Teoria muuttoliikkeen ja elinvaiheiden välisistä yhteyksistä
- taloustiede: Teoria taloudellisten vaiheiden ja muuttoliikkeen välisistä yhteyksistä
- aluetiede/
kultt.maant.: Teoria aluerakenteen ja muuttoliikkeen välisestä yhteydestä
- historia: Teoria ihmiskunnan vaiheiden ja tapahtumien yhteydestä muuttoliikkeeseen
- sos.hist.: Teoria muuttoliikkeestä innovatiivisena ilmiönä. Muuttoliikkeen taustalla vallitsevat sosiaaliset ilmiöt eri aikoina.

Muuttoliiketutkimuksen teoreettisen kehittämisen yhteydessä olisi huolehdittava myös tutkimuksen metodologisista lähtökohdista; tiedon hankinnassa ja analyysissä olisi päästävä menettelytapoihin, jotka mahdollistavat tutkimusten mahdollisimman suuren vertailtavuuden. Siten esimerkiksi olisi pohdittava haastattelujen ja kyselyjen haitat sekä edut muuttoliiketutkimuksen kannalta. Erilaisien teoreettisten ja metodologisten pohdintojen seurauksena olisi päästävä eri mittareiden (esim. muuton motiivia mittaavan kysymyksen) jonkinasteiseen yhdenmukaistamiseen; tämä helpottaisi vertailtavuutta sekä jatkotutkimusten tekoa.

Muuttoliiketutkimuksen metodologisissa tarkasteluissa olisi keskiytettävä myös tiedon keräämiseen liittyviin tekijöihin; olisi selvitettävä, millä tavalla voitaisiin lisätä informaation saavutettavuutta ja toisaalta saadun informaation luotettavuutta. Yhtenä vaihtoehtona säännöllisten ja kattavien muuttoliiketietojen saamiseksi olisi tutkittava voitaisiinko Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen (sekä kuukausittaiseen että vuosittaiseen) liittää muuttoliikettä koskevia kysymyksiä. Jos tämä olisi mahdollista,

voisivat tutkijat saada luotettavaa, haastatteluihin perustuvaa tietoa maassamuuttoon ja siirtolaisuuteen liittyvästä työvoiman muuttohalukkuudesta. Koska työvoimatutkimus suoritetaan kuukausittain, saataisiin jo vuoden kuluttua trendinomaista tietoa muuttohalukkuuden vaihteluista. Saatua trendiä voitaisiin verrata toteutuneeseen muuttoon, jolloin pystyttäisiin myös laskemaan työvoimatutkimuksen tulosten ennustearvo.

Myös muiden tietolähteiden soveltuvuutta muuttoliiketutkimukseen olisi tarkasteltava; esim. kansaneläkelaitoksen tietokannat monelta osin sisältävät tietoja, joita voitaisiin hyödyntää muuttoliiketutkimuksessa.

Muuttoliikkeen teoreettisten pohdintojen tulisi kosketella myös tulevaisuutta. Niinpä olisi ensiarvoisen tärkeää, että tehtäisiin erilaisia malleja (skenarioita, kts. Rannikko 1982, 80) siitä, miten muuttoliikkeen eri lajien oletetaan kehittyvän. Tällöin olisi pohdittava erityisesti tulevan teknologisen kehityksen (vallankumouksen) yhteyttä työvoiman liikkuvuuteen ja muuttotarpeeseen: missä määrin tietotekniikan kehitys, esim. palvelujen hajauttaminen kotona tapahtuvaksi ATK-työskentelyksi, vähentää muuttopainetta.

6.2. Maassamuuttoa koskeva tutkimustarve

6.2.1. Maassamuuton yleistutkimukset

Historiatieteellisenä tutkimustarpeena voidaan esittää, että maassamme puuttuu kokonaisvaltainen maassamuuton historia. Kuten aikaisemmin on todettu, ovat tähänastiset tutkijoiden käsitykset esimerkiksi esi-industrialisten ajan maassamuutosta sangen ristiriitaiset.

Humanistisena, lähinnä kansatieteeseen liittyvänä teemana olisi tutkittava perinteiden ja murteiden sekoittumista ja mahdollista häviötä muuttoprosessin yhteydessä. Tutkimuksessa vakioitavina taustamuuttujina olisivat mm. lähtö- ja tuloalue sekä murreryhmä.

Sosiaalitutkimuksen, erityisesti sosiologian, intressipiiriin kuuluisi selvittää kuntien sisäisen ja kuntien välisen muuton muuttoprosessien erot. Mikäli näkökulma olisi sosiaalihistoriallinen, olisi tutkimustehtävänä selvittää näiden kahden maassamuuton tyyppin väliset erot pidemmällä aikavälillä. Samoin olisi tutkittava, miksi maassamuutto on vähentynyt kuntien välisessä muuttoliikkeessä. Demografisen tutkimuksen avulla olisi selvitettävä muuton vaikutukset tulo- ja lähtöalueiden väestömuutoksiin (so. syntyvyyteen, kuolevuuteen ja avioitumiseen).

Maassamuuton vaikutukset alueeseen ja yksilöön olisi selvitettävä yhteen kuntaan perustuvan case-study -tutkimuksen avulla. Tällainen esim. suurta muuttotappiokuntaa koskeva tutkimus vaatisi pidemmän aikavälin seurannan. Tutkimus olisi sosiaalitieteellinen, sillä keskeisenä tehtävänä olisi selvittää muuttaneiden demografisessa rakenteessa ja muuttoprosessin luonteessa tapahtuneita muutoksia. Sen sijaan humanistisen (lähinnä sosiaalihistoriallisen ja kansatieteellisen) tutkimuksen avulla olisi selvitettävä paikalleen jääneiden suhtautumista muuttaneisiin. Samalla olisi tutkittava kulttuurin ja kyläyhteisön säilymisen edellytyksiä voimakkaan muuttopaineen yhteydessä.

Sosiaalitutkimuksen, lähinnä sosiaalipolitiikan ja aluetieteen alaan kuuluisi selvittää maassamuuton ohjaamiskeinot ja niiden kehittämistarpeet. Tällä hetkellä ehkä voimakkaimmin muuttoliikettä säätelevä yhteiskuntapolitiikan keino on aluepolitiikka. Tutkimuksien avulla olisi mm. selvitettävä eri alueiden kehitystarpeet ja kehitysedellytykset sekä näiden yhteydet maassamuuttoon. Olisi myös perusteellisesti selvitettävä ne tekijät, jotka tekevät jostakin alueesta lähtöalueen.

Taloustieteen tutkimusalaan kuuluisi ensinnäkin selvittää maassamuuton kansantaloudelliset yhteydet. Siten esimerkiksi panos-tuotos -analyysin avulla olisi tutkittava aluepolitiikan yhteydet maassamuuttoon ja toisaalta alueiden kehittymiseen. Samoin voitaisiin tutkia maassamuuton positiiviset ja negatiiviset vaikutukset.

Psykologisena tutkimustarpeena olisi selvitettävä lasten orientoituminen ympäristön vaihdokseen maassamuuton yhteydessä.

Tällaisessa "lapsi muuttoliikkeen rattaissa" -tutkimuksessa tarkasteltaisiin lasta pakkomuuttajana; vanhempien tavoitemuuton vuoksi katkeavat lasten ystävä- ja koulusuhteet, ja näillä voi olla oma merkityksensä lapsen sopeutumiselle ja koulumenestykselle tulopaikkakunnalla.

Valtio-opin tutkimusintressiin kuuluisi selvittää poliittisten puolueiden asennoituminen maassamuuttoon ja sen ohjaamiseen. Tutkimushanke on tärkeä, sillä esim. aluepolitiikkaa toteutetaan nimenomaan poliittisen päätöksentekoprosessin kautta.

6.2.2. Kuntien sisäinen maassamuutto

Kuntien sisäisestä maassamuutosta puuttuu kattava perustutkimus. Olisikin tutkittava sisäisen liikkumisen prosessi (muuttoon valmistautuminen, muuton syyt, muuton aikaiset vaikeudet, muuton seuraukset) ja verrattava saatuja tuloksia kuntien välisestä muutosta tehtyihin vastaaviin selvityksiin (esim. I. Söderling 1983). Tutkimus olisi sosiaalitieteellinen, lähinnä sosiologinen tai sosiaalipoliittinen. Tiedot olisi kerättävä haastattelemalla.

Kuntien sisäistä muuttoliiketutkimusta voidaan syventää siten, että tutkitaan maaseudulla taajamien ja haja-asutusalueiden välistä muuttoa. Näin saadaan perustietoa kylien kehittymiseen sekä toisaalta reuna-alueiden autioitumiseen liittyvistä tekijöistä. Kaupungeissa taas olisi tutkittava kaupunkien sisäiset muuttovirrat ja niiden yhteydet asumispreferensseihin. Tällöin olisi selvitettävä miten asunnon hinta, laatu ja asuinympäristö vaikuttavat muuttojen suuntautumiseen.

Suurimmissa kaupungeissa olisi pyrittävä sisäisen muuttoliikkeen jatkuvaan seurantaan (vrt. aikaisemmin tarkasteltu koko maan muuttoliikettä koskeva jatkuva seuranta, luku 6.1., s. 56): esimerkiksi Helsingin kaupungin sisäisestä aluesuunnittelusta vastaavien olisi hyödyllistä tietää eri asuinalueilla tai kaupunginosissa asuvien kunnan sisäinen tai kunnasta poispäin suuntautuva muuttohalukkuus ja mahdollisen muuton syy.

6.2.3. Kuntien välinen maassamuutto

Kulttuurintutkimuksen piiriin kuuluvana aiheena olisi tutkia kulttuurien muuttumista maassamuuton yhteydessä. Tällöin olisi selvitettävä tapojen, tottumusten, murteiden jne. sekoittuminen maassamuuton seurauksena. Tutkimusotteen tulisi olla vertaileva, eli selvitettäisiin lähtöalueittain esim. suurkaupunkeihimme muuttaneiden kulttuurinen assimilaatio. Vertailua olisi suoritettava myös paikallaanpysyneisiin.

Sosiaalitieteiden alaan kuuluva tutkimustarve on huomattava, vaikka kuntien välisen maassamuuton perusprosessit jo tunnetaankin (esim. P. Rannikko 1981, I. Söderling 1983). Maassamuuton ketjuuntuminen on erittäin vähän tunnettu ilmiö: olisi tutkittava, missä määrin tällainen jatkuvasti etenevä muuttoprosessi liittyy muuttajien elinvaiheisiin tai alueellisiin tekijöihin.

Maassamuuton yhteydet siirtolaisuuteen olisi myös tutkittava; tällä hetkellä on vähän tietoa esimerkiksi Ruotsiin muuttaneiden Suomessa tapahtuneista muutoista. Myös Ruotsista palanneiden paluun jälkeisistä maassamuutoista on vähän tietoa. Maassamuuton erityisryhmätutkimusta olisi myös kehitettävä. Aikaisemmat maassamuuttotutkimukset osoittavat, että kuntien välisessä muutossa on marginaaliryhmiä, joiden erityistutkimuksen tarve on huomattava. Olisi ensinnäkin tutkittava ns. brain drain -ilmiötä, ts. missä määrin tapahtuu "aivovuotoa" kehittymättömiltä alueilta kehittyneille alueille. Erytisryhmistä vanhusten osuuden on todettu lisääntyneen maaseudulta kaupunkiin muutossa (I. Söderling 1983, 96-100). Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan riittävästi tietoa siitä, onko kysymyksessä pakko- vai tavoitemuutto. Pakkomuuttona voidaan pitää esim. siirtymistä lähemmäksi kaupunkien palveluja. Tavoitemuuttona on pidettävä taas siirtymistä lähemmäksi lapsia, kulttuuripalveluja, ystäviä jne. Toisen erityisryhmän muodostavat nuoret, vähän koulutusta saaneet muuttajat, jotka lähtevät matkaan heikosti valmistautuneina. Olisi tutkittava, miten voidaan vähentää tähän kohderyhmään kuuluvien muuttojen epäonnistumisia.

Sosiaalitieteiden (lähinnä sosiaalipolitiikan ja aluetieteen) tutkimuskohteena olisi selvittää alueelliselta ja aluepoliittiselta kannalta väestön muuton haitat ja edut. Tällöin olisi tutkittava sijainninhjauksen ja aluepolitiikan vaikutukset työpaikkojen tarjontaan ja maassamuuttoon.

Aluepolitiikkaan liittyy myös taloustieteellinen tutkimustarve: tällä hetkellä on varsin vähän tietoa ja kokemusta siitä, milloin on edullista siirtää pääomaa ja milloin työvoimaa. On oletettavaa, että määrättyjen kehittymättömien alueiden tukeminen suhteessa investointeihin ei ole yhteiskunnallisesti edullista.

Taloustieteeseen liittyvä näkökulma on myös tutkimuksessa, joka selvittäisi poismuutosta väestökatoalueille syntyneet pitkän aikavälin kustannukset. Samanlainen kustannustutkimus olisi tehtävä myös muuttovoittokuntien osalta.

Maassamuuton kansanterveydelliset yhteydet ovat tutkimatta. Edellä todettiin, että maaseudulta kaupunkiin muuttoon liittyy paljon vanhusten muuttoliikettä. Samanlaista muuttoja voidaan olettaa olevan haja-asutusalueilta taajamiin. Tutkimuksella olisi selvitettävä, missä määrin lähtöalueiden sosiaali- ja terveysalan avopalveluja kehittämällä voidaan vaikuttaa vanhusten muuttoon.

Lopuksi on todettava kuntien välisen maassamuuton osalta, että on erittäin vähän tietoa paluumuutosta osana maassamuuttoa. Olisi tutkittava, missä määrin tapahtuu paluuta, kuinka pitkän ajan kuluttua sitä tapahtuu ensimmäisestä muutosta ja mihin elämänvaiheeseen paluu liittyy. Tämä tutkimus kuuluisi joko sosiologian tai sosiaalipolitiikan intressipiiriin.

6.2.4. Siirtoväen asutustoiminta

Luvussa IV (aikaisemmin tapahtunut muuttoliike) ei tarkasteltu siirtoväen muuttoja, koska kysymyksessä ei varsinaisesti ole maassamuutto; maassamuuttohan on vapaaehtoista ja pysyväisluontoista asuinpaikan vaihtoa, johon sisältyy mahdollisuus paluumuuttoon. Sen sijaan siirtoväen muutto on pelkästään pakkomuuttoa, johon poikkeus-

tapauksissa voi kytkeytyä tosin paluutakin (vrt. Porkkala). Siirtoväki -kysymys sivuaa kuitenkin usealla eri tavalla maassamuuttoa (esim. v. 1947 oli jo neljäsosa siirtoväestä vaihtanut lääniä), joten myös tämä muuton laji on yhtenä painopistealueena mukana tässä selvityksessä. Perustutkimuksia siirtoväkemme asuttamiseen liittyvistä tekijöistä on tehty useita, samoin tunnetaan siirtoväen sopeutuminen sijoittumisen jälkeen.¹ Näin ollen olisi luonnollista, että tutkimukset keskitettäisiin pitemmän ajan puitteissa tapahtuneiden muutosten tarkasteluun.

Kulttuurientutkimukseen liittyen olisi selvitettävä karjalaisten sopeutumista kulttuurin sulautumisen ja kielen muuttumisen kautta. Tällainen pidemmän aikavälin näkökulma antaisi syventävää tietoa edellä mainitulle Wariksen et al. tutkimukselle. Kulttuurientutkimuksen piiriin kuuluisi myös tarkastella valtakulttuurin ja siirtoväen kulttuurin välistä vuorovaikutusta; olisi tutkittava esim. sanaston, murteiden ja tapojen kohdalla tapahtuneita muutoksia.

Sosiologisena tutkimustehtävänä olisi selvittää siirtoväen jatko-
muutot (myös siirtolaisuudeksi) viimeisten 40 vuoden aikana. Samalla kun tutkimus antaisi tietoa siirtoväen nykyisestä levinneisyydestä, selvittäisi se myös asutustoiminnan onnistumista. On tullut siirtoväen asutustoiminnan tilinpäätöksen aika. (Jyväskylän ja Joensuun yliopistoissa aloitetun asutustoimintaa selvittävän tutkimusprojektin suunnitelma sisältää eräitä edellä luettuja teemoja (mm. kulttuurien välisen vuorovaikutuksen tutkimisen; kts. lähemmin T. Hämynen ja L. Lahti 1983). Tässä vaiheessa ei ole vielä tietoa siitä, missä määrin tutkimussuunnitelma toteutuu).

-----

¹ H. Waris, F. Jyrkilä, K. Raitasuo ja J. Siipi: Siirtoväen sopeutuminen. Tutkimus Suomen Karjalaisen siirtoväen sopeutumisesta (1952).

I. Kastari: Sotasiirtolaisten laitoshuolto (1965).
Edellä mainittujen julkaistujen teosten lisäksi Turun yliopiston kansatieteen laitoksella on valmistunut useita aiheeseen liittyviä pienehköjä opinnäytteitä.

6.3. Siirtolaisuuteen liittyvä tutkimustarve

6.3.1. Pohjoismainen siirtolaisuus

Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus

Suomen ja Ruotsin välisen siirtolaisuuden historia on kirjoittamatta. Maastamme on tapahtunut jo satoja vuosia muuttoa Ruotsiin. Tapahtuneessa muutossa on erotettava selvästi toisistaan poikkeavat historialliset vaiheet, jotka vaativat eri tutkijoiden ja tieteenalojen paneutumista asiaan (kts. esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutin Ruotsin siirtolaisuuden näyttelyjulkaisu). Myöhemmin tässä samassa luvussa esitetään ruotsinsuomalaisten historian kirjoittamista. Näkökulmaltaan ja tehtävänasettelultaan historioita on pidettävä erillisinä projekteina, onhan toisessa selvitystyön kohteena tapahtuneet muutot ja toisessa taas ruotsinsuomalaisen etnisen vähemmistön synty ja kehitys. Nämä molemmat tarinat ovat erittäin tärkeitä, ja olisi syytä jo sangen varhaisessa vaiheessa pohtia näiden hankkeiden yhteensovittamista. Suomen ja Ruotsin välisen siirtolaisuuden historiassa olisi tutkittava myös siirtolaisuuskysymyksen esiintymistä eri aikoina Ruotsin ja Suomen välisissä valtiollisissa suhteissa. Tutkimustoiminnalle luo hyvät edellytykset vuonna 1977 Tukholmaan perustettu Ruotsinsuomalaisten arkisto.

Toinen keskeinen tutkimushanke koskee Ruotsin ja Suomen välistä siirtolaisuutta selvitelleten tutkimustulosten kokoamista yhteensynteeseen muotoon. Erityisesti tällaista yhteenvetoa tarvitaan toisen maailmansodan jälkeisestä siirtolaisuudesta. Kun tiedetään, miten siirtolaisuus ja siirtolaisten kuva on muuttunut vuosien aikana, on helpompi ymmärtää ja tulkita myös tulevaisuudessa tehtävien tutkimusten tuloksia.

Lähihistoriaan kuuluvana tutkimustehtävänä olisi selvittää sodan aikaisten erityisryhmien muutot (siirrot) Ruotsiin. Tällä hetkellä on varsin vähän tietoa sotilaskarkureiden suuruudesta, jäämiseen liittyvistä juridisista ja käytännön järjestelyistä sekä jääneiden sopeutumisesta. Myös sotainvalidien ja sotilaskarkureiden Ruotsissa olo on toisen maailmansodan aikana liittyy huomattavaa tutkimustarvetta. Tutkimukset kuuluvat lähinnä sosiaalihistoriallisen, po-

liittis-historiallisen, sosiaalipoliittisen ja tiedotusopillisen tutkimuksen piiriin.

Vaikka Suomen ja Ruotsin välisen siirtolaisuuden tulisikin tapahtua työvoimatoimistojen kautta, on yleisesti tunnettua, että vain noin kolmannes muutoista tapahtuu tällä tavalla (vrt. A. Munter 1980). Olisi tutkittava, millä edellytyksillä ja menetelmillä voitaisiin työvoimatoimistojen suosiota lisätä. Samalla olisi tutkittava siirtolaisille ja muuttoa haluaville tarkoitettun tiedotusaineiston ymmärrettävyys ja käyttökelpoisuus. Tutkimus olisi sosiologinen, sosiaalipoliittinen tai tiedotusopillinen.

Siirtolaisuuden taloudellisista ja työvoimapoliittisista vaikutuksista lähtöalueille ja niiden asukkaille on vähän tutkimustietoa. Aikaisempien tutkimusten mukaan lyhyellä aikavälillä siirtolaisuus vähentää työttömyyttä, mutta pidemmällä tähtäyksellä lähtöalueiden elinkelpoisuus ikärakenteen muuttumisen seurauksena vähenee. Asiaa on varsin helppo tutkia jo Suomessakin, sillä Ruotsiin suuntautuneesta joukkomuutosta on kulunut jo 15 vuotta ja siirtolaisuuden pitkän aikavälin vaikutukset kehitysalueiden väestökatkokunnissa ovat jo nähtävissä. Tutkimus olisi taloustieteellinen tai sosiaalipoliittinen.

Vaikka siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin onkin pääasiassa työvoiman muuttoliikettä, on tästä huolimatta muuttaneissa myös sosiaalipoliittisia erityisryhmiä, joiden olosuhteet ja muuttoprosessit vaativat tutkimista. Tavoitteena on kehittää menetelmiä, jotka auttavat näihin erityisryhmiin kuuluvia heidän muutossaan. Esimerkiksi työttömyyden vuoksi muutto on edelleen varsin yleinen muuton syy. Olisi tutkittava mm. miten työttömyysturvaa, työvoiman liikkuvuutta ja koulutusta lisäämällä voitaisiin vaikuttaa nuorten työttömien varsin pikaisiin muuttopäätöksiin. Samoin olisi selvitettävä, missä määrin työttömyysturvan ja sosiaalihuollon etuuksien myöntämisperusteiden muutokset vaikuttavat lähtömuuttolattiuteen.

Vuoden 1984 alussa maassamme toteutettiin eräitä suuria sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä uudistuksia (ns. VALTAVA-uudistus). Uuden valtionavun tasaamisen myötä maahamme perustetaan tuhansia sosiaali- ja terveysalan työpaikkoja. Olisikin

tutkittava, missä määrin kyseisten työpaikkojen lisäykset (ja tie-
toisuudet niistä) vaikuttavat sosiaali- ja terveysalan henkilös-
tön muuttoon. Tutkimus olisi sosiaalipoliittinen.

Paluumuuttoon liittyy laajaa tutkimustarvetta siitä huolimatta, että aiheesta on Siirtolaisuusinstituutissa valmistunut perusteellinen poikkileikkaustutkimus (J. Korkiasaari 1983). Paluumuuttoon liittyy kuitenkin useita erityiskysymyksiä, joita laajassa yleistutkimuksessa on vaikea eritellä. Tärkeänä tutkimustehtävänä olisi selvittää Ruotsista paluun vaikutukset pitkän aikavälin seurantatutkimuksen avulla. Tämä toteutuisi ehkä parhaiten tutkimalla uudelleen Korkiasaaren ensimmäiseen otokseen kuuluneet henkilöt. Sopiva tutkimisväli olisi neljä-viisi vuotta. Tutkimuksen piiriin olisi saatava myös Ruotsiin takaisin muuttaneet. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena olisi nimenomaan vähentää suunnittelematonta heilurimuuttoa maiden välillä.

Paluumuutossakin on useita erityisryhmiä (nuoret, yrittäjät, karkotetut, sosiaalihuollon varassa olevat jne.), joiden paluuprosessi vaatisi tutkimista. Tällä hetkellä paluumuutto on varsin voimakasta, ja perinteisesti ensimmäisinä ovat palanneet omatoimisimmat, mm. lastensa koulutuksesta huolehtivat. On kuitenkin oletettavaa, että paluun jatkuessa voimakkaana myös palanneiden väestörakenne monipuolistuu ja erilaiset riskiryhmät vahvistuvat tässä muuttoprosessissa.

Paluumuutosta on edelleen tutkimatta paluun aiheuttamat taloudelliset ja sosiaaliset aluetason muutokset. Tällä hetkellä ei ole tietoa ensinnäkään siitä, missä määrin palanneet ryhtyvät tuloalueillaan yritystoimintaan ja siten mahdollisesti elvyttämään alueensa taloutta. Paluun sosiaalisista aluetason vaikutuksista olisi tutkittava mm. sitä, missä määrin vanhuus- tai sairaseläkkeellä olevien paluumuutto luo paineita tuloalueen sosiaali- ja terveyspalveluja kohtaan. Samoin olisi tutkittava, onko tuloalueiden sosiaali- ja terveyspalvelujen mitoitussunnitelmissa yleensä otettu huomioon mahdollisesti laajenevaa ikääntyvien paluumuuttoa.

Parhailtaan tapahtuva paluumuutto on ollut varsin voimakasta vuodesta 1980. Tällöin Suomeen suuntautuva muutto laajeni varsin nopeasti ja asetti maamme asunto- ja kouluviranomaiset uusien ja yllättävien haasteiden eteen. Tulevaisuudessa tällaiset yllättävät muutokset paluun kohdalla on ennakoitavissa ainoastaan Ruotsissa asuviin suomalaisiin kohdistuvalla jatkuvalla seurantatutkimuksella. Tähän on tulevaisuudessa hyvät edellytykset, jos Ruotsin tilastokeskus (SCB) alkaa säännöllisesti tehdä 15 000 hengen otokseen perustavaa elinolosuhdetiedustelua. Satunnaisuuden perusteella laskettuna otoksessa olisi oltava noin 750 suomalais-syntyistä. Mikäli tähän ryhmään kuuluilta tiedusteltaisiin säännöllisesti paluualttiutta, antaisivat tulokset useamman tutkimuksen jälkeen ainakin viitteitä paluuhalukkuuden ja toteutuneen paluun välisistä suhteista.

Suuresta paluumuutosta huolimatta on selvää, että huomattava osa paluuhalukkaista ei voi palata Suomeen. Erillistutkimuksella olisi-kin selvitettävä tällaisten paluuhalukkaiden paluun esteet. Tutkimus olisi lähinnä sosiaalipoliittinen.

Ruotsinsuomalaiset

Ruotsinsuomalaisten historia on kirjoittamatta. Historian kirjoittaminen on nähtävä laajana tutkimuskokonaisuutena, jossa kukin osa koostuisi historiallisesti ehjästä ajanjaksosta. Kullakin vaiheella olisi syytä olla omat, ehdottoman korkealuokkaiset tutkijansa. Tutkimushankkeen kesto olisi ainakin viisi vuotta ja laajuudestaan johtuen hanke olisi syytä toteuttaa suomalais-ruotsalaisena yhteistyöprojektina.

Koska ruotsinsuomalainen etninen vähemmistö on jo vuosisatoja vanha ja nykyisin sängen suuri ja pysyvä, olisi syytä tutkia tämän minoriteetin kulttuurin synty, kehitys ja tulevaisuus. Tutkimuksella olisi selvitettävä, onko olemassa ruotsinsuomalaista omaleimaista ja omaehtoista vähemmistökulttuuria. Jos tällainen omaleimainen

kulttuuri on, olisi tarkasteltava sen suhdetta suomalaiseen ja ruotsalaiseen valtakulttuuriin sekä Ruotsin muiden siirtolaisryhmien kulttuureihin. Tutkimushankkeessa olisi myös selvitettävä toisen ja kolmannen polven siirtolaisten suhde siirtolaiskulttuuriin (onko heillä halu luoda ja ylläpitää vanhempiensa kulttuuria?). Kulttuurintutkimuksen yhteydessä olisi yhtenä erityiskysymyksenä selvitettävä ruotsinsuomalaisen lehdistön merkitys vähemmistökulttuurin kehittäjänä sekä ylläpitäjänä. Kulttuurintutkimuksen kannalta on tärkeää myös selvittää akkulturaation vaikutus kansalliseen identiteettiin. Tutkimus sisältäisi kysymyksenasettelun myös ruotsinsuomalaisten maailmankuvasta ja normeista.

Sosiaalitutkimuksista yksi laajimmista ja kiireellisimmistä on koko ruotsinsuomalaista vähemmistöä koskevan hyvinvointitutkimuksen suorittaminen. Tutkimus olisi vertailututkimus, ja vertailuryhminä olisivat kantaväestöt Suomessa ja Ruotsissa sekä Ruotsin muut siirtolaiset. Ainoastaan tällä tavalla tutkimalla pystytään selvittämään ruotsinsuomalaisten hyvinvoinnin aste eri komponenteissa. Tällaisen kattavan hyvinvointitutkimuksen avulla voidaan mm. selvittää siirtolaisten terveydentila, identiteetti, sosiaaliset ongelmat, asumisen taso, viihtyvyys jne. Koska tutkimus suoritettaisiin otostutkimuksena, olisi sen ehdottomana edellytyksenä, että Ruotsissa väestö rekisteröitäisiin myös kielen perusteella; nykyisinhän Ruotsissa asuva väestö rekisteröidään vain kansalaisuuden mukaan, ja tällöin yli puolet suomalaissyntyisistä ja heidän jälkeläisistään jäisi tutkimuksen ulkopuolelle. Hyvinvointitutkimus olisi poikkitieteellinen sikäli, että kutakin komponenttia tutkisivat kyseisen alan asiantuntijat.

Edellä mainittu hyvinvointitutkimus sisältäisi toteutuessaan runsaasti terveyteen liittyviä kysymyksiä. Erikseen olisi syytä tutkia myös ruotsinsuomalaisten mielenterveydelliset ongelmat. Yksitoikkoinen työ, uralla etenemättömyys ja mahdolliset identiteettikriisit on otettava tässä yhteydessä huomioon taustamuuttujina. Mielenterveydelliset ongelmat ovat yhteydessä myös perhekriiseihin, jotka siirtolaisten kohdalla ovat erityisen vaikeita (tähän liittyy

mm. se, että huostaanotettujen lasten osuus siirtolaisten keskuudessa on selvästi suurempi kuin kantaväestön kohdalla).

Toisena lääketieteen alaan liittyvänä tutkimustehtävänä olisi selvittää ruotsinsuomalaisten Suomessa käyttämien terveyspalvelujen laatu, määrä ja syyt; on varsin tunnettua, että kesäisin maamme terveyskeskuksiin hakeutuu hoitoon runsaasti ruotsinsuomalaisia. Olisi myös tutkittava, mitä terveydellisiä haittoja ruotsinsuomalaisille tulee tällaisesta myöhäisestä hoitoon hakeutumisesta.

Ruotsinsuomalaisista ei ole tehty montakaan oikeustieteellistä tutkimusta. Tämän tieteenalan tutkimustarve on kuitenkin suuri. Ruotsinsuomalaisten oikeudellinen asema ja sen kehitys vaatii pikaista tutkimista. Nykyisin kansalaisuuden vaihtoja tapahtuu noin 8 000 vuodessa. Olisikin tutkittava Pohjoismaiden kansalaisuuteen liittyvät edut ja haitat sekä käytännön toteuttamismahdollisuudet. Voidaan täydellä syyllä olettaa, että kansalaisuuden vaihtoa tapahtuu nykyisin hyvin usein sosiaalisen tai taloudellisen paineen vuoksi; kansalaisuuden vaihto myös päättää usein paluumuuttoon liittyvän spekuloinnin.

Oikeustieteelliseen teemaan liittyy myös kysymys valtiollisesta äänioikeudesta; nykyisinhän Ruotsissa määrätyn ajan asuneet siirtolaiset saavat äänestää kunnallisissa ja maakäräjävaaleissa. Olisikin tutkittava valtiollista äänioikeutta siirtolaisten kansalaisoikeuksiin liittyvänä kysymyksenä.

Oikeustieteellisen tutkimuksen avulla olisi myös selvitettävä, missä määrin Ruotsissa ovat toteutuneet siirtolaisia koskevat lait ja sopimukset (esimerkiksi Pohjoismaiden kulttuurisopimus vuodelta 1972 ja laki kotikielen opetuksesta kouluissa vuodelta 1973).

Kolmantena oikeustieteellisenä tehtävänä olisi tutkia kansalaisuuden vaihdon syyt ja seuraukset. Seurausten kohdalla tarkastelu on ulotettava Suomeen, joka omalla lainsäädännöllään säätelee esimerkiksi ulkomaalaisten omistusoikeutta alueellaan.

Ruotsinsuomalaisiin kohdistuva sosiaalipoliittisen erityistutkimuksen tarve on suuri. Tällä hetkellä ei ole kokonaisvaltaista tietoa ruotsinsuomalaisten ammatillisesta, sosiaalisesta ja maantieteellisestä liikkuvuudesta. Olisi tutkittava esimerkiksi sitä, missä määrin Ruotsissa työskentelevät suomalaiset pääsevät ammatilliseen jatko-, täydennys- ja uudelleenkoulutukseen. Tutkimuksella olisi myös selvitettävä, missä määrin kielitaidottomuus on em. koulutusten esteenä. Aikuiskoulutukseen liittyen olisi tarkasteltava myös yleissivistävän aikuiskoulutuksen nykytilaa ja kehitystarvetta siirtolaisten kannalta (ns. komvux-koulutus).

Ruotsinsuomalaisten lasten kieli- ja koulutilanteesta on Ruotsissa tehty erittäin paljon tutkimuksia, joten lingvistisen ja pedagogisen perustutkimuksen tarve on tyydytetty. Olisi kuitenkin syytä selvittää, mikä merkitys kielellä on identiteettiin sekä sitä kautta ruotsinsuomalaiseen vähemmistökulttuuriin. Samoin kieleen liittyvänä tutkimustehtävänä olisi selvittää ne toimenpiteet ja menetelmät, joilla voitaisiin vahvistaa ruotsinsuomalaisten kielellistä asemaa. Tämän tutkimuksen olisi kohdistuttava sekä Suomeen että Ruotsiin.

Koulunkäynnin osalta olisi myös tarkasteltava toisen ja kolmannen siirtolaispolven valikoitumista eri koulutushaaroihin ja eri ammattiuurille. Tällöin olisi tutkittavista nuorista erotettava erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä tai yhdistettyä luokkaa käyneet oppilaat. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, millainen suomen kielen taito on perus- ja lukiokoulun päättäneillä nuorilla. Tältä osin Ruotsissa Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton toimesta tehtävä tutkimusprojekti tarjoaa hyvät yhteistyömahdollisuudet. Tämän RSKL:n tutkimuspoliittisen työryhmän johtajana toimiin prof. Kettil Bruun.

Koulunkäyntiin liittyvän tutkimustoiminnan olisi koskettava myös opettajia. On varsin yleistä, että ruotsalaisia lapsia opettavat väliaikaiset ja epäpätevät opettajat. Kysymys opetusvoimien määrällisestä ja laadullisesta kehittämisestä Ruotsissa on tietysti mitä suurimmassa määrin poliittinen. Tutkimuksella voitaisiin kuitenkin selvittää, missä aineissa ja millä alueilla pätevän siirtolaisopetuksen kehittämistarve on suuri.

Tähän mennessä ei ole tehty pidemmän aikavälin seurantatutkimusta siitä, millainen on Ruotsin peruskoulun käyneiden suomalaislasten tunne-elämä, identiteetti ja sosiaaliset valmiudet. Tutkimuksessa olisi vakioitava koulussa saadun suomenkielisen opetuksen määrä ja laatu sekä Ruotsissa vietetty aika.

Nuorten kohdalla sosiaalipoliittinen tutkimus ei liity pelkästään koulutukseen, vaan myös heidän ammatilliseen, maantieteelliseen ja sosiaaliseen liikkuvuuteensa. Ruotsissa siirtolaisten työttömyys on kaksinkertainen kantaväestöön verrattuna. Nuoret siirtolaiset muodostavat tässä suhteessa erityisen riskiryhmän. Olisikin tutkittava ruotsinsuomalaisten nuorten työttömyyden laajuus, laatu, syyt ja seuraukset. Tutkimus olisi vertailututkimus, ja vertailuryhmään kuuluisi nuoria sekä kantaväestöstä että muista vastaavanikäisistä siirtolaisryhmistä.

Ruotsinsuomalaisen omaehtoisen kulttuurin yhtenä tukipilarina on vähemmistön oman viestintäpolitiikan kehittäminen. Olisikin tutkittava ruotsinsuomalaisten toimittajien ja tiedottajien rekrytointia, koulutusta ja asennoitumista ammattiinsa sekä suhtautumista ruotsinsuomalaiseen yhteisöön. Tulevan viestintäpolitiikan kehittämisen kannalta olisi myös syytä selvittää, mitä soveltamismahdollisuuksia ns. uusi viestintäteknologia tarjoaa kehitettäessä siirtolaisille tarkoitettuja ohjelmalveluja.

Noin puolet ammatissa toimivista suomalaisista työskentelee teollisuuden työntekijöinä. Heidän työnsä on suhteellisen vähän ammatitaitoa vaativaa. Näin ollen olisi erittäin tärkeää tutkia, miten teollisuuden teknologinen kehitys vaikuttaa siirtolaisten työhön ja työuraan. Jo yksistään n. 10 000 työntekijän suuruisen ruotsalaisen autotehtaan automatisointi japanilaiselle tasolle vapauttaisi 3 000 - 4 000 työntekijää prosessityöskentelystä. Futurologisella tutkimuksella olisi pyrittävä esittämään vaihtoehtoja siirtolaisten työllistämiseksi tekniikan kehitykseen liittyvien seurausten varalta.

Muu pohjoismainen siirtolaisuus

Edellisessä luvussa todettiin, että Ruotsin siirtolaisuutta koskeva keskeinen tutkimustarve liittyy ruotsinsuomalaisten historian kirjoittamiseen. Samansuuntainen tutkimustarve voidaan esittää myös muunkin pohjoismaisen siirtolaisuuden osalta: olisikin selvitettävä mm. kveenien vaiheet, ja tarkasteltava tämän ulkosuomalaisryhmän osalta nykytilanteeseen johtaneita tekijöitä. Tutkimuksessa voitaisiin myös selvittää, miksi kveenit ovat lähes täysin sulautuneet, kun taas Tornionjokilaakson suomalaiset ovat pysyneet suhteellisen eheänä etnisenä ryhmänä huolimatta ruotsalaisten harjoittamasta sulauttavasta siirtolaisuuspolitiikasta.

Kaikkia Pohjoismaita koskevana tutkimustehtävänä olisi selvittää yhteispohjoismaisten työmarkkinoiden synty, toiminta ja toimivuus. Saatujen tulosten perusteella olisi esitettävä kehittämistoimenpiteet. Tutkimuksella olisi selvitettävä, mitä hyötyjä ja haittoja eri sopijaosapuolille on ollut työmarkkinasopimuksesta. Aiheeltaan tutkimus olisi sosiaalipoliittinen.

Pohjoismaat ovat solmineet myös sosiaaliturvaan liittyviä sopimuksia. Käytännössä sopimusten soveltamisessa on osoitettu huomatta-vaakin epäjohdonmukaisuutta. Niinpä Norjassa työskentelevä suomalainen työtön menettää työttömyyskorvauksensa, mikäli hän tulee työttömyyden ajaksi kotimaahansa. Suomen viranomaiset taas eivät salli Ruotsista palanneiden eläkeläisten ottaa vastaan Suomessa (tietyn ajan kuluttua paluustaan) Ruotsin myöntämää korkeampaa kansaneläkettä. Käytäntö on johtanut siihen, että ruotsinsuomalaisia eläkeläisiä on paljon muuttanut Pohjois-Ruotsiin Suomen rajan läheisyyteen. Olisikin tutkittava eri pohjoismaisten sosiaaliturvan alaan liittyvien sopimusten toimivuus. Tulosten perusteella olisi esitettävä vaihtoehdot ja toimintamallit havaittujen epäkohtien poistamiseksi. Tutkimus kuuluisi lähinnä sosiaalipolitiikan alaan, ja se edellyttänee yhteispohjoismaista tutkimusyhteistyötä.

Kullakin Pohjoismaalla on oma siirtolaisvähemmistönsä: Ruotsissa se on suurin ja Suomessa pienin. Vertailevan Pohjoismaisen tutkimuksen avulla olisi selvitettävä maahanmuuttajiin (ja jo siellä

asuviin siirtolaisiin kohdistuvia kantaväestön asenteita, mahdollisia ennakkoluuloja ja diskriminointia. Samassa yhteydessä olisi tutkittava myös kunkin maan ulkomaalaislainsäädäntö sovellutuksiin.

Norjaan suuntautuneesta uudemmasta siirtolaisuudestamme on erittäin vähän tietoa. Pohjois-Norjan kalateollisuuden parissa työskentelee n. 2 000 suomalaista, joiden elinolosuhteet ovat selvittämättä. Suomalaiset toimivat lähinnä tuotantotehtävissä, jotka ovat sesonkiloontoisia. Ajoittain heillä on pitkiäkin työttömyysjaksoja, joiden aikana erityisesti sosiaaliset ongelmat korostuvat. Etelä- ja Keski-Norjassa työskentelee myös tuhansia suomalaisia etupäässä öljyteollisuuden palveluksessa. Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan tutkimustietoa siitä, missä määrin nykyiset Norjassa olevat suomalaiset työntekijät ovat menneet suoraan Suomesta tai ovat etappimuuttajia Ruotsista. Myöskään heidän työsuhteensa kestosta ja laadusta ei ole tutkimustietoa.

Lähivuosina Norja tulee suuntaamaan poraustoimintaansa myös pohjoisille öljykentilleen. Olisikin jo nyt selvitettävä, mikä merkitys tällä toiminnalla on tulevaisuudessa Pohjois-Suomesta tapahtuvaan lähtömuuttoon. Tutkimustarve kohdistuu myös Ruotsiin, sillä ruotsalaiset ovat tehneet ja tekevät edelleen norjalaisten kanssa suuria taloudellisia sopimuksia. Tutkimuksen avulla olisi selvitettävä, mikä vaikutus Ruotsissa suoritettavilla öljyteollisuuden alihankkinnoilla on suomalaisen työvoiman kysyntään tulevaisuudessa. On oletettavaa, että jos kysyntää ilmenee, se kohdistuu nimenomaan koulutettuun tekniseen työvoimaan. Tutkimus olisi taloustieteellinen ja/tai sosiaalipoliittinen.

Edellä tarkastellut teemat ovat näkökulmaltaan varsin rajattuja. Laajemmassa, kaikkia Pohjoismaita koskevassa tutkimuksessa voitaisiin tarkastella siirtolaisuuden merkitystä yhteispohjoismaisen ajattelun ja yhteistyön lisääjänä. Tutkimus kuuluisi valtio-opin tai poliittisen historian alaan.

6.3.2. Keski- ja Etelä-Euroopan siirtolaisuus

Heikosta tilastoinnista johtuen ei maassamme ole tarkkaa tietoa siitä, paljonko suomalaisia on pohjoismaiden ulkopuolisissa Euroopan valtioissa. Tällainen yleiskartoitus olisi tehtävä mitä pikimmin. Kartoitus tapahtuisi ilmeisesti parhaiten yhteistyössä tulomaiden tilastoviranomaisten kanssa.¹ Tehtävä olisi aktuaalinen sikäli, että mm. Espanjassa on varsin suuri ja pysyväisluontoinen suomalainen vähemmistö, joka kasvaa jatkuvasti.

Keski-Euroopassa suomalaisia on siis eniten Saksan liittotasavallassa. Näiden muuttajien demografinen rakenne ja muuttoproessi on vielä tutkimatta. Samoin heidän lastensa Suomi-kuvan ja identiteetin tutkiminen antaisi uutta tietoa, koska lähes kaikki Saksan liittotasavaltaan (ja yleensäkin Keski-Eurooppaan) muuttaneet ovat olleet ns. tavoitemuuttajia. Korkeasta koulutusasteesta johtuen he ovat, ainakin ulkoapäin tarkasteltuna, assimiloituneet hyvin saksalaiseen yhteiskuntaan. Näin ollen heidän lastensa kieleen, identiteettiin ja kulttuuriin liittyvillä tekijöillä on eri merkitys ruotsalaisten siirtolaisten lapsiin verrattuna.

6.3.3. Kaukosiirtolaisuus

Kaukosiirtolaisuus yleensä

Kaukosiirtolaisuuden kokonaisesitys on kirjoittamatta. Kuten aikaisemmin on mainittu, tehdään Turun yliopiston historian laitoksella parhaillaan yhteenvetoa siellä 20 vuotta toimineesta kaukosiirtolaisuus-projektista. Yhteenveto keskittyy lähinnä Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteemme.

-----
¹ Suomessa on aloitettu vuonna 1983 pohjoismaiden ulkopuolelle muuttavien rekisteröinti. Tietoisuus tällaisen rekisteröintilomakkeen täyttämisestä on levinnyt heikosti, ja ilman laajaa informaatiokampanjaa uudistuksen tulokset jäänevät varsin heikoiksi.

Tähän mennessä tehdyistä kaukosiirtolaisuuden väitöskirjoista lähes kaikki ovat ajallisesti päättyneet ennen toista maailmansotaa. Tämä on luonnollista, koska julkaisut ovat historiatieteellisiä. Niinpä tällä hetkellä ei ole O. Koivukankaan (1975 b) Australiaa koskevan julkaisun lisäksi paljoakaan suomalaista tutkimustietoa toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneesta kaukosiirtolaisuudestamme. Puute on huomattava, sillä erityisesti Kanadaan ja Australiaan oli 1950- ja 1960-luvuilla sangen huomattavaa muuttoa. Tutkimuksen yhteydessä olisi luonnollisesti selvitettävä myös kaukosiirtolaisuuden paluumuutto toisen maailmansodan jälkeen. Kaukosiirtolaisuuden yleistutkimus on toistaiseksi keskittynyt pääasiassa muuttoprosessin ja lähtötilanteen selvittämiseen. Siirtolaisten sopeutuminen, toisen ja kolmannen polven siirtolaisten identiteetti sekä siirtolaiskulttuurin nykytila kaukosiirtolaisuuden eri kohdemaissa ovat jääneet vähäisemmälle huomiolle. Nämä seikat olisi kuitenkin selvitettävä laajan vertailututkimuksen avulla; ainakin Australiassa, USA:ssa ja Kanadassa asuvien siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä olisi kuuluttava suoritettavan vertailututkimuksen piiriin. Samassa yhteydessä olisi myös selvitettävä, miten suomalaisten sopeutuminen on tapahtunut verrattuna muiden siirtolaisryhmien vastaavaan.

Kaukosiirtolaistemme kielellisestä kehityksestä on tehty varsin vähän lingvistisiä tutkimuksia. Tutkimuksen suorittamisella on jo kiire, sillä ensimmäisen polven siirtolaisten rivit ovat uhkaavasti harvenemassa USA:ssa. Samoin vertaileva sosiaalilääketieteellinen tutkimus ulkomailla asuvien suomalaisten terveydentilasta on suorittamatta.

Pohjois-Amerikan siirtolaisuus

Suomesta Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen vanhemman siirtolaisuuden vaiheet tunnetaan hyvin lähtöalueelta uudelle mantereelle saapumiseen saakka. Kuitenkaan varsinaista perustutkimusta Amerikkaan asettumisen jälkeisestä ajasta ei maassamme ole tehty. Tarvitaan kin enemmän tietoa suomalaisten alueellisesta hajautumisesta ja

ja sen syistä, siirtolaisten ammateista ja elinvaiheista, perheel-
listymisestä sekä heidän siteistään kotimaahan. Puuttuu siis perus-
teellinen sosiaalihistoriallinen tutkimus siirtolaisten elinvai-
heista ja sopeutumisesta amerikkalaiseen yhteiskuntaan. Ei ole
myöskään tarpeeksi tutkimustietoa siitä, miten suomalaiset suhtau-
tavat amerikkalaiseen yhteiskuntaan ja muihin siirtolaisryhmiin.
Kaukosiirtolaistemme ja heidän jälkeläistensä identiteetistä ja
Suomi-kuvasta on myös vähän tutkimustietoa.

Suomalaisten yhdistysaktiivisuus Pohjois-Amerikassa oli suuri.
Meiltä puuttuu kuitenkin tarkka analyysi suomalaisten toiminnasta
IWW-työväenliikkeen parissa. Samoin amerikansuomalaisten osuustoi-
minnan syvällisempi tutkiminen olisi yksi tärkeimpiä osallistumi-
seen liittyviä tutkimuskohteita. Sekä IWW:tä että osuustoimintaa
koskevassa tutkimuksessa olisi pyrittävä selvittämään toisaalta
Suomessa vallinneiden olosuhteiden vaikutus osallistumiseen, ja
toisaalta Amerikassa omaksuttujen aatteiden tuonti Suomeen palan-
neiden siirtolaisten välityksellä (vrt. ns. Munsala-sosialismi).

Australiaan ja Uuteen-Seelantiin suuntautuva siirtolaisuus

Australian suomalaisten historia tullee lähivuosina selvitettyä,
kun O. Koivukangas saa tutkimuksensa valmiiksi. Sen sijaan uudem-
man siirtolaisuuden osalta on tutkimustarvetta.

Australiassa asuu nykyisin hieman yli 10 000 suomalaissyntyistä
ja heidän jälkeläistään. Australiassa asuvat suomalaiset ovat ikä-
rakenteeltaan vielä suhteellisen nuoria, joten sinne suuntautuva
tutkimustarve on lähinnä sosiaalitieteellistä.

Australiansuomalaisten nykyisestä väestörakenteesta, sopeutumis-
ta ja elinolosuhteista on vähän tutkimustietoa. Tällaisen perus-
kartoituksen yhteydessä olisi selvitettävä myös paluuhaluukkuus ja
mahdolliset paluun esteet. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella
myös siirtolaisten kielellisiä ja uskonnollisia tekijöitä muutto-
prosessin eri vaiheissa.

Australiassa on viime aikoina valtiovallan taholta suhtauduttu
myönteisesti siirtolaisten äidinkielen säilymiseen. Suomalaisten

osalta olisikin tutkittava suomen kielen säilymisen edellytykset ja mahdollisuudet Australiassa. Vertailuryhmään voisivat kuulua amerikansuomalaiset ja ruotsinsuomalaiset siirtolaiset.

Australiansuomalaisten suhtautumisesta muihin etnisiin vähemmistöihin on vähän tietoa. Saatuja tuloksia olisi syytä verrata, mahdollisuuksien mukaan, muista kohdemaista (USA:sta, Kandasta, Ruotsista) saatuihin vastaaviin tuloksiin.

Uudessa-Seelannissa asuu vain 300 suomalaista. Heidän elinolosuhteistaan on ilmestynyt kaksi pienimuotoista tutkimusta. Tässä vaiheessa tämän siirtolaisuuden kartoitus ja selvittäminen eivät ole kiireellisimpiä tutkimustehtäviä. On kuitenkin luonnollista, että pyrkimyksiä myös pienten siirtolaisuusvirtojen ja -ryhmien tutkimiseksi on tuettava ja kannustettava.

6.3.4. Suomeen suuntautuva siirtolaisuus

Pakolaisuus

Suomen harjoittamasta pakolaispolitiikasta ja sen käytännön toteutuksesta on sängen vähän tutkittua tietoa. T. Niemelä (1980) on tutkinut Chilestä Suomeen saapuneiden pakolaisten sopeutumista. Tällä hetkellä käynnissä olevat tutkimukset liittyvät mm. Suomen toisen maailmansodan aikaisiin pakolaiskysymyksiin (esim. T. Toivonen; H. Rautakallio). Peruskysymyksenä tulevan tutkimuksen osalta voidaan pitää: miksi Suomi vastaanottaa pakolaisia vain n. kymmenesosan siitä, mitä muut pohjoismaat? Tutkimus kuuluisi lähinnä oikeussosiologian alaan.

Myöskään suomalaisten suhtautumista pakolaisuuteen ja pakolaisiin ei ole tutkittu. Tällaisen tiedon hankkiminen on kuitenkin olennainen edellytys suunnitelmalliselle ja ennen kaikkea hedelmälliselle pakolaispolitiikalle. Samoin pakolaispolitiikan onnistumisen kannalta olisi tutkittava jo täällä olevien koulunkäyntiin, ammattiin, sopeutumiseen ja kielelliseen kehitykseen liittyvät tekijät.

Muu Suomeen suuntautuva siirtolaisuus

Suomessa asuvista siirtolaisista pakolaisia on vain n. 5-10 %, joten tutkimuksellinen päähuomio on kiinnitettävä ns. perinteisiin siirtolaisiin. Tähän mennessä Suomessa ei ole tehty kattavaa tutkimusta täällä asuvista n. 12 000 siirtolaisesta.¹ Olisi tutkittava siirtolaisten lähtöalueet, muuton motiivit, sopeutuminen ja nykyiset elinolosuhteet. Tutkimus voisi olla vertaileva, jolloin tarkastelu suoritettaisiin suurimpien maahanmuuttajaryhmien kesken.

Edellä esitettiin, että olisi selvitettävä suomalaisten asennoituminen pakolaisia ja pakolaisuutta kohtaan. Sama tutkimus olisi tehtävä myös maahanmuuttajien kohdalla; on oletettavaa, että ympäristön asenteet monissa tapauksissa ovat vaikeuttaneet Suomeen tulleiden assimiloitumista ympäröivään yhteisöön. Tutkimuksessa olisi myös tarkasteltava sitä, esiintyykö asenteissa alueellisia eroja.

6.3.5. Kohdemaittain erittelemätön siirtolaisuus

Edellä on tarkasteltu siirtolaisuuteen liittyvää tutkimustarvetta lähinnä tuloalueittain. On kuitenkin paljon tutkimusteemoja tai -aiheita, jotka ovat yleisiä, koko siirtolaisuutta koskevia. Useimmat seuraavista otsakkeista on muotoiltu siten, että tutkimustarve koskee samanaikaisesti suurimpia siirtolaisuutemme kohdemaita.

Maastamme puuttuu kokonaisvaltainen Suomen siirtolaisuuden historia. Aikaisemmin tällaisen tarvetta on esitetty kunkin kohdemaan osalta erikseen. Tämä "kokoomateos" sisältäisi tutkimustietoa sekä valtamerentakaisesta että pohjoismaisesta siirtolaisuudesta.

-----

¹ Lainsäädäntömme ei tunne käsitettä siirtolainen, vaan sen sijaan käytetään termiä ulkomaalainen; vrt. ulkomaalaislainsäädäntö.

Vertailevan tutkimuksen avulla olisi selvitettävä, miten suomen kieli on säilynyt eri kohdemaissa sekä miten kieli on välittynyt toisen ja kolmannen polven siirtolaisille. Samalla olisi selvitettävä näiden kohdemaissa syntyneiden halukkuus suomen kielen oppimiseen. Kieli on yhteydessä perinteisiin sekä kansankulttuuriin ja näiden säilymistä on myös syytä tutkia eri maissa.

Siirtolaisten hengelliset tarpeet ovat suuret, ja kirkkomme onkin ollut voimakkaasti mukana diasporatyöllään lievittämässä muuttaneiden vaikeuksia. Olisi kuitenkin lähemmin selvitettävä uskonnon rooli ja merkitys siirtolaisille. Samalla voitaisiin tutkia kirkon merkitystä kielen ja kulttuurin säilyttäjänä eri kohdemaissa. Myös merimieslähetyksen yhteyksiä siirtolaisuuteen olisi tutkittava. Tutkimustarve on lähinnä kirkkososiologinen. Tutkimus voitaisiin myöhemmin laajentaa koskemaan vastaanottavien maiden kirkkoja; olisi selvitettävä, miten tulomaiden kirkot suhtautuvat mm. siirtolaisten perusoikeuksiin ja toimintaan.

Siirtolaisuuteen liittyy usein sopeutumattomuutta ja epäonnistumisia. Olisikin tehtävä vertailututkimus siirtolaisten sosiaalisista erityiskysymyksistä eri kohdemaissa. Samalla voitaisiin tutkia niitä menetelmiä ja keinoja, joilla vastaanottavat maat ovat pyrkineet vaikuttamaan vähentävästi näihin ongelmiin (tutkimuksessa voitaisiin samalla verrata toisiinsa eri maiden siirtolais- ja monikulttuuripolitiikkaa).

Siirtolaisten varainsiirrosta Suomeen (esim. sijoitusmielessä tai palkkatulojen lähettämisenä omaisille) ei ole myöskään tutkimustietoa. Olisi selvitettävä ensinnäkin, moniko Ruotsiin muuttaneista on jättänyt perheensä Suomeen ja lähettänyt säännöllisesti tulojaan (so. ulkomaan valuuttaa) kotimaahansa. Tässä yhteydessä olisi myös selvitettävä ns. veropakolaisuuden osuus maastamme tapahtuvasta siirtolaisuudesta.

Tässä selvityksessä tarkastellaan pakollisten ohella muitakin muutajaryhmiä, joita ei perinteisesti ole pidetty siirtolaisina. Kuitenkin tällaisten erityisryhmien muuttoon liittyy

tekijöitä, jotka ovat tunnusomaisia siirtolaisuudelle. Tällaisia erityismuuttajia ovat mm. komennustyöläiset, kehitysaputyöntekijät ja lähetyssaarnaajat. Näiden muuttajien taloudellinen, sosiaalinen ja henkinen muuttoturva on usein korkea, joten heidän muuttonsa epäonnistuvat harvoin. Osa tällaisista muuttajista on jäänyt asumaan pysyvästi määrämähinsä. Näiden muuttajien elinolosuhteiden ja muuttoprosessien selvittäminen antaisi arvokasta tietoa tuleville muuttajille ja heidän toimintansa suunnittelijoille. Tutkimus olisi lähinnä sosiaalipoliittinen.

Suomessa on tutkittu erittäin vähän ns. kolmansien maiden välistä siirtolaisuutta tai siirtolaisuuden yleisiä, kansainvälisiä kysymyksiä. Tältä osin perspektiivin laajennus olisi mitä suotavinta, sillä tutustumalla muiden maiden siirtolaisuuteen ja siirtolaisuuspolitiikkaan on helpompi orientoitua Suomen siirtolaisuutta koskeviin kysymyksiin. Tällaisia yleisiä kansainvälis-poliittisia teemoja on useitakin: olisi tutkittava "siirtolaisuutta osana kansainvälistä politiikkaa", "pakolaisuutta kansainvälisen politiikan siirtolaisuuspoliittisena kysymyksenä", "siirtolaisuuden vaikutuksia kansainvälisiin suhteisiin" sekä "siirtolaisuutta ja rasismia". Esitetyt aiheet ovat varsin yleisiä, mutta sellaisenaan tärkeitä perusteemoja.

Myös siirtolaisten oikeudet eri vastaanottajamaissa on tärkeän vertailututkimuksen aihe. Tällaisista oikeuksista on mainittu mm. ETYK-päätösasiakirjassa, ja sen mukaan siirtolaisille on taattava oikeudet omakieliseen informaatioon ja tiedonsaantiin tulomaassa. Myöskään siirtolaisuuden merkitystä suomalaiselle identiteetille ei ole tutkittu. Olisikin selvitettävä, mikä merkitys siirtolaisuudella on ollut suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kehityksessä ja mitä tästä on edelleen seurannut suomalaisen identiteetin kehitykselle.

Suomessa on erittäin vähän tutkittu poliittisten puolueidemme asennoitumista siirtolaisuuteen. Toinen keskeinen tutkimusaihe koskisi suomalaisten viranomaisten suhtautumista ulkomailla asuviin suomalaisiin. Onkin tutkittava, mikä on suomalaisten päätöksentekijöiden

asennoituminen ruotsinsuomalaisten koulukysymykseen ja paluumuuttoon. Samassa yhteydessä voitaisiin kartoittaa päätöksentekijöiden mielipiteet siitä, mikä olisi heidän mielestään oikea tapa suhtautua ulkosuomalaiskysymyksiin.

6.4. Muuttoliiketutkimuksen yleisesitykset

Tähän lukuun on otettu ne tutkimusteemat, jotka koskevat koko muuttoliikettä, so. sekä siirtolaisuutta että maassamuuttoa.

Olisi ensinnäkin tutkittava sitä, miksi toisista tulee siirtolaisia mutta toisista maassamuuttajia. Tutkimuksella olisi selvitettävä, onko kysymyksessä elämänvaiheeseen, alueeseen vai yksilöpsykologiaan liittyvä ilmiö. Maassamuuton ja siirtolaisuuden välisten yhteyksien osalta olisi tutkittava myös sitä, missä määrin siirtolaisuus on maassamuuton jatketta.

Muuttoliikkeiden lähtöalue-näkökulma vaatii paljon tutkimista; olisi selvitettävä muuttoliikkeen alueellinen dynamiikka, so. muuttoliikkeiden yhteydet aluerakenteeseen ja aluepolitiikkaan. Tärkeänä tutkimusaiheena on nähtävä myös työmarkkinoiden epätasapainon yhteydet muuttoliikkeeseen; olisikin selvitettävä, missä määrin työvoiman ylitarjontatilanne koko valtakunnan tasolla vaikuttaa maassa- ja toisaalta maastamuuttoon.

VII TUTKIMUSRESURSSIT

Tutkimusresurssien riittävyys on menestyksellisen tutkimustoiminnan välttämätön edellytys. Resurssit nähdään tässä luvussa sangen laajana yleiskäsitteenä, ja niillä tarkoitetaan sekä henkisiä, taloudellisia että organisatorisia tutkimusmahdollisuuksia ja -edellytyksiä. Resurssien tarkastelu tapahtuu kahdessa vaiheessa. Yleisissä edellytyksissä selvitetään muuttoliiketutkimukseen liittyviä hallinnollisia taustatekijöitä: on itsestään selvää, että

tutkimusresurssien häiriötön ja tasapainoinen kehitys vaatii taakseen toimivat organisaatiot ja hallintokoneistot. Kohdassa erityiset edellytykset suoritetaan syventävä tarkastelu. Päähuomio kiinnitetään luonnollisesti henkilö- ja raharesursseihin, mutta on selvää, että muuttoliiketutkimuksen menestyksellinen suorittaminen vaatii myös käytännön tasolla tapahtuvaa toiminnan kehittämistä. Niinpä tässä yhteydessä pohditaan lisäksi tutkijoiden yhteistoimintaan, julkaisutoimintaan, rekistereiden hyödyntämiseen jne. liittyviä näkökohtia.

A. Muuttoliiketutkimuksen yleiset edellytykset

Siirtolaisuustutkimus

Suomessa on kolme julkisyhteisöä, jotka toimivat aktiivisesti siirtolaisuuden ja siirtolaisuustutkimuksen parissa.

Suomi-Seuran (per. 1927) tarkoituksena on mm. vahvistaa kotimaassa asuvien ja ulkosuomalaisten välisiä siteitä sekä edistää ulkosuomalaisuutta koskevaa tutkimustoimintaa.

Vuonna 1970 toimintansa aloittanut työvoimaministeriö on rahoittanut useitakin siirtolaisuuteen liittyviä tutkimuksia ja tutkimusprojekteja. Työvoimaministeriön tutkimuspoliittisessa ohjelmassa siirtolaisuustutkimus on mukana yhtenä painopistealueena (Työvoimaministeriön tutkimusohjelma vuosilta 1981-83, Helsinki 1982).

Ministeriön alaisuudessa toimivan siirtolaisasiain neuvottelukunnan (asetettu ensimmäisen kerran v. 1970) tehtävänä on seurata siirtolaisuuden ja ulkosuomalaisten olojen kehitystä. Neuvottelukunta on julkaisut useita komiteanmietintöjä, joissa on otettu kantaa myös siirtolaisuustutkimukseen (esim. komiteanmietintö 1980:63, s. 124-125).

Vuonna 1974 perustetun Siirtolaisuusinstituutin tehtävänä on mm. edistää ja koordinoida maassamme suoritettavaa muuttoliiketutkimusta. Instituutissa on ollut useita tutkimusprojekteja, ja niiden tulokset on julkaistu lähinnä omassa julkaisusarjassa. Siirtolaisuusinstituutti julkaisee myös ulkopuolisten tutkimuksia sekä järjestää seminaareja.

Yleisenä huomiona voidaan kuitenkin esittää, että siirtolaisuuteen

liittyvä organisaatio on maassamme hajanainen ja eri osapuolten tehtäväjako on hämärtynyt. Päävastuu siirtolaisasioiden hoidosta koko valtakunnan tasolla kuuluu työvoimaministeriölle, mutta sen toiminta on ollut tässä suhteessa ongelmallista:

"Siirtolaisuuskysymysten hoidon selkeän organisaation ja henkilöresurssien puute on ensinnäkin työvoimahal-
linnossa osaltaan johtanut siihen, että valmistelu-
ja suunnittelu- sekä osittain toimeenpanotehtävätkin
ovat pääasiassa perustuneet lukuisten erilaisten työ-
ryhmien käyttöön. Näissä eri valmisteluelimissä on
usein pohdittu samoja kysymyksiä. Eräissä tapauksissa
ko. henkilököönpanokin on lähes sama, mikä johtaa
helposti työn päällekkäisyyteen...
...Siirtolaisuuspoliittisten toimenpiteiden valmiste-
lua on myös viime vuosina huomattavissa määrin hoi-
dettu ad hoc-tyyppisin työryhmin. Tällöin painopiste
on ollut lähinnä reagoinneissa äkillisiin ajankohtai-
siin ongelmiin. Vaikka tällaisella menettelyllä onkin
saatettu pyrkiä tiettyyn joustavuuteen, on kuitenkin
vaarana ollut jatkuvuuden ja pitkäjänteisen suunnit-
telun puute." (Komiteamietintö 1980:63, 113).

Edellä tarkasteltu mietintö on neljä vuotta vanha, mutta sen kes-
keinen sisältö on yhtä tärkeä tänäkin päivänä. Olisikin tarpeel-
lista ryhtyä siirtolaisasiain neuvottelukunnan esittämiin toimen-
piteisiin. Viidennessä mietinnössään komitea esitti perustellut
vaihtoehdot tulevan toiminnan suunnasta. Komitea esitti, että
siirtolaisuuspolitiikan suunnittelu, seuranta, sekä päätösten val-
mistelu tapahtuisi edelleen työvoimaministeriössä (lähemmin sinne
perustettavassa erillisessä siirtolaisasiain yksikössä).
Omasta asemastaan neuvottelukunta totesi, että se tulisi pysyväis-
tää ja sen tehtävät määritellä asetuksella. Samalla neuvottelukun-
nasta tulisi elin, joka ottaisi kantaa periaatteellisiin ja laaja-
kantoisiin kysymyksiin (kom.miet. 1980:63, s. 121-123).
Yhteenvedonomaisesti voidaankin sanoa, että mikäli siirtolaisasi-
ain hallintoa kehitettäisiin mietinnössä esitetyllä tavalla, se
loisi nykyistä toimivamman perustan suoritettavalle alan hallin-
nolliselle päätöksenteolle ja suunnittelulle. On luonnollista,
että tällaista hallintomenettelyä edeltää useimmiten tutkimustoi-
minta. Siirtolaisasiain neuvottelukunnan viidennessä mietinnössä
todetaankin, että siirtolaisuuden seurantaan, tutkimuksen edistä-
miseen, koordinointiin ja tutkimustuloksista tiedottamiseen tulisi

kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Neuvottelukunnan mukaan Siirtolaisuusinstituutin asemaa tulisi tässä suhteessa korostaa (kom.-miet. 1980:63, 124).

Maassamuuttotutkimus

Yksinomaan maassamuuttoon keskittyntä valtakunnallista yksikköä ei ole tällä hetkellä.¹ Maassamme on useita alueellisia organisaatioita, jotka suunnittelevat ja tekevät maassamuuttotutkimusta. Tärkeimpiä näistä ovat seutukaava- ja maakuntaliitot sekä läänit (läänihallitukset). Näiden eri organisaatioiden välinen yhteistyö on sangen heikkoa. Siten luonnollisin koordinaatio- ja yhteistyöelin maassamuuttotutkimuksen kohdalla olisi Siirtolaisuusinstituutti, jonka tehtäviin kuuluu sääntöjen mukaan myös maassamuuttotutkimuksen edistäminen.

B. Muuttoliiketutkimuksen erityiset edellytykset

Taloudelliset resurssit

Koska tässä tutkimustilannetta kartoittavassa selvityksessä ei ole asetettu tutkimukselle määrällisiä tavoitteita, on luonnollisesti vaikea esittää eksakteja tavoitteita rahoituksen lisäämiseksi. On kuitenkin selvää, että mikäli työvoimaministeriöön perustetaan oma siirtolaiasiain yksikkönsä ja toisaalta SAN vakinaistetaan, vaativat toimenpiteet paljon siirtolaisuuteen ja siirtolaisuustutkimukseen liittyviä resursseja. Menot olisivat muuttoliiketutkimusta ajatellen kuitenkin välillisiä kustannuksia, eikä niitä ole

-----

¹ Sosiaali- ja terveysministeriön suunnitteluosaston toimialueena on koko valtakunta, ja se suorittaa myös aluesuunnittelun yhteydessä maassamuuttoselvityksiä. Aluepoliittisen neuvottelukunnan tehtävänä on taas antaa lausuntoja ja tehdä ehdotuksia mm. aluepoliittista tutkimusta koskevista kysymyksistä. Maassamuuttoon liittyvät kysymykset muodostavat luonnollisesti vain yhden osan STM:n suunnitteluosaston ja aluepoliittisen neuvottelukunnan toiminnasta.

otettava siten huomioon varsinaisia tutkimuskustannuksia laskettaessa.

Tällä hetkellä pääasiallisimmat muuttoliiketutkimusta suoraan rahoittavat yhteisöt ovat työvoimaministeriö (sen suunnitteluosasto) sekä Suomen Akatemia. Näiden lisäksi erilliset hallinonhaarat sa-
ngen usein kustantavat muuttoliiketutkimusta omista tutkimus- ja kehittämismäärärahoistaan (esim. opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja asuntohallitus). Edellisten lisäksi luonnol-
lisesti korkeakoululaitos osallistuu kustannuksiin maksamalla pal-
kan niille opettajille ja tutkijoille, jotka ovat kiinnostuneet ky-
seisestä tutkimuksesta. On varsin vaikea siten arvioida, kuinka pal-
jon esimerkiksi vuonna 1982 on sijoitettu rahaa muuttoliikkeiden
tutkimiseen. Sen sijaan on helpompaa arvioida rahallisten resurs-
sien kehitystarve ja -mahdollisuudet.

Valtion Tiedeneuvosto on laskenut valtion tutkimusvarojen yleisen kehityksen vuosille 1982-1990.¹ Jos oletetaan muuttoliiketutkimuk-
sen kehittämiseen panostettavan saman verran kuin muuhunkin tutki-
mukseen keskimäärin, antaa seuraava tarkastelu viitteitä tulevan
tutkimustoiminnan laajuudesta viiden vuoden kuluttua.

Tiedeneuvoston mukaan vuodesta 1984 vuoteen 1988 mennessä valtion tutkimusmenot kasvaisivat keskimäärin 43 % (kehitys on laskettu vuo-
den 1981 markoissa; vrt. Valtion tiedeneuvosto: Tutkimus ja kehi-
tystyö Suomessa..., s. 33). Tulos ei sellaisenaan ilmoita yhteis-
kunnan tutkimuspanoksen lisäystä. Parempi indikaattori saadaan ver-
taamalla tutkimusvarojen suuruutta bruttokansantuotteeseen. Tiede-
neuvosto onkin laskenut, että vuonna 1984 tutkimusvarojen osuus
BKT:stä on 1.54 % ja vuonna 1988 1.96 %. Siten tutkimusvarojen kas-
vu bruttokansantuotteeseen verrattuna olisi 27 %. Mikäli tulosta
sovellettaisiin muuttoliiketutkimukseen, merkitsisi se esim. seu-
raavalla viisivuotiskaudella kaksi-kolme alaan liittyvää väitöskir-
jaa enemmän kuin vuosien 1978-1982 välisenä aikana. Tähän on täysi
syy uskoa, sillä muuttoliiketutkimuksen merkitys tunnustetaan yhä
yleisemmin.

-----

¹ Koska tässä julkaisussa tutkimustavoitteet esitetään vuosien 1984-88 osalta, on tiedeneuvoston esityksestä tulostettu tähän kyseistä periodia kuvaava kehitys.

Niinpä Suomen Akatemian toimintasuunnitelmassa painotetaan mm. kulttuurintutkimuksen tärkeyttä:

"Kulttuurintutkimuksella tarkoitetaan kulttuurin eri muotojen historiallisen kehityksen sekä sitä ylläpitäviin yhteisöihin kohdistuvaa tutkimusta. Sen merkitys liittyy toisaalta kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen, toisaalta kansainvälisten kulttuurisuhteiden ja kansojen välisen yhteisymmärryksen lisäämiseen." (Suomen Akatemian lähiajan toimintasuunnitelma, 1980, s. 12).

Edellä esitettyyn liittyen kulttuurintutkimus kattaa muuttoliiketutkimuksen keskeisimmät elementit.

Lähitulevaisuudessa on ratkaistava myös tutkimuksellinen painotus, eli kohdistetaanko tutkimusresurssien lisäys suurempana soveltavan vai perustutkimuksen osalle. Toimintasuunnitelmassaan Suomen Akatemia esittää omalta osaltaan perustutkimuksen suosimista lisäresurssien jaossa:

"Suomen Akatemia yhtyy perustutkimustyöryhmän esittämään näkemykseen, jonka mukaan perustutkimus on suurelta osin sivuutettu tutkimusjärjestelmämme keskeisissä kehittämistoimenpiteissä viime vuosina...
...Tutkimustoiminnan monipuolisuuden säilyttämiseksi on perustutkimuksen voimavarat jaettava suhteellisen tasaisesti eri tieteenalojen kesken ottaen samalla huomioon eri tieteenalojen erityistarpeet. Perustutkimuksenkin tekemisessä on kuitenkin syytä kiinnittää erityistä huomiota kansainvälisesti nopeasti kehittyvien alojen tutkimustoiminnan edellytyksiin sekä sellaisen perustiedon tuottamiseen, joka on välttämätöntä soveltavan tutkimuksen ja kehitystyön kannalta."
(Suomen Akatemian lähiajan toimintasuunnitelma, 1981, s. 12).

Suomen Akatemian esitys koskee hyvin muuttoliiketutkimustakin. Periaatteellinen näkökulma voidaan esittää, että perustutkimuk-

sen suorittaminen tulisi edelleen tapahtua lähinnä yliopistoissa ja korkeakouluissa myös muuttoliiketutkimuksen osalta.

Henkilöresurssit

1970-luvulla ylitti Suomen rajat vuosittain keskimäärin 20 000 ihmistä. Ruotsissa asuu noin 400 000 suomalaista ja heidän jälkeläistään, Pohjois-Amerikassa oli 50 vuotta sitten lähes samankoinen suomalainen etninen vähemmistö. Näihin eri siirtolaisuusilmiöihin ja siirtolaisryhmiin liittyy erilaisia tutkimustarpeita. Ruotsiin liittyvä tutkimustarve on lähinnä yhteiskuntatieteellistä, koska sinne syntynyt minoriteetti on omine kehityspyrkimyksineen voimakkaasti sidoksissa tähän päivään. Sen sijaan esim. Pohjois-Amerikan siirtolaisuuteen kohdistuva tutkimustarve on etupäässä historiatieteellistä tai sosiaalihistoriallista. Myös Suomessa olisi laajaa lähtöalueeseen liittyvää selvitystarvetta. Edellä tarkastellusta huolimatta maassamme on vain muutama henkilö, jonka päätoimisesti työskentelevät siirtolaisuustutkimuksen parissa. Tällaisista tutkimustyön parissa toimivista mainittakoon siirtolaisasiain neuvottelukunnan sihteeri sekä Siirtolaisuusinstituutin johtaja ja tutkimussihteeri. Heidänsä toimenkuvaansa ei liity välitön tutkimuksen suorittaminen, joten maassamme ei ole yhtään päätoimista muuttoliiketutkijaa. Tältä osin kehitystarve on suuri. Koska on ilmeistä, että uusien virkojen saaminen on vaikeaa, jäänee tärkeimmäksi resurssilähteeksi Suomen Akatemia. Akatemian rahoituksen turvin olisikin pyrittävä pitkäjänteisiin ja laaja-alaisiin tutkimusprojekteihin, joissa olisi mahdollista aikaisempaa enemmän tehdä myös tutkijakoulutukseen liittyviä tieteellisiä opinnäytetöitä (lisansiaattitutkielmia ja väitöskirjoja).

Tutkimustoiminnan koordinointi

Siirtolaisuusinstituutissa suoritettulla tutkimustarvetiedustelulla todettiin maassamme suoritettavan päällekkäistäkin tutkimustoimintaa. Samoin käynnissä oli tutkimushankkeita, joissa selvitettiin

jo kertaalleen tutkittuja ongelmia.

Siirtolaisuusinstituutti on omalta osaltaan poistamassa koordinoinnin puutetta käytännön työssään, mm. järjestämällä seminaareja ja konferensseja sekä tekemällä tämän muuttoliiketutkimuksen tilaa kartoittavan selvityksen. Tämä on kuitenkin riittämätöntä. Tulevaisuudessa muuttoliiketutkimuksen koordinointia voitaisiin lisätä esim. siten, että siirtolaisasiain neuvottelukunnan, Siirtolaisuusinstituutin ym. tahojen yhteistyötä kehitettäisiin annettaessa muuttoliiketutkimukseen liittyviä lausuntoja ja esityksiä.

Yhteistoiminta

Tällä hetkellä on tutkijoiden välinen yhteistoiminta varsin vähäistä. Ainoastaan Suomen Väestötieteen yhdistys järjestää Siirtolaisuusinstituutin ohella säännöllisesti alaan liittyviä seminaareja. Muuttoliiketutkimuksen edistämisen kannalta yhdistyksen toiminta ei ole kuitenkaan täysipainoista, koska demografiassa muuttoliike käsittää vain kolmasosan alan intressipiiristä (muut kaksi ovat syntyvyyden ja kuolevuuden alaan liittyvä tutkimustoiminta). Muuttoliiketutkijat tarvitsevat kuitenkin säännöllisen foorumin tutkimustulosten esittelyä ja toistensa tapaamista varten. Siirtolaisuusinstituutti järjestää esimerkiksi viiden vuoden välein maassamuuttosymposiumeja. Samoin instituutti on mukana organisoimassa säännöllisesti pidettäviä Finn Forum -konferensseja kaukosiirtolaisuuden alalta. Seuraava kokoontuminen on instituutissa 5.-8.9. 1984. Siirtolaisuusinstituutti on järjestänyt myös pienimuotoisempia tutkijaseminaareja (esim. Australian siirtolaisuuden tutkijoiden seminaari talvella 1982). Seminaaritoiminnan laajentaminen edellyttäisi resurssien huomattavaa lisäämistä Siirtolaisuusinstituuttiin.

On luonnollista, että tutkijoiden keskinäinen yhteistoiminta ei saa rajoittua pelkästään kotimaiseen seminaarityöskentelyyn. Tutkijoiden tieteellisen kehityksen kannalta on välttämätöntä solmia alan kansainvälisiä yhteyksiä esim. osallistumalla ulkomaisiin seminaareihin ja suorittamalla tutkimusta ulkomailla. Opetusministeriö on ottanut kantaa kansainväliseen yhteistyöhön:

"Yhteyksiä on solmittava myös hallintoon ja mm. järjestöihin. Tavoitteena ei pidetä ulkomaisten vaikutteiden suoraa omaksumista vaan mm. niiden pohjalta luotavaa kotimaista, omaperäistä ja korkeatasoista tutkimusta." (Opetusministeriö: Opetusministerön hallinnonalaa..., 1982, s. 73).

Yhteispohjoismaisella tasolla Pohjoismaiden vähemmistötutkijoiden yhdistys NoFIM (Nordiska Föreningen för Invandrar- och Minoritetsforskare) tarjoaa edellytykset laajenevalle tutkimusyhteistyölle.

Tutkimustoimintaa helpottavat välineelliset resurssit

Tutkimustoiminnan hyvän lopputuloksen edellytyksenä ovat myös riittävät välineelliset resurssit. Siten kirjastojen, arkistojen, erilaisten rekistereiden ja tieteellisten julkaisujen merkitys tutkimustoiminnassa on jatkuvasti korostumassa.

Siirtolaisuusinstituutin kirjasto on maassamme ainoa, joka on erikoistunut muuttoliikkeeseen. Kirjastoa tulisi kehittää entistä enemmän alan valtakunnalliseksi keskuksiksi, jolloin se tarvitsisi päätoimisen kirjastonhoitajan. Muina kirjaston kehittämistoimenpiteinä voitaneen pitää uusien yhteyksien solmimista alan ulkomaisiin kirjastoihin. Tämä tapahtuisi parhaiten laajentamalla vaihtosuhteverkostoa. Tällä tavalla kirjaston koko kasvaisi ja samalla kirjallisuus pysyisi paremmin ajan tasalla.

Historiatieteelliset muuttoliiketutkijat hyödyntävät arkistoja tutkimustoiminnassaan erittäin paljon. Siirtolaisuutta koskeva arkistomateriaali on hajautuneena mm. valtionarkistoon, maakunta-arkistoihin, yliopistoihin sekä erillisiin tieteellisiin laitoksiin. Arkistointia kehitettäessä ensimmäisenä toimenpiteenä olisi muuttoliikkeeseen liittyvän arkistomateriaalin peruskartointus, jotta tutkijat pääsisivät mahdollisimman pian primaarilähteiden pariin. Toisessa vaiheessa olisi kehitettävä arkistojen välisistä yhteistyötä ja tuotettava jatkuvasti uudistuva ATK-pohjainen luettelo/rekisteri käytettävissä olevasta arkistomateriaalista. Myös yhteydet siirtolaisiamme vastaanottavien maiden arkistoihin ovat tutkimuksen kannalta tärkeitä; tiedot näiden ulkomaisten arkistojen keskeisimmistä materiaaleista olisi sisällytettävä mahdollisuuksien mukaan em. kotimaiseen rekisteriin.

Muuttoliikkeen rekisteröinti tapahtuu pääasiallisesti Tilastokeskuksessa. Virasto julkaisee väestötilastoa, jossa maassamuuton ja Ruotsiin suuntautuvan siirtolaisuuden osalta on perusteellista ja luotettavaa tilastomateriaalia. Sen sijaan Pohjoismaiden ulkopuolelle suuntautuvien muuttojen rekisteröinti on edelleen epäluotettavaa, vaikka rekisteröintiä koskeva asetuksen muutos astui voimaan 1.7.1983. Jotta lain tarkoitus toteutuisi paremmin, olisi maassamuuttoilmoituksen täytöstä informoitava paremmin.

Tilastokeskus kerää haastattelemalla varsin laajoja tiedostoja. Nämä tarjoaisivat tutkijoille usein hyvät mahdollisuudet erityistutkimusten tekemiseen. Tulevaisuudessa olisikin suotavaa tutkimusyhteistyön laajentaminen tähän suuntaan. Tällaisesta toiminnasta on hyvänä esimerkkinä Siirtolaisuusinstituutissa tehty maassamuuttotutkimus (I. Söderling 1983), joka perustui Tilastokeskuksen aineistolle: koska aineiston haastattelukustannukset olivat yli 100 000 markkaa, oli luonnollista, ettei instituutti ilman Tilastokeskusta olisi päässyt tutkimaan vastaavankokoista aineistoa. Toisaalta Tilastokeskuksen suunnittelu- ja haastatteluorganisaation asiantuntemus takaavat, että aineistoja voidaan käyttää vaativiinkin tieteellisiin tutkimuksiin.

Tulevaisuudessa olisi yhteistyötä pyrittävä laajentamaan myös

muihin rekistereitä kerääviin ja ylläpitäviin laitoksiin. Niinpä esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen resurssit voisivat tässä suhteessa monella tapaa hyödyntää muuttoliiketutkimusta.

Rekisteritoiminnan laajentaminen ei koske pelkästään haastattelua-aineistoja tai vastaavia. Siirtolaisuusinstituutissa on kerätty noin 4 000 nimikkeen tutkimusrekisteri tehdyistä tai tekeillä olevista tutkimuksista. Lähitulevaisuudessa tällainen rekisteri olisi saatava ATK-pohjaiseksi, jolloin hakusanoja käyttämällä voitaisiin palvella tietojen tarvitsijoita mahdollisimman nopeasti. ATK:ta voitaisiin käyttää luonnollisesti myös arkisto- ja kirjastotoimessa. Tavoitteena olisikin oltava mahdollisimman monipuolinen ja nopea tutkimustiedon hallintajärjestelmä.

Maassamme on tällä hetkellä vain yksi muuttoliikkeeseen (so. siirtolaisuuteen ja maassamuuttoon) keskittyvä aikakauslehti. Tämä on Siirtolaisuusinstituutissa neljä kertaa vuodessa ilmestyvä "Siirtolaisuus-Migration". Lehti on ollut luonteeltaan lähinnä poikkitieteellinen. Se ei olekaan pyrkinyt tieteelliseksi, vaan on tietoisesti korostanut myös muuttoliikkeeseen liittyvää populaaria, kansanomaista näkemystä. Tutkimuksen kannalta lehteä voitaisiin kehittää siten, että siihen tulevien tieteellisten artikkeleiden osuutta lisättäisiin. Samalla ulkomaisen menestyksen ja statuksen kannalta olisi tärkeää, että ainakin suomalaisten kirjoittamat tieteelliset artikkelit ilmestyisivät englanninkielisinä.

VIII SELVITYKSEN TOTEUTUS JA SEURANTA

Tulevaisuudessa on välttämätöntä rekisteröidä ATK:n avulla valmistuneet ja käynnissä olevat tutkimukset. Samoin on seurattava uusien tutkimustarpeiden ilmestymistä. Vastaisuudessa olisi syytä pitää pienimuotoisia asiantuntijaseminaareja, joissa tähän selvitykseen tehtäisiin tarpeelliseksi katsottavat lisäykset ja tarkistukset. Ensimmäinen tällainen kokoontuminen voisi olla Siirtolaisuusinstituutissa vuonna 1985 pidettävän maassamuuttosymposiumin yhteydessä.

Noin viiden vuoden kuluttua on välttämätöntä tehdä uusi, vastaava selvitys muuttoliiketutkimuksesta. Tätä ennen voisivat tutkijat,

suunnittelijat, rahoittajien edustajat ja yhteiskunnalliset päätöksentekijät kokoontua pohtimaan tulevan selvityksen keskeistä sisältöä.

Nyt valmistuneen selvityksen pohjalta Siirtolaisuusinstituutti valmistelee muuttoliiketutkimusta koskevan viitteellisen tutkimuspoliittisen ohjelman. Siinä esitetään priorisoituna keskeisin siirtolaisuutta ja maassamuuttoa koskeva valtakunnallinen tutkimustarve. Ohjelmalla pyritään myös kansainvälisen muuttoliiketutkimuksen kehittämiseen, ja ohjelma pyritään pitämään ajan tasalla vuosittain.

LÄHTEET

- Aarnio, Aulis: Tiedesuunnittelun mahdollisuuksista ja keinoista. Julkaisussa: Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö: Suomen tieteen tila, s. 5-10. Rauma 1982.
- Asp, Erkki: Ruotsin ulkomainen työvoima. Turun yliopiston sosiologian laitos. Monisteita N:o 13. Turku 1968.
- Björkman, Gunilla: Finländska invandrare i Danmark. Åbo Akademi. Sosiologiska institutionen, bilaudatur-uppsats. Åbo 1977.
- Bruun, Elsa & Stålberg, Aune: Lastensiirot Ruotsiin vuosina 1941-1948. Sosiaalinen Aikakauskirja N:o 1-2, s. 1-8, 89. Helsinki 1950.
- Copeland, William R.: Amerikansuomalaiset "pyhiinvaeltajat" Neuvosto-Karjalassa. Historiallinen Aikakauskirja 4/1973, s. 287-300. Forssa 1973.
- The Determinants and Consequences of Population Trends. UN Publications 1973.
- Edgren, Christian: Suomalaisen siirtolaistyövoiman rakenne ja taloudellinen asema Ruotsissa. ETLA, B-sarja N:o 8. Helsinki 1974.
- Engelberg, Rafael: Suomi ja Amerikan suomalaiset. Helsinki 1944.
- Engman, Max: Emigrationen från Finland till Europeiska Ryssland 1809-1917. En undersökning av en flyttningsrörelses volym, riktning och struktur. Helsingin yliopiston historian laitos, liseniaattitutkielma. Helsinki 1975.
- Engman, Max: Flyttning och medborgarskap. Passlagstiftningen för finländare i Ryssland 1809-1917. Historisk Tidskrift för Finland Nr. 1, s. 30-51. Ekenäs 1978.
- Engman, Max: S:t Petersburg och Finland. Migration och influens 1703-1914. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk. Utg. av Finska vetenskap-societen H. 130. Doctorsavhandling. Helsingfors 1983.
- Grönfors, Martti: Uuden-Seelannin suomalaiset. Teoksessa: Laaksonen, Pekka & Virtaranta, Pertti (toim.): Ulkosuomalaisia, s. 90-101. Jyväskylä 1982.
- Haavio-Mannila, Elina: Finnish Immigrants as Mental Patients in Sweden. Helsingin yliopiston sosiologian laitos. Helsinki 1974.
- Hakala, Juhani: Migration as a Geographical Indicator of Social Change in Etelä-Pohjanmaa, Finland. Dissert. Oulun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja 27 & Fennia 100:1. Vammala 1970.
- Hakamäki, Simo: Maaseudulle suuntautuva muuttoliike. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan liseniaattitutkielma. Jyväskylä 1972.
- Hakamäki, Simo: Maaseudulle muutto muuttoliikkeen osana. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 38. Jyväskylä 1978.

- Halminen, Matti: Sointula, Kalevan Kansan ja Kanadan Suomalaisten Historia. Mikkeli 1936.
- Hautamäki, Lauri: Interprovincial Migration Flows and the Exponential Interaction Model. Yearbook of Population Research in Finland, Volume XII, s. 59-72. Helsinki 1971.
- Hautamäki, Lauri: Väkilukumuutoksista ja niiden osakomponenteista Suomessa erityisesti 1960-luvun alkupuolella. Kehitysalueiden neuvottelukunta, II jaoston mietintö. Liite, osa I. Helsinki 1969.
- Helsingin yliopiston tutkimuspoliittinen ohjelma vuosiksi 1978-87. Helsingin yliopisto, toimikuntien mietintöjä ja selvityksiä 10. Helsinki 1977.
- Hjelt, August: Suomen siirtolaisuusliikkeestä. Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja N:o 2, s. 49-66. Helsinki 1905.
- Hovi, Ritva-Liisa: Amerikansuomalaisten maanviljelyskommuuni Etelä-Venäjällä. Turun Historiatieteellisen Yhdistyksen Julkaisuja XXV. Turku 1971.
- Hovi, Ritva-Liisa: Amerikansuomalaisten osuuskunnat Neuvostoliitossa 1920-luvun alkupuolella amerikansuomalaisten ja neuvostokarjalaisten sanomalehtien valossa. Turun yliopiston yleisen historian laitoksen laudatur-tutkielma. Turku 1969.
- Hämynen, Tapio & Lahti, Leena K.: Sodanjälkeinen asutustoiminta Suomessa. Esitutkimusraportti. Joensuun korkeakoulu, historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja N:o 36. Joensuu 1983.
- Ilmonen, Salomon: Amerikan Suomalaisten Historia I-III; I Hancock, Mich. 1919; II Jyväskylä 1923; III Hancock, Mich. 1926.
- Jaakkola, Magdalena: Finnish Immigrants on Swedish Politics. Research Group for Comparative Sociology, University of Helsinki. Published in Committee of Experts on Immigration Research, Reports N:o 1. Stockholm 1976.
- Jalo, Margit: Tilastoa lastensierroista Ruotsiin vuosina 1941-46. Sosiaalinen Aikakauskirja N:o 3-4, s. 107-116, 176. Helsinki 1950.
- Jerome, Harry: Migration and Business Cycles. Publications of the National Bureau of Economic Research, Incorporated, N:o 9. New York 1926.
- Jungar, Sune: Finländare i Ryssland. Utflyttningen till Ryssland 1809-1917. Åbo Akademi, historiska institutionen. Meddelanden 1. Åbo 1972.
- Juntunen, Alpo: Suomalaisten karkottaminen Siperiaan autonomian aikana ja karkotetut Siperiassa. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 10. Väitöskirja. Turku 1983.
- Jutikkala, Eino: Taustatietoja muuttoliikkeestä: maassamuuton historiaa. Teoksessa: Koivukangas, Olavi, Narjus, Raimo & Sivula, Sakari (toim.): Muuttoliikesymposium 1975. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 4, s. 15-20. Vaasa 1976.

- Järvenpää, Osmo: Siirtolaisuus Suomesta. Tutkimus Suomen siirtolaisuudesta ja taloudellisten seikkojen vaikutuksesta siihen toisen maailmansodan jälkeen vuoteen 1960 mennessä. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen laudatur-tutkielma. Helsinki 1965.
- Kalhama, Maija-Liisa (toim./red.): Suomalaiset Jäämeren rannoilla. Finnene ved Nordishavets strender. Kveeniseminaari 9.-10.6.1980. Turku 1982.
- Kalhama, Maija-Liisa (toim.): Ulkosuomalaisuuskongressi 27.-28.6.1975. Esitelmät ja puheenvuorot. Jyväskylä Arts Festival 1975. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 3. Turku 1975.
- Karni, Michael G. (ed.): Finnish Diaspora I: Canada, South America, Africa, Australia and Sweden. Papers of the FINN FORUM conference, held in Toronto, Ontario, Canada, November 1-3, 1979. Toronto 1981.
- Karni, Michael G. (ed.): Finnish Diaspora II: United States. Papers of the FINN FORUM conference, held in Toronto, Ontario, Canada, November 1-3, 1979. Toronto 1981.
- Kastari, Irma: Sotasiirtolaisten laitoshuolto. Tutkimus erään siirtoväkiryhmän vealluksesta ja sopeutumisesta. Sosiaalipoliittisen Yhdistyksen tutkimuksia 12. Porvoo 1965.
- Kennedy, Vieno: English Life for the Finnish Wife. Siirtolaisuus-Migration 4/1982, s.21-28. Turku 1982.
- Kero, Reino: Emigration of Finns from North America to Soviet Karelia in early 1930's. In: The Finnish experience in the Western Great Lakes Region: New Perspectives, ed. by Michael G. Karni et al., s. 212-221. Migration Studies C 3. Vammala 1975.
- Kero, Reino: Migration from Finland to North America in the Years between the United States Civil War and the First World War. Reprint of Annales Universitatis Turkuensis ser. B - Tom. 130. Migration Studies C 1. Turku 1974.
- Kero, Reino: Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa. Historiallisia tutkimuksia 122. Tammisaari 1983.
- Kero, Reino: Suomen siirtolaisuuden historia I. Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden tausta, määrä, rakenne, kuljetusorganisaatio ja sijoittuminen päämääräalueelle. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja N:o 10. Turku 1982.
- Kero, Reino, Kostiainen, Auvo, Kuparinen, Eero ja Vainio, Esa: Toholamminväestön muuttoliikkeet Amerikan siirtolaisuuden alkuvaiheessa (1870-1889). Yhteispohjoismaisen muuttoliiketutkimuksen Suomen osa. English summary. Turun yliopiston julkaisuja, Annales Universitatis Scripta Lingua Fennica Edita. Vammala 1978.
- Kilpi, O.K.: Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous. Taloustieteellisiä tutkimuksia 22. Helsinki 1917.
- Koironen, V.: Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten akkulturaatio. Helsingin yliopiston sosiologian laitos, lisensiaattitutkielma. Helsinki 1961.

- Koiranen, V.: Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa. Helsingin yliopisto, väitöskirja. Porvoo 1966.
- Koivukangas, Olavi (1975 a): Katsaus eri maissa oleviin suomalaisiin. Teoksessa: Kalhama, Maija-Liisa (toim.): Ulkosuomalaisuuskongressin 27.-82.6. 1975 esitelmät ja puheenvuorot. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 3, s. 20-27. Turku 1975.
- Koivukangas, Olavi: Scandinavian Immigration and Settlement in Australia before World War II. Australian National University (Canberra), Ph.D. thesis 1972. Institute of Migration, Migration Studies C 2. Kokkola 1974.
- Koivukangas, Olavi (1975 b): Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 1. Kokkola 1975.
- Koivukangas, Olavi (toim.): Utvandringen från Finland till Sverige genom tiderna. Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin kautta aikojen. Turku 1980.
- Koivukangas, Olavi, Lindström, Kai ja Narjus, Raimo (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. Hotelli Rantasipi, Turku 19.-21.11.1980. Esitelmät ja keskustelut. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 8. Turku 1982.
- Koivukangas, Olavi, Narjus, Raimo ja Sivula, Sakari (toim.): Muuttoliikesymposium 1975. Ruissalon kongressihotelli, Turku 20.-21.11. 1975. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 4. Turku 1976.
- Koivukangas, Olavi ja Toivonen, Simo: Suomen siirtolaisuuden ja maassamuuton bibliografia. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1978.
- Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö: Suomen tieteen tila. Raportti, Dipoli, Espoo 27.4. 1982. Rauma 1982.
- Korkiasaari, Jouni: Ruotsista Suomeen vuosina 1980-81 palanneet. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 9. Turku 1983.
- Koskimies, Y.S.: Huomioita väestön liikkuvuudesta Jokioisten kappeliseurakunnassa vuosina 1678-1709. Lounais-Hämeen kotiseutu- ja museoyhdistyksen vuosikirja 1963. Forssa 1963.
- Koskinen, Yrjö: Suomalaiset Delawaren siirtokunnissa Pohjois-Amerikassa. Opiksi ja huviksi I. Toim. Yrjö-Koskinen. Helsinki 1863.
- Kostiainen, Auvo: The Forging of Finnish-American Communism, 1917-1924. A Study in Ethnic Radicalism. Dissert. Turun yliopiston historian laitos. Universitatis Turkuensis ser. B, osa 147. Turku 1978. Reprint: Migration Studies C 4. Turku 1978.
- Kostiainen, Auvo: Santeri Nuorteva - kansainvälinen suomalainen. Suomen Historiallisen Seuran historiallisia tutkimuksia 120. Helsinki 1983.

- Kostiainen, Auvo ja Pilli, Arja: Suomen siirtolaisuuden historia II. Aatteellinen toiminta. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja N:o 12. Turku 1983.
- Kulha, Keijo: Karjalaiset Kanta-Suomessa. Karjalaisten asuttamisesta käyty julkinen keskustelu vv. 1944-1948. Väitöskirja. Jyväskylä 1969.
- Kultalahti, Olli: Muuttaminen sosiaalisena ilmiönä. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis, ser. A 46. Tampere 1972.
- Kuparinen, Eero: Suomalainen siirtolaisuus Etelä-Afrikkaan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Laudatur-tutkielma. Turun yliopiston yleisen historian laitos. Turku 1978.
- Laaksonen, Pekka ja Virtaranta, Pertti (toim.): Ulkosuomalaisia. Kalevalaseuran vuosikirja 62. Jyväskylä 1982.
- Lasonen, Kari: Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research N:o 44. Jyväskylä 1981.
- Laukkanen, Kari: Metsäsuomalaisten sananlaskut. Teoksessa: Laaksonen, Pekka ja Virtaranta, Pertti (toim.): Ulkosuomalaisia, s. 207-238. Jyväskylä 1982.
- Lee, Everett S.: A Theory of Migration. Demography 3, pp. 47-57.
- Lehtovaara, Ellen: Turun asujamistoon kuuluneet ulkomaalaiset vuoden 1827 palon ja itämaisen sodan välisenä aikana. Turun Historiallinen Arkisto 5. Turku 1936.
- Leinonen, Alex: Suomalaiset Amerikassa. Artikkelit Oulun Wiikkosanomissa 27.5., 3.6, 17.6, 8.7., 12.8. ja 19.8. 1876. Oulu 1876.
- Lento, Reino: Maassamuutto ja siihen vaikuttaneet tekijät Suomessa vuosina 1878-1939. Väitöskirja. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja A 5. Turku 1951.
- Levanen, Leo: Suomalainen kulttuuriharrastus Neuvosto-Karjalassa ajanjaksona 1920-1939. Turun yliopiston yleisen historian laitoksen laudatur-tutkielma. Turku 1976.
- Linnoila, Osmo T.: Matti Kurikan yhteiskunnallinen ja valtiollinen toiminta. Helsingin yliopiston historian laitoksen laudatur-tutkielma. Helsinki 1933.
- Lunnasvaara, V.: Colonia Finlandesa. Misioneksen suomalaissiirtola. Terra N:o 4:n liite. Helsinki 1932.
- Lyytinen, Jaakko: Yhdysvaltain suhtautuminen siirtolaisuuteen. Helsingin yliopiston sosiologian laitos, laudatur-tutkielma. Helsinki 1947.
- Lähteenmäki, Olavi: Siirtolaisuus Suomesta Etelä-Amerikkaan. Pioneerivaihe. Turun yliopiston yleisen historian laitoksen lisen-siaattitutkielma. Turku 1975.

- Majava, Altti: OECD:n vuosittaiset Sopemi-siirtolaisuusraportit "Migration from and to Finland". Siirtolaisuusinstituutin kirjastossa on raportit vuosilta 1977-81. Painopaikka Helsinki.
- Majava, Altti: Työvoimaministeriön siirtolaisuustutkimusten tuloksia ja tulkintoja. Lammilla 21.-22.10. 1976 pidetty esitelmä. Suomen väestötieteen yhdistyksen julkaisuja 2. Demografian jatkokoulutusseminaari, s. 61-83. Helsinki 1977.
- Markkanen, Eero: Vanhan Viitasaaren historia. Saarijärvi 1983.
- Melander, K.: Eräs suomalaisten v. 1653 alkuunpanema kapinayritys Ruotsissa. Historiallinen Arkisto 46. Helsinki 1939.
- Munter, Arja: Julkisen työnvälityksen merkitys Ruotsiin muutossa ja siirtolaisten työhönsijoittuminen vuonna 1978. Työvoimaministeriön suunnitteluosaston siirtolaisuustutkimuksia 15. Helsinki 1980.
- Munter, Arja: Muuttoliike ja viihtyvyys läntisellä Uudellamaalla. Siirtolaisuusinstituutin tutkimusraportti No 1 - 1983. Turku 1983.
- Munter, Arja: Ruotsiin muuton ongelmat. Ruotsin siirtolaisuuden seminaari 4.-5.5. 1978. Esitelmät ja keskustelut. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 7. Vaasa 1979.
- Myhrman, Anders: Finlandssvenskar i Amerika. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland, Nr 453. Folklivsstudier IX. Helsingfors 1972.
- Mäntylä, R.A.: Raison historia II. Turku 1965.
- Naukkarinen, Arvo: Population Development in Northern Finland 1950-1965. Maantieteen väitöskirja. Nordic 1969, N:o 8. Oulu 1969.
- Naukler, Kaarlo J.: Australian suomalaiset. Suomen suku I. Helsinki 1926.
- Naukler, Kaarlo, Kaila, E.E. ja V.T.: Suomalainen asutus Australiassa. Teoksessa: Rosenberg, J.E. & Tolvanen, Viljo (toim.): Maapallo II, s. 188-190. Helsinki 1926.
- Niemelä, Tuija: Chilen pakolaisten sopeutuminen Suomeen. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laudatur-tutkielma. Työvoimaministeriön suunnitteluosaston siirtolaisuustutkimuksia 17. Helsinki 1980.
- Niiniluoto, Ilkka: Johdatus tieteenfilosofiaan: käsitteen- ja teorianmuodostus. Helsinki 1980.
- Niitemaa, Vilho: Australiansuomalainen Erakko-seura vv. 1902-1904. Turun Historiallinen Arkisto 25. Turku 1971.
- Niitemaa, Vilho: Suomalainen siirtolaisuus pähkinänkuoressa. Teoksessa: Kalhama, Maija-Liisa (toim.): Ulkosuomalaisuuskongressin 27.-28.6. 1975 esitelmät ja puheenvuorot. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 3, s.4-13. Turku 1975.
- Niitemaa, Vilho, Saukkonen, Jussi, Aaltio, Tauri ja Koivukangas, Olavi(eds.): Old Friends - Strong Ties. Vaasa 1976.
- Nurminen, Raili: Säkylän historia. Jyväskylä 1970.
- Opetusministeriö: Opetusministeriön hallinnonalan toimintaa tukevan tutkimuksen yleissuunnitelma. Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja N:o 46. Helsinki 1982.

- Oulasvirta, Lasse: Kaupungin sisäisen muuttoliikkeen teoriat ja Tampereen kaupungin sisäinen muuttoliike. Tampereen yliopiston aluetieteen laitos, sivulaudatur-tutkielma 1980.
- Paulaharju, Samuli: Ruijan suomalaisia. Helsinki 1928.
- Peltonen, Vihtori: Amerikkaan siirtymisestä. Kyläläisten kirjasia N:o 24. Porvoo 1900.
- Pilli, Arja: The Finnish-Language Press in Canada, 1901-1939. A Study in the History of Ethnic Journalism. Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Dissertationes Humanarum Litterarum 34. Turku 1982. Reprint: Migration Studies C 6. Turku 1982.
- Purola, Tapani: Maassamuuton vilkkaus. Tutkimus maassamuuton vilkkauksen alueittaisista eroista ja niihin liittyvistä tekijöistä Suomessa 1951-1955. Väitöskirja. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia N:o 11. Porvoo 1964.
- Raivio, Arvi: Ulkomaisten kansalaiset vuosina 1949-1954. Tilastokeskuksen tilastokatsauksia N:o 10. Helsinki 1955.
- Rannikko, Pertti: Muuttoliikkeen syyt eilen - tänään - huomenna. Teoksessa: Koivukangas, Olavi, Lindström, Kai ja Narjus, Raimo (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. Esitelmät ja keskustelut. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 8, s.69-85. Turku 1982.
- Rannikko, Pertti: Suomen suurimpien kaupunkien väestönkasvun hidastuminen. Joensuun korkeakoulu. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 43. Joensuu 1981.
- Rasila, Viljo: Teollistumiskauden muuttoliikkeet. Mikrohistoriallinen tutkimus Tampereen seudulta. Tampereen yliopisto, historiatieteen laitoksen julkaisuja 7. Tampere 1983.
- Rosenberg, Antti: Muuttoliike Uudenmaan läänissä esi-industrialistisen kauden lopulla (1821-1881). Väitöskirja. Historiallisia tutkimuksia LXX. Lahti 1966.
- Rytkönen, Seppo: Ilomantsista Ambomaalle - Pietari Kurvinen suomalainen lähetystyön pioneerina. Artikkelit sanomalehti Karjalaisessa helmikuussa 1984. Joensuu 1984.
- Rönholm, Raimo: Suomalainen siirtolaisuus oman ja ruotsalaisen kulttuurin vuorovaikutuksessa. Tutkimus Ruotsissa asuvien suomalaisten siirtolaislasten minäkuvan, kulttuuriin samaistumisen sekä kieli- ja kansallisasenteiden välisestä yhteydestä. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos, lisensiaattitutkielma. Turku 1982.
- Saari, Matti: Maassamuuton selvittämisestä. Suomen vuosien 1917-1977 maassamuuton tarkastelu. Laudatur-tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere 1980.
- Salminen, V.: Skandinavian metsäsuomalaisten vaiheet. Kansalaiskirjasto 7. Lappeenranta 1909.
- Screen, J.E.O.: The Entry of Finnish Officers into Russian Military Service 1809-1917. Lontoo 1976.
- Siirtolaisasiain neuvottelukunta: Suomen siirtolaisuuspolitiikan periaatteet. Siirtolaisasiain neuvottelukunnan mietintö V. Komiteamietintö 1980:63.

- Siirtolaisasiain neuvottelukunta: Selvityksiä ja ehdotuksia. Komi-
teanmietintö 1972:B 199, I osamietintö. Helsinki 1972.
- Siirtolaisuustutkimusten koordinoitiryhmä: Työvoimaministeriön
siirtolaisuustutkimusten ohjelma 1973. Työvoimaministeriön
siirtolaisuustutkimuksia 2. Helsinki 1973.
- St. Martin, Saara: Tiedustelu Kaweraun ja Tokoroan (Uusi-Seelanti)
suomalaisien siirtolaisten viihtymisestä. Siirtolaisuus-Migra-
tion 2/1975, s. 5-12. Turku 1975.
- Summa, Hilikka: Kaupunkien sisäinen muuttoliike muuttotyypeittäin.
Yhteiskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksen tutkimuksia
B 40. Otaniemi 1982.
- Summa, Hilikka: Muuttoliike ja asunnonvaihdot pääkaupunkiseudulla.
Kirjallisuuskatsaus. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B: Tutki-
muksia ja selvityksiä 1984:3. Helsinki 1984.
- Suomen Akatemian lähiajan toimintasuunnitelma. Helsinki 1980.
- Söderling, Ismo: Maassamuutto ja muuttovirrat. Vuosina 1977-78
kunnasta toiseen muuttaneiden elinolosuhtetutkimus. Siirtolai-
suusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 11. Turku 1983.
- Söderling, Ismo: Migrationen och samhället: migrations- och migra-
tionspolitisk synpunkter. Föredrag på kursen: "Den kulturella
folkbildaren". Työväen Akatemia 10.11. 1982.
- Söderling, Ismo: Suomen valtamerentakainen siirtolaisuus. Musiikin
Suunta 2-3/1983, s. 6-11. Helsinki 1983.
- Talve, Ilmari: Metsäsuomalaiset ja Suomen kansankulttuuri. Teok-
sessa: Laaksonen, Pekka ja Virtaranta, Pertti (toim.): Ulkosuo-
malaisia, s. 175-189. Jyväskylä 1982.
- Tapio, Markku: Ulkomaalaiset Suomessa. Siirtolaisuus-Migration
1/1974, s. 20-26. Turku 1974.
- Tarkkanen, Matti: Siirtolaisuudesta. Kansanvalistus-Seuran toimi-
tuksia 98. Mikkeli 1896.
- Teijula, Ilmari: Suomen siirtolaisuusolot. Siirtolaisuuskomitean
aloitteesta toimeenpannun tiedustelun tulokset. Helsinki 1924.
- Toivonen, Anna-Leena: Etelä-Pohjanmaan valtamerentakainen siirto-
laisuus 1867-1930. Historiallisia tutkimuksia LXVI. Väitöskirja.
Seinäjoki 1963.
- Tokoi, Oskari: Lapsuuteni muistoja. Keski-Pohjanmaa sarja III.
Kokkola 1953.
- Tuomi-Nikula, Outi: Unohdettu siirtolaisryhmä - suomalaiset Saksan
liittotasavallassa. Siirtolaisuus-Migration 3/1981, s. 19-27.
Turku 1981.
- Työvoimaministeriö: Työvoimapolitiittinen tutkimusohjelma vuosille
1981-1983. Työvoimaministeriön työvoimapolitiittisia tutkimuksia
Nro 29, 1981. Helsinki 1982.
- Valkonen, T., Martelin, T. ja Summa, H.: Muuttoliike ja asunnon-
vaihdot pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja
B: Tutkimuksia ja selvityksiä 1984:1. Helsinki 1984.

- Valkonen, T., Martelin, T. ja Summa, H.: Muuttoliike ja asunnonvaihdot pääkaupunkiseudulla. Yhteenveto ja johtopäätöksiä. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B: Tutkimuksia ja selvityksiä 1984:2. Helsinki 1984.
- Valtion tiedeneuvosto: Tutkimus- ja kehitystyö 1970-luvulla Suomessa. Helsinki 1979.
- Valtion tiedeneuvosto: Tutkimus- ja kehitystyö 1980-luvulla Suomessa. Helsinki 1981.
- Vainio, Juhani: Flyttningsrörelse och avfolkning i sydvästra skärgård (Korpo, Rimito, Merimasku 1950-1974). Turun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja 92. Väitöskirja. Turku 1981.
- Wallin, Väinö: Metsäsuomalaiset Ruotsissa. Helsinki 1898.
- Waris, Heikki: Muuttuva suomalainen yhteiskunta. Porvoo 1968.
- Waris, Heikki, Jyrkilä, Faina, Raitasuo, Kyllikki ja Siipi, Jouko: Siirtoväen sopeutuminen. Helsinki 1952.
- Wester, Holger: Siirtolaisuus Ruotsiin ennen toista maailmansotaa. Teoksessa: Munter, Arja (toim.): Ruotsiin muuton ongelmat. Ruotsin siirtolaisuuden seminaari 4.-5.5. 1978. Siirtolaisuusinstituutin siirtolaisuustutkimuksia A 7, s. 10-24. Turku 1979.
- Virtanen, Keijo: Settlement or Return: Finnish Emigrants (1860-1930) in the International Overseas Return Migration Movement. Dissert. Turun yliopisto. Studia Historica 10. Turku 1979.
- Wiman, Roland: Työvoiman kansainvälisen muuttoliikkeen mekanismi. Helsingin yliopiston sosiologian laitos, lisensiaattitutkielma. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen julkaisuja 39. Helsinki 1975.
- Virtaranta, Pertti: Karjalaisten tulo Tveriin. Karjalan Heimo, s. 40-41 & 77-79. Helsinki 1962.
- Yläräkkölä, Arvo: Edvard Gylling, Itä-Karjalan suomalainen rakentaja. Keuruu 1976.
- Åkerblom, Bror: Oravais-sockens historia. Vasa 1971.

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN JULKAISUT

Siirtolaisuustutkimuksia A

- A 1 Koivukangas, Olavi: Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen. Kokkola 1975, 262 s.
- A 2 Virtaranta, Pertti: Amerikansuomen sanakirja. (in press).
- A 3 Kalhama, Maija-Liisa (toim.): Ulkosuomalaisuuskongressin 27.-28.6. 1975 esitelmät ja puheenvuorot. Jyväskylän Kesä - Jyväskylä Arts Festivals 24.6. - 3.7. 1975. Turku 1975, 104 s.
- A 4 Koivukangas, Olavi, Narjus, Raimo ja Sivula, Sakari (toim.): Muuttoliikesymposium 1975. Esitelmät ja keskustelut. Ruissalon kongressihotelli, Turku 20.-21.11. 1975. Vaasa 1976, 186 s.
- A 5 Jäykkä, Eva ja Kalhama, Maija-Liisa (toim.): USA:n 200-vuotisjuhlaseminaari 1976, esitelmät ja tuntisuunnitelmat. Ruissalon kongressihotelli, Turku 2.-3.6. 1977. Turku 1977, 148 s.
- A 6 Sundsten, Taru: Amerikansuomalainen työväenteatteri ja näytelmäkirjallisuus vuosina 1900-39. (English Summary: Finnish American Workers' Theater and Dramaliterature 1900-39). Vaasa 1977, 104 s.
- A 7 Munter, Arja (toim.): Ruotsiin muuton ongelmat. Ruotsin siirtolaisuuden seminaari 4.-5.5. 1978. Esitelmät ja keskustelut. Vaasa 1979, 247 s.
- A 8 Koivukangas, Olavi, Lindström, Kai ja Narjus, Raimo (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. Hotelli Rantasipi, Turku 19.-20.11. 1980. Esitelmät ja keskustelut. Turku 1982, 402 s.
- A 9 Korkiasaari, Jouni: Ruotsista Suomeen vuosina 1980-81 palanneet. Turku 1983, 289 s.
- A 10 Juntunen, Alpo: Suomalaisten karkottaminen Siperiaan autonomian aikana ja karkotetut Siperiassa. Helsinki 1983, 314 s. + liitt.
- A 11 Söderling, Ismo: Maassamuutto ja muuttovirrat - vuosina 1977-78 kunnasta toiseen muuttaneiden elinolosuhdetutkimus. Turku 1983, 429 s.
- A 12 Jaakkola, Magdalena: Ruotsinsuomalaisten etninen järjestäytyminen. Turku 1983, 130 s.

Migrationsstudier B

- B 1 Widén, Bill: Korpobor i Amerika. Åbo 1975, 197 s.
- B 2 Wester, Holger: Innovationer i befolkningsrörligheten. En studie av spridningsförlopp i befolkningsrörligheten utgående från Petalax socken i Österbotten. Stockholm 1977, 221 s.

Migration Studies C

- C 1 Kero, Reino: Migration from Finland to North America in the Years between the United States Civil War and the First World War. Reprint of Annales Universitatis Turkuensis Ser. B - Tom. 130, Turku 1974. Vammala 1974, 260 pages.
- C 2 Koivukangas, Olavi: Scandinavian Immigration and Settlement in Australia before World War II. Kokkola 1974, 333 pages.
- C 3 Karni, Michael G., Kaups, Matti E. and Ollila, Douglas J. (eds.): The Finnish Experience in the Eastern Great Lakes Region: New Perspectives. Vammala 1975, 232 pages.
- C 4 Kostiainen, Auvo: The Forging of Finnish-American Communism, 1917-1924. A Study in Ethnic Radicalism. Turku 1978, 225 pages.
- C 5 Virtanen, Keijo: Settlement or Return: Finnish Emigrants (1860-1930) in the International Overseas Return Migration Movement. Forssa 1979, 275 pages.
- C 6 Pilli, Arja: The Finnish-language Press in Canada, 1901-1939. A Study in the History of Ethnic Journalism. Turku 1982, 320 pages.
- C 7 Koivukangas, Olavi (ed.): Scandinavian Emigration to Australia and New Zealand Project. Proceedings of a Symposium Feb. 17-19, 1982, Turku, Finland, 138 pages.

Erikoisjulkaisut

Niitemaa, Vilho, Saukkonen, Jussi, Aaltio, Tauri ja Koivukangas, Olavi (eds.): Old Friends - Strong Ties. The Finnish Contribution to the Growth of the USA. USA:n 200-vuotisjuhla-julkaisu. Vaasa 1976, 349 pages.

Koivukangas, Olavi ja Toivonen, Simo: Suomen siirtolaisuuden ja maassamuuton bibliografia. A Bibliography on Finnish Emigration and Internal Migration. Turku 1978, 226 s.

Koivukangas, Olavi (red./toim.): Utvandringen från Finland till Sverige genom tiderna. Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin kautta aikojen. Turku 1980, 100 s.

Kalhama, Maija-Liisa (toim./red.): Suomalaiset Jäämeren rannoilla. Finnene ved Nordishavets strender. Kveeniseminaari 9.-10.6. 1980. Turku 1982, 235 s.

Tutkimuksia - Forskningsrapporter - Research Reports

- 1 - 1983 Munter, Arja: Muuttoliike ja viihtyvyys läntisellä Uudellamaalla. Turku 1983, 63 s.

Aikakauslehti

Siirtolaisuus-Migration. Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

ISSN 0780-8909
ISBN 951-9266-27-5